

Türkiye'nin Başlıca Üstü

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOKAKTA ÇALIŞTIRILAN SURİYELİ ÇOCUKLAR ve
AİLELERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA: KOCAELİ GEBZE İLÇESİ ÖRNEĞİ

Mine GÜR

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Abulfez SÜLEYMANOV

İstanbul, 2019

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SOKAKTA ÇALIŞTIRILAN SURİYELİ ÇOCUKLAR ve
AİLELERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA: KOCAELİ GEBZE İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Mine GÜR

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Abulfez SÜLEYMANOV

İstanbul, 2019

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Anabilim Dalı :Sosyal Hizmet
Program :Sosyal Hizmet Yüksek Lisans
Öğrenci No :174205033
Öğrenci Adı Soyadı : Mine Gür

Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocuklar ve Aileleri Üzerine Bir Araştırma: Kocaeli Gebze İlçesi Örneği isimli çalışma aşağıdaki jüri tarafından 29.05.2019 tarihinde yapılan sınavda Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : Prof.Dr. Abdullah Karatay
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

Danışman :Prof.Dr. Abulfez Süleymanov
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

Üye : Doç. Dr. Nebile Özmen
(Sağlık Bilimleri Üniversitesi)

İmza

ONAY

Bu tez, yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Türker Tekin ERGÜZEL
Enstitü Müdürü V.

ÖZET

2011 yılında Suriye’de yaşanan trajik olaylar sonrasında, Türkiye’nin Açık Kapı Politikasını uygulama kararının ardından ülkemize hızlı bir şekilde toplu göç akını başlamıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün açıkladığı istatistiki bilgilere bakıldığında şu an ülkemizdeki mevcut Suriyeli mülteci sayısının 3,5 milyonun üzerinde olduğu görülmüştür. Savaşın kaybedenleri olan hatta ‘*Kayıp Nesil*’ olarak adlandırılan Suriyeli çocukların sayısı ise 1,5 milyonu geçmiş durumdadır. İlk başta ‘*misafir*’ olarak gelen mültecilere daha sonra Geçici Koruma Statüsünün verilmesiyle mültecilerin ülkemizdeki kalıcılıkları artmıştır. Mültecilere tanınan bu statü hakkı giderek düşündürücü sorun haline gelmiş ve bu soruna çözüm önerileri aranmaya başlanmıştır.

Göçe zorlanılmış mülteci ailelerin, eğitim seviyelerinin düşüklüğü, çok çocuklu aile yapısına sahip olmaları, vasıfsız gündelik işlerde çalışmaları ve beraberinde sosyal uyum problemleri ile karşı karşıya kalmaları, çocuklarını sokakta çalıştırmasına neden olmuştur. Sokakta çalıştırılan mülteci çocuklar sorununa derinlemesine inerek, ailelerinin sosyoekonomik durumları ile çocuklarına yönelik tutumlarını anlamaya ve çözüm önerileri sunmaya çalışarak bu araştırmanın önemi vurgulanmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmanın en temel amacı, Kocaeli ili Gebze ilçesinde sokakta çalıştırılan Suriyeli çocuklar ile ailelerinin durumlarını içeren genel bir profil çıkarmak ve bu ailelerin yapısı ile çocukları sokakta çalışmaya iten nedenler arasındaki ilişkiyi saptamaya çalışmaktır.

Bu çalışmada, niceliksel araştırma yönteminden yararlanılmış ve model olarak betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma tekniği olarak anket tercih edilmiş ve sorular hem ebeveynlere hem de çocuklara yönelik hazırlanmıştır. Açık ve kapalı uçlu sorular ebeveyn ve çocuklara yöneltilerek cevap verilmesi sağlanmıştır. Yapılan alan çalışmasının katılımcıları, sokakta çalıştırıldığı tespit edilen, yaşları 6-15 arasında değişkenlik gösteren **75** (53’i erkek 22’si kız)Suriyeli mülteci çocuklar ve onların ailelerinden oluşmaktadır.

Gebze ilçesinde sokakta çalıştırılan Suriyeli mülteci çocuk ve aile görüşmelerinden ulaşılan verilerin, SPSS programına aktarımı sağlanarak istatistiki bilgiler çıkarılmış, Elde edilen verilerden sayı ve yüzdelerden oluşan tablolar oluşturulmuştur. Daha sonra katılımcılara uygulanan anket sorularından elde edilen veriler bilgisayar ortamına

aktarılmış ve betimsel analiz ile yapılandırılmış gözlem tekniklerinden yararlanılarak veriler analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular aslında sokakta çalışan mülteci çocuk sorununun tek başına ele alınmaması gerektiğini göstermektedir. Ailelerin çocuklarına, çocukluğunu yaşaması gereken dönemde çok fazla sorumluluk yüklemesi, ebeveyn-çocuk arasındaki “rol değişimi” ve “ailenin yoksulluğu/yoksunluğu” başat sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sokakta çalıştırılan Suriyeli çocuklar, aile profili, zorunlu göç, Gebze

ABSTRACT

After the decision of Turkey to implement Open Door policy following the tragic events in Syria in 2011 a rapid flow of migration to our country has begun. According to the statistical information announced by the Directorate General of Migration Management, the number of Syrian refugees currently in our country is over 3 million. The number of children who are the losers of the war and even called as the Lost Generation is over 1.5 million. Initially, the persistence of the temporary refugee status and the temporary protection status of the incoming refugees has become increasingly thought-provoking problem and it has been started to find solutions to this problem.

Refugee families who had been forced to migrate having low levels of education, family structure with many children, had to work in unskilled daily jobs and facing with social adjustment problems, and caused to make their children on streets. It will be tried to emphasize the importance of this research by trying to deepen the problem of refugee children working on the street and to understand the attitudes of their families towards their socio-economic situations and their children.

The main aim of this study is to outline mainly the situation of Syrian children and families in the Gebze district of Kocaeli province in order to determine the relationship between the structure of these families and the reasons that cause the children to work on the streets.

In this research, quantitative research method was used and descriptive research model was used as a model. As a research technique, the questionnaire was preferred and the questions were asked to respond to open and closed-ended questions directed to both parents and children. 75 (53 male, 22 female) refugee children aged between 6 to 15 years old, consists of Syrian Refugee Children and their families.

The data obtained from the interviews with the Syrian refugee child working on streets and families living in Gebze district were extracted by using SPSS software. From the data obtained, tables consisting of numbers and percentages were formed. Then, the data obtained from the questionnaire applied to the participants were transferred to the

computer environment and then the data were analyzed by using descriptive analysis and structured observation techniques.

The findings of the study show that the problem of refugee children working on the street should not be considered alone. The fact that families place too much responsibility on their children during their childhood period, i role change “between parents and children and family poverty / deprivation are the other main problems.

Key Words: Syrian children run on street, family profile, forced migration, Gebze

BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak “Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocuklar ve Aileleri Üzerine Bir Araştırma: Kocaeli Gebze İlçesi Örneği” başlıklı çalışma tamamen tarafımda düzenlenmiştir. Bu çalışmanın kendi tez çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar hiçbir aşamasında etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

29.05.2019

MİNE GÜR

TEŞEKKÜR

Üsküdar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı saygıdeğer hocam Doç. Dr. İsmail BARIŞ ve emeği geçen bölüm hocalarım Prof. Dr. Abdullah KARATAY, Dr. Zülfikar ÖZKAN, Prof. Dr. İsmet Galip YOLCUOĞLU ve Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN'a, araştırma konusunun ortaya çıkmasında ve araştırmanın her safhasında sabrı ile yol gösteren katkılarını esirgemeyen, çalışma süreci boyunca gücüme güç katan ve pes etmeme izin vermeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Abulfez SÜLEYMANOV' a teşekkürü bir borç bilirim.

Mine GÜR

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
BEYAN	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ	xii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1
Araştırmanın Önemi.....	2
Araştırmanın Amacı.....	3
1.ÇOCUK ve SOKAKTA ÇALIŞAN ÇOCUK OLGUSU	6
1.1.Çocuk ve Çalışan Çocuk Kavramları.....	6
1.2.Sokakta Çalıştırılan Çocuklar.....	8
1.3.Çocukları Sokakta Çalışmaya İten Nedenler.....	13
1.4.Sokakta Çalıştırılan Çocukların Karşılaştıkları Risk ve Tehlikeler.....	17
1.5.Aile Kavramı ve Sokakta Çalışan Çocukların Aileleri.....	21
1.6.Türkiye’de Sokakta Çalışan Çocuklarla İlgilenen Kurumlar	26
1.6.1.Kamu Kurumları.....	28
1.6.2.Özel Kurumlar.....	28
1.7.Sokakta Yaşayan/Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Uygulamalar ve Yaklaşımlar.....	29

1.8.Sokakta Yaşayan/Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Geliştirilen Hizmet Modeli.....	31
1.9.Sokakta Yaşayan/Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Geliştirilen Hizmet Modeli ve İl Eylem Planı Uygulamaları.....	32
2.ULUSLARARASI ZORUNLU GÖÇ ve ÇOCUK MÜLTECİLER.....	38
2.1.Göç Kavramı.....	38
2.2.Göçmen ve Mülteci Kavramları.....	39
2.3.Türkiye'nin Göç Politikası.....	41
2.4.Suriye'de Yaşanan İç Savaşa Genel Bir Bakış.....	43
2.5.Türkiye'ye Gelen Suriyeli Mülteciler.....	45
2.6.Türkiye'de Suriyeli Mülteci Çocukların Mevcut Durumu.....	50
2.7.Kocaeli'de Suriyeli Mülteci Çocukların Mevcut Durumu.....	53
2.8.Kocaeli Valiliği 2018/1 Sayılı "Sokağın Tehlikelerine Maruz Kalan Çocukların Korunması" İle İlgili Genelgesi.....	54
3.GEREÇ ve YÖNTEM.....	57
3.1.Araştırma Yöntemi.....	57
3.2.Evren ve Örneklem.....	57
3.3.Verilerin Toplanması ve Süreci.....	58
3.4.Araştırmanın Hipotezleri.....	59
3.5.Verilerin Analizi.....	59
4.KOCAELİ İLİ GEBZE İLÇESİNDE SOKAKTA ÇALIŞTIRILAN SURİYELİ ÇOCUK İŞÇİLERE YÖNELİK SAHA ARAŞTIRMASI.....	61
4.1.Bulgular ve Yorum.....	61
4.1.1.Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocuklara Yönelik Tanıtıcı Bulgular.....	61
4.1.1.1.Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri.....	61
4.1.1.2.Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Eğitim Durumlarına Ait Bilgiler.....	63

4.1.1.3.Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Yaşamlarına Ait Bilgiler.....	63
4.1.2.Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Ailelerine Yönelik Tanıtıcı Bulgular.....	66
4.1.2.1.Suriyeli Ailelerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Ait Bilgiler.....	66
4.1.2.2.Aile Yapısına Ait Bilgiler.....	68
4.1.2.3.Suriyeli Ailelerin Sosyo-Ekonomik Durumlarına Ait Bilgiler.....	69
4.1.2.4.Suriyeli Ailelerin Barınma Koşullarına Ait Bilgiler.....	70
4.1.2.5.Suriyeli Ailelerin Göç Durumlarına Ait Bilgiler.....	71
4.1.2.6.Suriyeli Ailelerin Çocuklarının Çalışması Hakkındaki Düşüncelerine Ait Bilgiler.....	72
4.1.2.7.Suriyeli Ailelerin Sosyo-Kültürel Durumlarına Ait Bilgiler.....	73
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	75
KAYNAKÇA.....	80
EKLER	
EK1: Veri Toplama Aracı ‘Anket Formu’.....	86
EK2: Valilik İzni.....	92
EK3: Özgeçmiş.....	93

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa:

Şekil 1: Sokakta Yaşayan/Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Rehabilitasyon Programı.....34

Şekil 2: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.....46

Şekil 3: Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler47

Şekil 4: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı...47

Şekil 5: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı.....48

Şekil 6: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı..48

TABLULAR DİZİNİ

Sayfa:

Tablo 1: Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Yaş ve Cinsiyetlerine Ait Bulgular.....	61
Tablo 2: Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Birlikte Kaldığı Kişilere Ait Bulgular.....	62
Tablo 3: Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Türkçe Dilini Konuşma Düzeyine Ait Bulgular.....	62
Tablo 4: Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Eğitim, Sınıf , Okula Devam Durumlarına Ait Bulgular.....	63
Tablo 5: Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Yapmış Olduğu İş Türü, Çalışılan Zaman Dilimi ve Saat Miktarına Ait Bulgular.....	63
Tablo 6: Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Çalışma Nedeni, Çalışmaya Başlama Şekli ve Birlikte Çalıştığı Kişilere Ait Bulgular.....	64
Tablo 7: Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Çalışmaya İlişkin Memnuniyet Durumu, Günlük Ortalama Kazanılan Para Miktarı ve Kazanılan Parayı harcama Yerine Ait Bulgular.....	64
Tablo 8: Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Çalışma Durumlarından ailelerin Haberdar Olma Durumuna Ait Bulgular.....	65
Tablo 9: Suriyeli Anne ve Babaların Hayatta Olma Durumlarına Ait Bulgular.....	66
Tablo 10: Mülteci Anne ve Babaların Yaş, Eğitim ve İş/Meslek Durumlarına Ait Bulgular.....	67
Tablo 11: Aile Türü ve Aile Birlikteliklerine Ait Bulgular.....	68
Tablo 12: Suriyeli Ailelerin Sahip Olduğu Çocuk Sayısına Ait Bulgular.....	68
Tablo 13: Suriyeli Ailelerin Sosyal Yardımlardan Faydalanma ve Gelir Durumlarına Ait Bulgular.....	69

Tablo 14: Suriyeli Ailelerin Yaşadıkları Konut Tipi, Yakacak Türü, Konuttaki Pozisyonu ve Kira Tutarına Ait Bulgular.....	70
Tablo 15: Suriyeli Ailelerin Suriye'den Ayrılma Zamanı ve Nedenine Ait Bulgular.....	71
Tablo 16: Suriyeli Ailelerin Türkiye'yi Seçme ve Gebze'ye Gelme Nedenine Ait Bulgular.....	71
Tablo 17: Suriyeli Ailelerin Çocukların Sokakta Çalışmasından Haberdar Olma Durumu ve Çocuğun Çalıştırılmasındaki Sebeplere Ait Bulgular.....	72
Tablo 18: Suriyeli Ailelerin Buldukları Çevreye Uyum Sağlama ve Suriye'ye Geri Dönme İsteği Durumlarına Ait Bulgular.....	73
Tablo 19: Suriyeli Ailelerin Türkçe Dilini Konuşma Düzeyine Ait Bulgular.....	73
Tablo 20: Suriyeli Ailelerin Gebze İlçesinde İkamet Ettiği Mahallere Ait Bulgular.....	74

KISALTMALAR DİZİNİ

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AMATEM	Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Eğitim Merkezi
ASPİM	Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ÇEMATEM	Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Kliniği
ÇOĞEM	Çocuk ve Gençlik Merkezi
DİMAB-MER	Diyarbakır Madde Bağımlılığı ile Mücadele ve Rehabilitasyon Merkezi
DİSK-AR	Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Enstitüsü
EGEBAM	Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk ve Ergen Alkol Madde Bağımlılığı Araştırma ve Uygulama Merkezi
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
IDMC	Yerinden Edilme İzleme Merkezi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IPEC	Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı
SHÇEK	Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
SNHR	Suriye İnsan Hakları Ağı
SPSS	Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

TÜRK-İŞ	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
UMATEM	Uçucu Madde Araştırma ve Tedavi Merkezi
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
YİBO	Yatılı İlköğretim Bölge Okulları

GİRİŞ

Suriye Arap Cumhuriyetinde 15 Mart 2011' de başlayan iç karışıklıklar nedeniyle, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 19 Nisan 2018 verilerine göre sayıları 6,6 milyon olan Suriyeli göçmenler vatanlarını terk etmek zorunda kalarak diğer komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır(UNHCR,2018). Suriyeli göçmenler, içlerinde Türkiye'nin de yer aldığı Lübnan, Mısır, Ürdün ve Irak gibi ülkelere sığınmışlardır. Türkiye açık kapı politikası uygulayarak Suriyeli vatandaşların sınırdan geçişine izin vermiştir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün, 09.05.2019 verilerine göre Türkiye'deki Suriyeli mülteci sayısının 3.606.208'e ulaştığı tespit edilmiştir(GİGM,2019).

Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu, 22 Ekim 2014 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununca geçici korumaya ilişkin bir yönetmelik yayımlamıştır. Yayımlanan Geçici Koruma Yönetmeliği, Suriyeliler için özel bir düzenleme getirmiş, bu yönetmelik kapsamında Suriyeli mülteciler misafir olarak tanınmıştır.

Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmını çocuklar oluşturmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2019 yılı verileri esas alındığında, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin 1.666,078'i 18 yaş altı çocuklardan oluşmaktadır. Bu yaş aralığındaki grubun, 501.076'sı (0-4) yaş, 503.138'i (5-9) yaş, 389.081'i (10-14) yaş, 272.783'ü (15-18) yaş aralığından oluşmaktadır(GİGM,2019).

Suriye'de yaşanan savaş nedeniyle vatanlarından ayrılmak zorunda kalan Suriyeli mülteci çocukların büyük çoğunluğu aileleri veya yakınlarının refakatiyle Türkiye'ye göç etmiştir. Suriyeli mülteci çocukların diğer bir kısmı ise daha iyi bir yaşam koşullarına ulaşmak, Türkiye'de çalışıp Suriye'de yaşamaya devam eden ailesini finanse etmek, Suriye'de zorla askere alınmamak veya Esad rejim güçlerine karşı savaşan herhangi bir gruba katılmalarının önüne geçmek gibi nedenlerle refakatsiz bir şekilde Türkiye'ye gönderilmiştir.

Suriye'den Türkiye'ye başlayan göç serüveninde aile fertlerinin adaptasyon zorluğunun yanında, ailenin yoksulluğu, ebeveynlerinin eğitim düzeyinin düşüklüğü, aile reisinin iş bulmadaki güçlüğü ya da düşük ücret karşılığında günlük/düzensiz işlerde çalıştığı, kalabalık aile sayısına sahip olmaları, çocukların erken yaşta iş hayatına atılmalarına,

ailelerine maddi katkı sağlayarak aile üyeleri arasında rol karmaşasına neden olmaktadır. Maddi açıdan yeterli bir gelire sahip olmayan mülteci¹ aileler düzenli bir gelire sahip olamadıkları için ekonomik sıkıntılar çekmekte ve çocuklar aile bütçesine katkıda bulunmak için çalıştırılmaktadır. Çalışmaya maruz bırakılan bu çocuklar ebeveynler tarafından kabul görme, değer bulma, takdir edilme duygusunun eksikliğini yaşamaktadır. Yaşanan bu durum neticesinde çocuklar bir kısır döngü içerisinde çalışmaya devam etmektedirler.

Yaşam mücadelesi vererek hayatta kalan bu çocuklar eğitimlerinden yoksun bırakıldıkları için ailenin geçim savaşına katılmak zorunda bırakılmaktadırlar. Ebeveynleri iş bulamayan mülteci çocuklar, kırsal kesimde tarlalarda ve bahçelerde, şehirlerde ise tekstil atölyelerinde ve sokaklarda kâğıt mendil, su satıcılığı, ayakkabı boyacılığı, araba camı silme gibi işlerde çalıştırılmaktadır (Akpınar, 2017, s:23).

Sokakta çalıştırılan bu çocukların buldukları ortamların oldukça tehlikeli ve riskli olması, çocukların ihmal ve istismara açık olması ile maruz kalacağı bazı psiko-sosyal sorunlar ve sokaktaki suç gruplarına katılmak gibi riskler bu çocukları birçok dezavantajlı durumla karşı karşıya getirmektedir. Bu bağlamda sokakta çalıştırılan mülteci çocukların karşı karşıya buldukları risklerin tespit edilmesi, sosyoekonomik şartlarını rehabilite etmeye yönelik politikaların oluşturması ve bu yönde önlemlerin alınarak hayata geçirilmesi büyük önem arz etmektedir(Alacahan, 2010, s:138). Türkiye'nin en kalabalık mülteci çocuk nüfusuna sahip illerinden biri olan Kocaeli ili özelinde yürütülen bu çalışma, tam da bu ihtiyacı gözeterik ve yeni sonuçların keşfini amaçlayarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

2011 yılından itibaren Suriye'de yaşanan olaylar sonrasında Türkiye hızlı bir şekilde göç almaya başlamış ve GİGM' in açıkladığı resmi bilgilere bakıldığında şu an ülkemizdeki mevcut Suriyeli mülteci sayısının 3,5 milyonun üzerinde olduğu ayrıca mülteci çocuk nüfusunun 1,5 milyona ulaştığı görülmüştür. İlk başta misafir olarak gelen mültecilere, daha sonra geçici koruma statüsü verilmesiyle kalıcılıkları artmış, bu durum giderek

¹ Türkiye'de bulunan Suriyelilerin yasal statüsü "Geçici Koruma Altındaki Yabancı" olarak geçmektedir. Türkiye'de mülteci olmak için bireysel başvuruda bulunmadıkları sürece "sığınmacı/mülteci" statüsü kitle halinde gelen Suriyelilere verilmemektedir. Bu çalışmada Suriyeli yetişkin göçmenler ve çocuklar için "mülteci" kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

düşündürücü bir sorun haline gelmiş ve yaşananlara çözüm yolları aranmaya başlanmıştır. Mülteci aileler düzenli bir işe sahip olamamaları yüzünden sosyoekonomik durumları düşük seviyelerde kalmıştır. Bu durum karşısında aileler, çocuklarını eve gelir getirmeleri amacıyla sokağa iterek sokakta çalışmaya başlamasına neden olmuştur.

Son dönemlerde sokakta çalıştırılan ve dolayısıyla okula gitme hakkından faydalanamayan Suriyeli çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar bu çocukların diğer çocuklara göre istismar ve kötü davranışa uğrama riskinin fazla olduğunu, maruz kaldığı olayların sebebiyet verdiği ruhsal travma sonrası stres bozukluğu semptomlarını (tedirginlik, stres, endişe, umutsuzluk gibi) daha fazla gösterdiğini ve çocukların gelişimsel dönemlerini sağlıklı geçiremediklerini göstermektedir (ÇOÇA, 2015, s:3; Yurtman, 2017, s:99). Ayrıca Suriyeli çocukların “kayıp kuşak” olma riski karşısında Türkiye’nin Suriyeli çocuklara yönelik uzun dönemli eğitim, sağlık ve temel ihtiyaçlar konusunda önemli yatırımların yapılmasını zorunlu kılmaktadır (UNICEF, 2016, s:1).

Bu çalışma neticesinde elde edilen bulguların; mülteci çocukların ve aile yapılarının tanımlanması, çocuk-aile ilişkilerinin nasıl olduğunun belirlenmesi, mülteci çocukların karşı karşıya buldukları sorunların saptanması, mevcut politika ve hizmetlerin yeniden değerlendirilmesi, mülteci çocuk işçiliğini önlemek adına geliştirilebilecek projelere uygulama odaklı bakış açıları sunması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmayla sokakta çalıştırılan çocukların sorunlarına derinlemesine inilerek ailelerinin sosyoekonomik durumlarını ve çocuklarına yönelik tutumlarını anlamaya ve çözüm önerileri sunmaya; sokakta çalıştırılan mülteci çocuklara ilişkin toplumun farklı kesimlerinde duyarlılık yaratmaya, kamu kurumlarında politika geliştirmeye yönelik destekleyici öneriler sunmaya, savaşın en ağır bedelini ödeyen ve çalıştırılan Suriyeli çocukların yaşadıkları güçlüklerin belirlenmesine çalışılacaktır.

Araştırmanın Amacı

Kocaeli ili Gebze ilçesinde sokakta çalışan/ çalıştırılan Suriyeli çocukları ve ailelerinin genel bir profilini belirlemek ve ailelerin sosyoekonomik yapısı ile çocukların sokakta çalıştırılmasına iten nedenler arasındaki ilişkiyi saptamak bu araştırmanın en temel amacını oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın önemli amaçlarından biri, Kocaeli'nin Gebze ilçesinde çalıştırılan Suriyeli mülteci çocukların tanıtıcı bilgilerini, okul yaşamlarını, çocukların çalışma yaşamlarına ait bilgilerini, ailelerinin demografik ve ekonomik özelliklerini, eğitim durumlarını, yaşadıkları konut tipi ve pozisyonlarını, ikamet ettikleri bölge özelliklerini, çocukların çalışmalarında etkili olan etmenleri, ailelerin çocukların çalışması hakkındaki düşüncelerini, göç öyküsü ve göç sonrası yaşanan uyum sorunu gibi konuları saptamak ve ileride bu çerçevede ortaya çıkabilecek sorunları öngörülebilir kılmaktır.

Araştırmanın amaçları çerçevesinde aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:
Çalışan mülteci çocukların,

1. Aile yapısı ve ailenin demografik özellikleri nelerdir?
2. Ailenin yaşadığı çevreye sosyal uyum sağlama konusundaki yaklaşımı nedir?
3. Ailenin sosyal yardımlardan yararlanma durumu nedir?
4. Çocukların eğitim ve okula devam durumları nedir?
5. Çalışan çocukların yaş grupları, yapılan iş türü ve çalışma koşulları nelerdir?
6. Ailelerin, çocuklarının çalıştırdığından haberdar olma durumu ve çocuklarını çalıştırmadaki sebep nedir?

Bu çerçevede, “ Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocuklar ve Aileleri Üzerine Bir Araştırma: Kocaeli Gebze İlçesi Örneği” tez konusunu oluşturan bu çalışma, dört bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmanın birinci bölümünde; öncelikle Çocuk ve Sokakta Çalıştırılan Çocuk Olgusuna yer verilerek çocuk tanımı ve sokakta çalışan çocuk kavramı, sokakta çalıştırılan çocukların karşılaştığı risk ve tehlikeler, aile kavramı ve sokakta çalıştırılan çocukların aileleri, Türkiye’de sokakta çalışan çocuklarla ilgilenen kamu ve özel kurumlar, sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklara yönelik uygulamalar ve yaklaşımlar, sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklara yönelik geliştirilen hizmet modeli ve il eylem planı uygulamaları üzerinde durulmuştur. Uluslararası Zorunlu Göç ve Çocuk Mülteciler başlıklı ikinci bölümde; göç tanımı, göçmen ve mülteci kavramlarının tanımı, Türkiye’nin göç politikası, Suriye’de yaşanan iç savaşa genel bir bakış, Türkiye’ye gelen Suriyeli mülteciler, Türkiye’de Suriyeli mülteci çocukların mevcut durumu, Kocaeli de Suriyeli mülteci çocukların mevcut durumu ve son olarak da Kocaeli Valiliği 2018/1 sayılı ‘Sokağın Tehlikelerine Maruz Kalan Çocukların Korunması’ ile ilgili genelgesi başlıklarına yer verilmiştir. Gereç ve Yöntem başlığının yer aldığı üçüncü bölümde ise

araştırmanın yöntemi, evren ve örneklem, verilerin toplanması, araştırmanın hipotezleri ve verilerin analizi üzerinde durulmuştur.

‘Kocaeli İli Gebze İlçesinde Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocuk İşçilere Yönelik Saha Araştırması’ başlıklı son ve dördüncü bölümde; sokakta çalıştırılan Suriyeli mülteci çocuklara yönelik tanıtıcı bulgular ve sokakta çalıştırılan çocukların ailelerine yönelik tanıtıcı bulguların analizi ve değerlendirmesi yapılmıştır. Son olarak, sonuç ve değerlendirme bölümünde araştırmanın bulguları yorumlanmış ve sorunun çözümüne yönelik önerilerde bulunulmuştur.

1.ÇOCUK ve SOKAKTA ÇALIŞAN ÇOCUK OLGUSU

1.1.Çocuk ve Çalışan Çocuk Kavramları

Çocukluk, toplumların sosyolojik ve kültürel değerlerini bünyesinde barındırdığı, çeşitli toplumların kültürünü oluşturan parçalara, dolayısıyla da içinde bulunulan zamana göre değişiklik göstermektedir. Örneğin çocukluk Orta Çağ'da Batı Avrupa toplumlarında 5-7 yaşlarında sona ermekte iken; Neil Postman'ın *Çocukluğun Yokoluşu* kitabında sözünü ettiği şekliyle hem bir toplumsal hem de bir psikolojik sınıf olarak, Rönesans ile birlikte ortaya çıkmıştır (Postman, 1995, s:52).

Türk Dil Kurumu, çocuk sözcüğü için şu tanımlamalarda bulunmuştur: “Bebeklik ile erginlik arasındaki dönemde bulunan oğlan veya kız, uşak”, “büyüklere uygun olmayan, daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse” ve “belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse”. Bu tanımlamalardan da görüleceği gibi bebeklikten yetişkin olma serüveni içerisinde çocuk tek başına özne olmasından muaf edilen bireylerdir (Canbulut, 2014, s:87).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede erken yaşta ergin olma durumu hariç olmak üzere, 18 yaşına kadar her bireyin çocuk olduğunu belirtmiştir(Akyüz,2016, s:42). Türk Medeni Kanunu'nda, bir kimsenin fiil ehliyetine sahip olabilmesi için, kanunun belirlediği yaş sınırının 18 olması yani reşit olması gerektiği hükme bağlanmıştır. Medeni Kanun'da, belirtilen 18 yaş sınırının altında kalan insanlar ‘küçük’ olarak ifade edilmiştir. 4857 sayılı İş Kanunu'nda, 15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılmalarının yasak olduğu ancak çocukların sağlık ve gelişmelerini, okul veya mesleki eğitim ve mesleğe yöneltme programlarına devamlılığını yahut öğrenimini sekteye uğratmayacak şekilde olan hafif işlerde, 14 yaşını doldurmuş çocukların çalıştırılmalarının mümkün olduğu belirtilmiştir (Çöpoğlu,2018, s:365). Çalışan çocuk, genç işçi kavramları, sosyal yapıları farklılık gösteren toplumlarda farklı anlamlara gelebilmektedir. “Çalışan çocuk” ve “genç işçi” tanımları gelişmişlik düzeyine göre ülkeden ülkeye, ülke içerisinde kırdan kente farklılıklar gösterebilmektedir. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 12 yaşından küçüklerin çalıştırılmayacağını belirtirken, 4857 sayılı İş Kanunu, çocuğun çalıştırma yaşını 15 olarak belirtmiştir (Günöz, 2007, s:4).

ILO, çocuk işçi tanımında yaş sınırını 15 yaş olarak, 15-24 yaş aralığındakileri de genç işçi olarak belirtmektedir. Buna göre 15 yaşın altında geçimini sağlamak ve ailesine ekonomik destek sağlamak amacıyla çalışma hayatına atılan çocuklar, “çalışan çocuk” ya da “çocuk işçi” kapsamında değerlendirmiştir. Diğer bir ifadeyle çocuk işçiliği; çocuğun gelişim döneminde bedensel ve ruhsal olumsuzluklara maruz kalmasına sebep olan, eğitim hayatını engelleyen, çocuğu çocuk yapan tüm özelliklerden yoksun bırakan her türlü çalışma olarak tanımlanmıştır (Harunoğulları, 2016, s:36).

Çocukluk döneminde; değerlerin ve becerilerin yetişkinlik olma yolundaki yaşam içerisinde, tecrübe edinmede aksaklık yaşanmaması adına bu özellikleri iyi anlamda geliştirebilmek önemlidir. Aslında bebeklikten çocukluğa, çocukluktan yetişkinliğe atılan adımda hayatı iyi ve kuvvetli temellere dayandırabilmenin yolu, güzel yaşanmış çocukluktan geçmektedir. Bu nedenle çocukluk dönemi göz ardı edilemeyecek kadar önem arz etmektedir.

“Çalışan çocuk”, 18 yaş ve altındaki yaşlarda olan, maddi kazanç sağlamak amacıyla bir faaliyette bulunan bireydir ve yasalarca belirlenen yaş kriteri altındaki çocuğun istihdam edilen iş gücü de “çocuk emeği” olarak tanımlanmaktadır. Sokaktaki çocuklar genellikle aile bütçesine katkı sağlamak ya da eğitim masrafını karşılamak, aileye yük olmamak ve destek sağlamak amacıyla, araba camı silme, su, çiçek, mendil satma, ayakkabı boyacılığı ve kâğıt toplayıcılığı yapma gibi işleri gerçekleştirmektedirler. (Kelebek, 2017, s:376).

Çocuk işçi ya da çalışan çocuk kavramı, ülkeler ve sosyal değerler arasında farklılıklar gösterebilmektedir. Hayata tutunmak ve aile ekonomisine katkıda bulunmak için çalışma hayatında bulunan 18 yaşından küçük insanlar çalışan çocuk veya çocuk işçi olarak belirtilmektedir. Aslında çocuk işçiliğini, henüz ergin olmayan çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimine negatif yönde etki yapan ve eğitimlerini sekteye uğratmasına neden olan, çocukların ekonomik istismarına neden oluşturan bir çalıştırma biçimi şeklinde de tanımlamak mümkündür. Kendilerini henüz savunamayacak yaşlarda olan çocukların fiziksel ve duygusal istismara kalma ihtimalini yaşlarına oranla arttırmaktadır. Yaş kriteri, ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Birkaç örnek verecek olursak; Mısır’da her türlü çalışma için yaş sınırı 12, Filipinler’de 14, Hong Kong’da 15’tir. Türkiye’deki yaş sınırı ise 15 olarak belirlenmiştir(Dur ve Öztürk, 2017, s:615).

‘En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin oluşturulan Acil Eylem Sözleşmesi’nin üçüncü maddesinde; çocuğun esenliğini ve ahlaki

gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek, çeşitli tehlikelere maruz bırakabilecek çalışmalara net bir tavırla karşı çıkmaktadır. Bu sözleşme ile devletlerin çocuk iş gücünden yaralanmalarına fırsat tanımamak için ciddi önlemler almaları zorunlu kılınmak istenmiştir. Çocukları korumak adına atılan tüm hukuksal temellere rağmen çocuklar halen dünyada gelişmişlik düzeylerine bakılmaksızın sokak çocukları ve çocuk işçiliği sorununa ciddi anlamda maruz kalmış durumdadır. Çocukların çalışma nedenlerinin başında aile yoksulluğu gelmektedir. Ayrıca aile ilgisizliği, eğitimsizlik, aile baskısı, çocuğun iş gücüne olan ilgisi ve çocuk işçiliğini koruyacak Sözleşme ve Mevzuatların etkin olarak uygulanamaması gibi nedenler de çocukların çalışmasına neden olan etkenler arasında gösterilebilmektedir(Cüce, 2017, s:37).

UNICEF; sokak çocuklarını, vakitlerinin çoğunu sokakta geçiren, korunma altında olmayan, tehlikelere açık ve herhangi bir dayanakları bulunmayan çocuklar olarak tanımlamaktadır. Çocuk ve aile arasındaki ilişkiyi temel alan tanımlamalar dikkat çekmektedir. Buna göre gündüzleri sokakta çalışıp geceleri evlerine dönen çocuklar *sokaktaki çocuklar*, ailesi ile ilişkileri kopuk ya da az olanlar *sokak çocuğu olmaya adaylar*, aile ile bağları tamamen kopmuş hiçbir şekilde aile desteği görmeyen ve sokağı kendine yaşam alanı haline getirmiş olanlar da *sokak çocukları* olarak sınıflandırmıştır (Güngör,2013, s:422-423).

1.2.Sokakta Çalışan/Çalıştırılan Çocuklar

1979 yılının Birleşmiş Milletler Çocuk Yılı olarak kabul edilmesinin ardından, Henry Mayhew tarafından sokak çocukları terimi ilk olarak 1851 yılında kullanılmıştır.

UNICEF, (1986) ülkeleri gelişmişlik düzeyine göre sınıflandırdığında sokaklarındaki çocukları, aile desteğini kazanan ve ilişki düzeylerine göre üç grupta belirtmiştir.

- Aile bağları düzenli ve sürekli olan çocuklar.
- Aileleriyle dönem dönem bağ kuran çocuklar.
- Aile dayanağından tamamen yoksun olanlar.

Sokak çocuğu “sokağı kendine yaşam alanı haline getirmiş, yetişkinlerin gözetiminden ve dayanağından olan, henüz çocukluktan yetişkinlik vasfına ulaşmamış, kız ya da erkek çocuk” olarak tanımlanmaktadır. Araştırmalar sonucu 1990’lı yıllarda farklı ülkelerde sokak çocukları kavramının iki ayrı tanımı yapılmıştır:

- Sokağın çocukları: Günlük yaşantısı içinde aile dayanağından yoksun, yalnız başına yaşam mücadelesi vermeye çalışan çocuklardır. Sokaktaki çocuklara göre sayıca az bir grubu oluşturdukları belirtilmektedir.
- Sokaktaki çocuklar: Aile bağlarının giderek zayıfladığı, ailesinden yok denecek kadar az destek gören, ailenin geçim mücadelesine destek vermek adına sokak ortamlarında çalışarak para kazanan ve aksamaları evlerine giden çocuklardır.
Avrupa Konseyi Sokak Çocukları Çalışma Grubu'nca varsayılan bir tanıma göre sokak çocukları şöyle tanımlanmıştır:

“18 yaşın altında bulunan ve kısa/uzun süredir sokak ortamında yaşayan çocuklar, sokak çocuğu olarak tanımlanabilir. Bu çocuklar oradan oraya başıboş mayın gibi dolaşır dururlar, kendi arkadaş kümeleri arasındaki ve sokaktaki ilişkilerini sürdürürler. Resmi olarak bu çocuklar ana-babalarının yaşadıkları evi ya da bir sosyal refah kurumunu adres gösterebilirler. En çarpıcı olanı, bunların ana-baba, öğretmen, sosyal hizmet uzmanı gibi kendilerine karşı sorumlu kişilerle ya az çok ilişkileri vardır ya da hiç ilişkileri yoktur”.

Sokak çocukları tanımları, aile bağları yönünden değerlendirildiğinde şu şekilde sınıflandırılmıştır:

- 1) Ailesiyle birlikte olup sadece hafta sonu tatilleri ve yaz tatilinde çalışanlar,
- 2) Ailesiyle yaşayan, iletişim sorunları olan ve okula devam ederken çalışan çocuklar,
- 3) Ailesiyle yaşayan ancak okula hiç gitmemiş veya okulu terk etmiş sürekli çalışan çocuklar,
- 4) Ailesiyle birlikte yaşamasına karşın, aile içi sorunları olan; çevresinde alkol, uyuşturucu bağımlısı olup suç işlemiş kişiler bulunan; kendisi de evden kaçma, suç işleme gibi uyumsuz davranışlar gösteren, ancak çoğu zaman sokakta çalışan çocuklar,
- 5) Genellikle hırsızlık, yankesicilik, dilencilik yapan, arada çalışan, ailesinin de benzer davranışları olan çoğu okula hiç gitmemiş çocuklar,
- 6) Ailesiyle geçici ya da devamlı birlikte yaşayan, çalışmak için kente gelmiş, okulu terk etmiş ve sürekli çalışan çocuklar,
- 7) Ailesi tarafından aranıp sorulmayan veya ailesini kendisi terk etmiş olan, sokakta yaşayan, çoğu zaman suç işleyen, tiner koklama, fahişelik vb. gibi uyumsuz davranışlar gösteren ve arada bir çalışan çocuklar.

Görüleceği üzere sokağın çocukları ve sokakta çalışan çocuklar kavramları iç içe geçmiş durumdadır(Karataş ve ark., 2016, s:6-8).

Sokağı benimseyen çocukları iki farklı grupta nitelendirmek gerekirse ilki, sokakta çalışan çocuklar, ikincisi ise sokakta yaşayan veya sokak çocukları olarak nitelendirilen çocuklardır. Sokakta çalışan çocuklar; ailelerine ekonomik katkı sağlamak veya kendi ihtiyaçlarını karşılamak gibi maddi gerekçelerle sokakta çeşitli işlerde çalışan, sokaklarda günün belirli bir bölümünü geçiren, çalışma zamanını bitirdikten sonra akşamları evlerine dönen çocuklardır. Sokakta çalışan çocukları, sokak çocuklarından ayıran en bariz husus, aile bağlarının tamamen kopmamış az da olsa devam ediyor olmasıdır. Sokakta yaşayan çocuklar ise hiçbir şekilde aile desteğine sahip olmayan, aile üyeleri ile bağları tamamen kopmuş, sokağı yaşam alanı olarak benimsemiş sahipsiz, korunaksız, desteksiz çocuk öbeğini oluşturmaktadır. Bu çocuklar genelde, aileleri tarafından sokağa itilmiş, aile içerisinde yaşanan şiddet, istismar veya istenmeme durumundan dolayı evi terk etmiş, aileleri olmayan ya da aileleri tarafından sokağın kucağına bırakılan çocuklardır.

Sokakta çalışan/çalıştırılan çocuk sorunu, ailelerin göç geçmişine sahip olması, göç sonrası ekonomik yoksulluk içerisinde olmaları, ebeveynin iş bulmada zorlanması gibi nedenlerle, ebeveynin çocuğu ev ekonomisine maddi katkı sağlaması için çalıştırması ile ortaya çıkabilmektedir.

Ayrıca ebeveynin eğitimsizliği, meslek sahibi olmamaları, çok çocuklu ailelere sahip olması, parçalanmış ailelerde geçim sıkıntısı yaşaması, aile reisinin hasta veya yaşlı olması, çocukların aileleri ile olan bağlarının zayıf olması gibi faktörler de çocuğun çalıştırılmasına etken olarak karşımıza çıkmaktadır. ILO çocuk işçiliğinin nedenleri arasında “toplumsal örf ve ananeler, eğitimsizlik ve yoksulluk” gibi faktörleri göstermektedir.

Sokak çocuğu olgusunun nedenleri konusunda, aile faktörü başat etken olarak gösterilmekle birlikte birden fazla nedensellikten bahsetmek mümkündür. Ailenin parçalanması, aile içi şiddet, ebeveyn ihmalkârlığı, her türlü istismar, ebeveyn sorumluluklarının farkında olmaması, ailenin sevgisizliği ve ilgisizliği, aile üyelerinin madde/alkol bağımlısı olması vb. göç sonrası yaşanan kente uyum sorunları, işsizlik, çocuğun ailesine maddi destek sağlamak adına ailenin teşviki, okulu bırakma, ders başarısızlığı, akran etkisi, toplum bireylerinin sokakta çalışan çocuklara acıma duygusu ile yaklaşarak yardım etmesi ya da alışveriş yapması, sokağın albenisi ve hür olma isteği, çocukların para kazanmalarında ve sokağa olan meyillin giderek artmasında belirleyici hususlar olarak sıralamak mümkündür(Bilgin ve Kızmaz, 2010, s:275).

Sokakta çalışan çocuk sorunu, ailenin yoksul olmaları ve ebeveynlerin iş bulmakta zorluk yaşamaları nedeniyle çocuklarını aileye maddi destek sağlamak adına zorlamasıyla ortaya çıkmaktadır. Kavram olarak; sokakta çalışan çocuk, “para karşılığında gelir getirici ve vasıf gerektirmeyen işler yaparak sokaklarda çalışan, genellikle akşamları evlerine giden ve aile bağları kuvvetli olan” çocukları ifade etmektedir.

Sokakta çalışan çocuk kavramının "sorun" oluşunun en önemli nedeni; çocukların sokakta sosyokültürel tehlikelere karşı güçsüz pozisyonda olmaları, istismara ve olası tehlikelere karşı açık olmalarıdır. Kırsal yapının zorlukları ile mücadele edemeyen ve kentsel kültürün menfi etkilerine kapılmış ailelerin, çocuklarını çalıştırmaya teşvik ederek çocuk işgücünden faydalanmaları sorun teşkil etmektedir(Kömürcü ve Negiz, 2016, s:976).

Sokağın çocukları, şehir sokaklarında yaşayan, uyuyan, aileleriyle ilişkisini kesmiş evsiz, yani tüm zamanını hep sokakta geçiren çocukları ifade ederken, sokaktaki çocuklar, sokağı bir çalışma yeri olarak kullanan, sokakta çalışarak veya dilenerek gelir elde eden ve iş bitiminde evlerine dönen çocukları, sokakta zamanın bir kısmını geçiren çocukları ifade etmektedir. Ayrıca sokak kavramı ile ilintili olmayan başka kavramların yer aldığı, terkedilmiş çocuklar için yüksek risk/tehlike altında olan çocuklar ve sokak ailelerindeki çocuklar ifadelerinin kullanıldığı görülmektedir. “Terkedilmiş çocuklar”, ailesi olmayan çocukları; “yüksek risk altındaki çocuklar”, temel ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksun, fakirlik içinde yaşayan çocukları; “sokak ailelerindeki çocuklar” ise sokaklarda ebeveynlerinden biri veya ikisiyle birlikte yaşayan çocukları ifade etmektedir. “Sokakta çalışan çocuklar”, zamanın çoğunu sokakta çalışarak geçirseler de, ailelerinin kontrolü altındaki çocuklardır. Aileleriyle tamamen bağları kopmasa da zayıflık gösterebilmekte, kendisini aile üyelerinden saymaktadır. Sokağın çocukları aile, okul ve toplum ile olan bağlarını tamamen koparmış, sokak çetelerine karışmış, uyuşturucu ve uçuçu maddelere bağımlı olan, dilencilik, yankesicilik, gasp, hırsızlık vb. yollarla hayatta kalmaya çalışan, başka insanlara bıçak, çakıcı gibi kesici suç aletleriyle veya bizzat saldırganlık göstererek zarar verme riski yüksek olan çocuklardır.

Aslında sokakta çalışan çocuklar, para kazanmanın verdiği haz ve aile tarafından gördüğü takdirle sokağın cazibesine kapılabilmekte ve "sokak çocuğu olmaya aday çocuklar" kategorisine geçiş aşamasında olabilmektedir(Okumuş, 2009, s:13).

Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklar, kendilerini sarmalayan yoksunluklar ve asgari hayat standartları sonucunda erken yaşlarda çalışmak zorunda kalmakta veya aile bağları tamamen kopmaktadır. Sokakta çalıştırılma/yaşama olgusu psiko-sosyal ve sosyoekonomik etkenlerin sebebidir. Sokakta çalıştırılmak/ yaşamak çocukta o kadar derin yaralar açmaktadır ki Henry Mayhew' in de belirttiği gibi, çocuklar tüm çocuksu yönlerini, yani *çocukluklarını kaybetmektedir*(Acar, 2010, s:5).

Türkiye'de sokak çocukları olgusu giderek gündemi daha fazla işgal eder hale gelmiştir. Türkiye'deki hızlı kentleşme süreci ile oluşan gecekondulaşma, göç, işsizlik, ekonomik yetersizlik, çocuğun sokakta çalışıp para kazanmasını teşvik edici kültürel değerler, aile içi cinsel taciz, tecavüz ve şiddet, sokağın özgürlüğü ve çekiciliği, çocuğun eğitimsizliği, ailelerin çocuklarını ihmal ve istismar etmeleri, arkadaş grupları, medyanın olumsuz yayınları, denetimsiz oyun salonlarının çekiciliği, yetişkinlerin acıma duyguları ile sokak çocuklarına para vermeleri gibi pek çok faktör bu çocukların sayıca artmasına yol açmaktadır(Alptekin, 2011, s:26).

Sokak çocukları olgusu aslında, içinde bulunduğumuz toplumun sosyal yapılanmasının ve ekonomik unsurların bir sonucudur. Aile kurumu içerisindeki iletişim kopuklukları, parçalanmalar, ailenin kırsal alanın zorlukları ile mücadele edemeyerek kentin zorlukları ile baş edemeyecek pozisyona gelmesi, kente uyum sağlayamaması ve aile reisinin iş bulmasındaki güçlükler çocukları çalışmaya itebilmektedir. Böylece aile çocuğun, çocukluğunu yaşaması gereken bir dönemde büyük sorumluluklar karşısında ezilmelerine neden olabilmektedir (Kasatura, 2002, s:212).

Sokakta çalışan çocuklar, 7-15 yaş aralığında bulunan, sokaklarda çalışarak kazanç elde etmeye çalışan, tartıcılık yapan, su, çiçek, mendil satan, ayakkabı boyayan, taşımacılık yapan, kavşaklarda araba camı silen, duygusal sömürü altında dilencilik yapan çocuklardır. Artık bu çocuklar için evleri, oyun oynayarak sosyalleştiği, kendilerini güvende hissettikleri yer olmaktan çıkmıştır. Ancak bu çocuklar vakitlerinin büyük çoğunluğunu sokak ortamında geçirirler de akşam olduğunda evlerine dönmekte, aile ilişkileri tamamen kopmadan, ailenin değer ve kültürü ile hayatı anlamlandırmaya devam etmektedirler(Barış, 2008, s:90).

Sokakta çalıştırılan çocuklar, genellikle geçici işlerde çalışmakta ve sık sık iş ve iş alanını değiştirmektedir. Basit ve ağır yük gerektirmeyen işlerde çalışırlar ve gün içerisinde sürekli hareket halindedirler. Yaptıkları işlerin erişilebilirliğinin kolay olması çocukları

çalışmaya istekli hale getirmekte ve çalışmaya çekmektedir(Güngör ve Erdurak, 2007, s:14).

Çalıştırılan çocuk kavramı; sokakta çalıştırılan çocukları da bünyesine dâhil etmekle birlikte tarım, sanayi ve hizmet sektöründe çalıştırılan çocukları kapsamaktadır. Bu çocuklar tarım işlerinde mevsimlik/dönemsel işçi olarak, sokakta, atölyelerde, sanayide ve ev işlerinde çalıştırılmaktadır. Kırsaldan kente doğru yaşanan iç göçle birlikte sosyokültürel değişiklik sebebiyle çalışamayan, iş bulmakta güçlük yaşayan ebeveynler, çocuklarının kazanacağı paraya ihtiyaç duymuştur. Böylelikle ortaya çıkan bu durum karşısında çocuk işgücünün de çalışma hayatına dâhil olduğunu göstermektedir. Çocuklar hiçbir sosyal hak ve güvenceye sahip olmayan sektörlerde, taşımacılık, imalat, tekstil, kağıt/atık toplayıcılığı, pazarcılık vb. vasıfsız işlerde çalıştırılmaktadır.

Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği sokakta çalıştırılan çocuk kavramını tanımlarken aile fonksiyonun işlevselliğinin önemine dikkat çekerek; ailesi ile bağlarının tamamen kopmadığı, aile desteğinin ve denetiminin halen devam ettiği, kendi isteği ya da aile teşviki ile çalıştırılan, eğitim imkânlarından kısmen ya da tamamen mahrum bırakılmış 7-18 yaş grubu çocuk olarak tanımlamıştır(Güngör ve Erdurak, 2007, s:14).

Rodgers ve Standing (1981: 2-8) ise, çocukların çalıştırıldıkları alanları sınıflandırmıştır: Ev işleri: Temizlik, yemek pişirme, çocuk bakımı vb. ev içerisinde yapılan işleri kapsamaktadır.

Ev işi olmayan ücret karşılığı olmayan işler: Aile bütçesine katkı sağlamak amacıyla aile üyeleri ya da ebeveyn tarafından yapılan işlerde ücret karşılığı olmaksızın çalışarak yardımcı olunan işleri kapsamaktadır.

Bağımlı ya da sözleşmeli işçilik: Bazı aileler, çocuklarını borç karşılığında çalıştırılması amacıyla kiralamaktadır.

Ücretli işçilik: Mal ya da para karşılığında çocuğun çalıştırılmasıdır.

Marjinal ekonomik faaliyetler: İşportacılık, çöp toplayıcılığı, dilencilik, fahişelik, hırsızlık ve diğer yasal olmayan çalışmaları içermektedir(Güngör ve Erdurak, 2007, s:15).

1.3.Çocukları Sokakta Çalışma İten Nedenler

Dünyanın hemen hemen her ülkesinde yaşanan ekonomik krizler, zorunlu göçler, aile içi iletişimlerin gitgide zayıflaması ve yoksulluk/fakirlik başta olmak üzere değişik nedenlerle kaliteli yaşam düzeyinin azalması gibi nedenler birçok sorunu da beraberinde

getirmiştir. Maalesef bu durumdan en fazla etkilenen zor yaşam koşulları altındaki çocuklar olmaktadır(Gerşil, 2019, s:5).

Kırsal alanlarda yaşayan ailelerin yaşam kalitelerinin düşüklüğü nedenleriyle yaşadıkları yerleri terk ederek kentlere yerleşmeye başlamıştır. Ailelerin kentlerdeki yaşam hareketliliğine ayak uyduramaması, ebeveynlerin eğitimsizliği ve meslek sahibi olamamaları, aile reislerinin iş bulmada yaşadığı zorlukların beraberinde çocukların çalışma hayatına katılmasının önemli bir nedeni olarak sokakta çalışan çocuk olgusunun ortaya çıkmasında etken olabilmektedir. Sokak, Çocuk, Aile üçlemesinde bugüne kadar yapılan araştırmaların sonuçlarında geçmişte göç etmiş ya da göç etmeye zorlanmış ailelerin çocukları olduğu yönünde bulgular saptanmıştır. Ailenin yaşadığı ekonomik zorluklar ve yoksunluklar çocuğun basit ve kolay iş yapabileceği sokaklara yönelmekte ve zamanının neredeyse çoğunu sokaklarda geçirmeye başlamaktadır. Çocukların iş hayatına başlamasıyla elde ettiği maddi kazançlar çocuğun sokağın çekiciliğine kapılmasına neden olmaktadır. Ailelerinden de takdir gören bu çocuklar böylece sokağın tehlikelerine açık ve zamanla aile bağlarının zayıfladığı bir pozisyona geleceklerdir. Aile reisinin iş bulamamasının beraberinde yaşanan yoksulluk, çocukların sokaklarda çalışarak aile geçimi gibi büyük sorumluluğun omuzlarına yüklenmesine yol açmıştır(Bilgin ve Kızmaz, 2010, s:274-275).

Bu çocukları sokağa iten nedenleri şu şekilde sıralamak mümkün olacaktır. Bu konu ile alakalı aile içerisinde yaşanan huzursuzluklar, boşanma ve akabinde parçalanmalar, göç sonrası ortaya çıkan uyum sorunları, yoksulluk, iş bulamama, ebeveyn ihmal ve ilgisizliği, ders başarısızlığı, okula gitme isteksizliği, şiddet, yaşanan konut özelliklerinin yetersizliği, ebeveynlerin eğitimsizliği, medyada çıkan sokakta çalışan çocuk haberinin toplum tarafından takdir edici algı oluşmasını sağlamaları ve çocuklara yardımlarda bulunularak çocuğu sokağa çekici hale getirmesi gibi nedenler söylenebilmektedir(Okumuş, 2009, s:26).

UNICEF'in 2006 verilerinde Türkiye'de sokakta yaşayan/çalışan 42 bin çocuğun var olduğu hatta resmi açıklanmayan verilere göre bu sayının 80 bine ulaştığı belirtilmektedir. Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocukların büyük çoğunluğunu göç etmiş ailelerin çocukların oluşturduğu yönündedir. Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuk sayılarının çoğalmasının altında yatan nedenlere bakacak olursak;

- Sıklıkla yaşanan iç göç/dış göç/zorunlu göçler
- İş bulmada yaşanan güçlükler
- Sosyoekonomik yetersizlik
- Dengesiz gelir dağılımı
- Arkadaş çevresinin menfi etkisi
- Ebeveynlerin menfi davranışları
- Aile içi şiddet, ihmal ve istismar
- Ebeveyn ve çocuğun eğitimsizliği
- Ebeveynlerin ayrılması sonucu ailenin dağılması
- Ebeveyn sevgi ve ilgi yetersizliği
- Plansız yerleşme sorunları
- Sokağın serbestliği ve çekiciliği
- Sokakta zoraki çalıştırılma
- Çocuğun sokakta çalışıp kazanç elde etmesine teşvik edici ailevi değerler
- Medyanın menfi yayınları
- Oyun salonlarının kontrolsüzlüğü
- Toplum bireylerinin merhamet duygularıyla çocuklara sokakta para verme, alışveriş yapma gibi menfi davranışları
- Gönüllü dernek, vakıf, STK vb. kuruluşların bilgi ve uzman yaklaşım eksikliği
- Çocuk haklarının gerektiği ölçüde uygulamaya konulmaması, çocukların korunmasında yasal dayanağın ve cezai yaptırımın yetersizliği gibi birçok nedenleri saymak mümkündür.

Sıralanan bu nedenler içerisinde birinci neden olarak, yaşanan göçün beraberinde getirdiği işsizlik ve yoksulluk gösterilebilirken, ikinci neden olarak ise aile ile çocuk bağlarının zayıflamasına neden teşkil eden ebeveyn tutum ve davranışları önemli sorun olarak karşımıza gelmektedir. Ailelerin mevcut gelir düzeyindeki düşüklük, çocukları para kazanmaya teşvik etmekte ve kazandığı paraya ihtiyaç duyulmasının alışkanlık haline gelmesine neden olmaktadır. Gelişimini olumlu yönde tamamlamamış, nüfus artış hızının yüksek ve genç nüfusun fazla olduğu ülkelerde ailelerin eğitime yaklaşımı olumsuz yönde olmakta ve çocukların eğitimi; fakirliğin, maddiyata olan ihtiyacın, baskısı altında kalmaktadır. Ayrıca iş sahipleri tarafından, düşük ücret karşılığında

çalışacak, haklarını arama konusunda yetersiz, eğitimsiz, çalışmaya muhtaç olan çocuklar tercih edilmektedir. Bu işverenlerin sahip olduğu, işlettiği iş yerlerinin denetim kontrollerinin sıklıkla yapılması, çocukları bu koşullar altında çalıştırdığı tespit edilen iş yerlerinin cezai yaptırımlar ile caydırıcılığının sağlanması gerekmektedir. Denetim yapan kurumların, işyerlerinde çocuk emeğinden haksız faydalanmalarının önüne geçilmesi için gerekli hassasiyeti göstermeleri, tespit edilen durumların göz ardı edilmesinin önüne geçilmesini önemli kılmaktadır(Güngör ve Erdurak, 2007, s:19).

Sokakta çalışan çocukların, çalışma ortamları göz önüne alındığında her türlü istismar ve sömürüye açık durumda oldukları aşikârdır. Ailenin yaşadığı ve maruz kaldığı zor şartlar, aile içi huzursuzluklar, şiddet, istismar, ekonomik sorunlar, çocukların evi terk etmelerine veya sokakta yaşamalarına neden olabilmektedir. Türkiye’de çocuk işçiliğinin kökeninde iç göç ve beraberinde getirdiği sorunların etkisinin büyük olduğu bir gerçektir. Net bir sayı belirtmek mümkün olmasa da İstanbul, Mersin, Ankara, Gaziantep, Adana ve Diyarbakır gibi metropol kentlerin yoğun göç almalarının akabinde sokaklarında yaşayan/çalıştırılan çocuklara da rastlamak mümkün görünmektedir.

Sokaklarımız yalnızca kendi çocuklarımızı değil savaştan kaçıp ülkemize sığınan Suriyeli çocukları da içermektedir. Anlaşıldığı üzere sadece iç göç değil, dış ve zorunlu göçte, sokakta çalışan çocuk olgusunun ortaya çıkmasında etkili olduğunu gözler önüne sermektedir. Kırsal alandan kente doğru göçün artması, savaş, hayatı tehlike, iç karışıklık nedenleriyle yaşanan dış göçler nedenleriyle işsiz kalan aile reisleri, düşük miktarlarda da olsa aile gelirine katkı sağlaması amacıyla çocuklarını çalışmaya teşvik/zorlama yoluna gitmektedirler. Sokakta çalışan/çalıştırılan çocukların aileleri hakkında yapılan araştırma bulgularına bakıldığında, ailelerinin % 81,8’inin herhangi bir nedenle yaşadıkları yerlerden göç ettikleri görülmüştür. Ülkemizin bazı illerinde yapılan araştırmalarda ise, sokakta çalışan ve diğer risk altındaki çocukların genellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinden göç eden ailelere mensup oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Maddi zorluklar yaşayan mevcut aileler, sokaktaki çocukların durumunu özetler bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukların, ailelerin içinde bulunduğu yoksulluk durumunda çalışmayı kendilerinde sorumluluk bilinci olarak yükledikleri, ebeveynlerin iş bulamaması gibi problemler de eklenince çocuklar iş hayatında kendilerini bulmaktadır. Çoğu yapılan araştırmalarda babanın mesleği ve çalıştığı işler olarak karşımıza %55 oranında “mesleksizlik” çıkmaktadır. İş sahibi olmayan bu kesimin daha çok vasıfsız işler ve ara işlerde gündelik/yevmiyeli işler yaparak ekonomik kazanç

sağlamaya çalıştıkları belirlenmiştir. Bunun dışında kalan % 45'lik bir kesimin de genel olarak inşaat sektöründe işçi olarak ve tarım sektöründe mevsimlik işçi olarak çalıştıkları görülmektedir. Annelerin tamamına yakınının ev hanımı oldukları ayrıca gelir getirici herhangi bir işle meşgul olmadıkları tespit edilmiştir. Sahip olunan bu koşullar da ailenin düzenli bir geliri olmadığını net bir şekilde göstermektedir. Çocuk yetiştirme ve eğitimi konusunda yetersiz ve bilinçsiz olan bazı ebeveynler, çocuklarını para kazanması için zorla çalıştırmaktadırlar. Aile zorlaması ile çalışan bu çocuklar, ailesine istenilen parayı kazanamayan çocuklar akşam eve dönme konusunda kararsız davranabilmektedir. Çocukların evlerine döndüklerinde; şiddet, ilgisizlik, ceza alma gibi tutumlara maruz kalmaları eve ve ailesine olan alakasını zayıflatmaktadır. Bunun sonucunda kötü, zarar verici, aşağılayıcı davranışlar ile karşılaşan bazı çocuklar, akşamları evlerine dönmek yerine sokakta kalmayı/yaşamayı tercih eder hale geleceklerdir (Kelebek, 2017, s:377).

1.4.Sokakta Çalışan/Çalıştırılan Çocukların Karşılaştıkları Risk ve Tehlikeler

Literatürde sokakta çalışan/çalıştırılan çocukların yaşadığı riskler genelde dört temel başlıkta incelenmektedir. Bunlar; fiziksel, cinsel ve duygusal istismar; hastalık riski, madde bağımlılığı; eğitime dair riskler ve suça sürüklenmedir. Bu risklerin tamamı çocuğun kişiliğini özgürce geliştirme olanaklarını ortadan kaldırır. Dolayısıyla gelişme döneminde çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimi olumsuz etkilenir. Sokakta çalıştırılan çocuklar çoğu zaman kötü hava şartlarına rağmen, saatlerce ayakta kalarak, güvenlik yönünden tehlike içeren ortamlarda, okullarına devam etmeyerek ya da aksatarak, yetersiz ve dengesiz beslenerek, yaşları itibarıyla kaldıramayacağı işlerde çalışmaya zorlanarak, madde kullanımı, suç işleme vb. olumsuz davranışlara açık ve savunmasız olarak çalışırlar. Çalışan çocuklar yaşının gerektirdiği oyun, spor ve sosyal faaliyetler için yeterli zaman ve olanak bulamamaktadır. Sokakta çalışan çocuklar, her türlü istismara, kötü muameleye uğrama riski yüksek olan ortamlarda çalışmaktadırlar. Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklar zamanının çoğunluğunu ya da tamamını sokakta, ailenin korumasından uzakta geçirmekte oldukları için sokakta bulunan tehlikelere açık olabilmekte ve sokaklarda yaşayan kişiler tarafından uyuşturucu, yatıştırıcı madde bağımlılarının kötü muameleleri ile karşı karşıya kalabilmektedirler (Bayraktar, 2007, s:29).

Değişik nedenlerle büyük kentlere göç eden insanlarımız kent yaşamına tutunmak ve bütünleşmek konusundaki zorluklarla savaşırken ekonomik anlamda da sıkıntılar

yaşamaktadırlar. Yaşanan zorluklar aile içi ilişkileri olumsuz yönde etkilerken, ağır gelen parasal sorunlar, ailedeki çocukların da çalışmasını ve ailenin geçimine katılmasını gerekli kılmaktadır. Çalışarak evin geçimine katkıda bulunmak zorunda olan çocukların eğitim yaşamları bu durumdan kaçınılmaz olarak etkilenecektir. Sokakta çalışan ve yaşayan çocukların eğitim yaşantısı aileleriyle bağlarının güçlü olup olmaması ile yakından ilgilidir.

Ailenin yapısı, eğitime ilişkin düşünceleri, çocuğun eğitime bakış açısı, ilgi ve yetenekleri nadiren de olsa bu çocukların okula bağlanmalarına, başarılı olmalarına sebep olabilse de sokakta çalışan çocukların çalışma ortamları ve çalışma saatleri onların eğitim hayatlarını da doğrudan veya dolaylı yollardan olumsuz yönde etkilemektedir. Bir başka ifade ile sokak, çocukların eğitim yaşantıları için birçok risklerin doğmasına da neden olmaktadır Sokakta çalışma, çocuklar için zor koşullar anlamına gelmektedir. Bunların başında sağlıksız ve dengesiz beslenme gelmektedir. Sokakta çalışan çocuklar genellikle günde bir ya da iki öğün yemek yemektedirler. Ayrıca çok uzun süre aç kalmakta, yemek yedikleri zaman da bir simit ya da poğaça gibi sağlıksız gıdalara yönelebilmektedirler. Bunun üzerine uzun çalışma saatleri de eklendiğinde bu durumun çocuklar için ciddi risk oluşturduğu düşünülmelidir(Bayraktar, 2007, s:28).

Sokakta çalışan çocuklarda fiziksel sorunların yanı sıra psikolojik sorunlar da görülmektedir. Bir araştırmada, sokakta çalışan çocukların bunalım/çöküntü yaşama belirtileri, sokakta çalışmayan çocukların depresif belirtilerine göre oransal olarak DAHA büyük bulunmuştur. Sokakta çalışan çocuklarda depresyonun görülmesinin en önemli nedeni sokak yaşamının zorluklarıdır. Bu zorluklar; aç kalma, tehlikelere açık olma, madde kullanımı ve destek sistemlerinin zayıflığı olarak sıralanabilmektedir. Sigara, alkol, uçucu ve uyuşturucu madde bağımlılıkları halüsinasyonlar, yargılama bozuklukları gibi kimi ek psikiyatrik problemlere yol açar. Açık havanın olumsuz şartlarında çalışmanın yol açtığı üst solunum yolları hastalıkları sık karşılaşılan durumlardandır. Zamanında müdahale edilmeyen hastalıkların süreğen hastalıklara dönüşme riski vardır. Sıklıkla karıştıkları kavga ve çatışmalar, yaralanma ve ölümlerle sonuçlanabilir. Madde bağımlılığının en önemli nedenleri; yalnızlık duygusundan kurtulmak, korkularını unutmak, kendini rahatlatmak, güvensizlik, aile içi huzursuzluk, özentisi, merak, arkadaş teşviki, büyüme düşüncesi, aile içi şiddet, onlara karşı çıkma isteği, intikam alma duygusudur. Sokakta çalışan çocuklar, bu etkenler altında maddelere başlayabiliyorlar. Çocukların suça yönelmesinde sosyoekonomik düzeyin ve çevre koşullarının oldukça

önemli olduğu bilinmektedir. Sokakta çalışmak da bu anlamda çocukları suça yönelten bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan bir çalışmada çocukların içlerinde var olan yıkıcı eğilimlerin hem çocukları suça yönelttiği, hem de kendilerine zarar vermelerine neden olduğu söylenmiştir. Bir başka çalışmada, eğitim yaşamına devam ederken aynı zamanda sokakta çalışan çocukların büyük bir bölümünün mahalle ve okul çetelerine katıldığı, ayrıca bu çocukların arkadaş çevrelerinde gözaltına alınanlar olduğu ve bazı aile üyelerinin de ceza aldığı veya cezaevinde olduğunu ifade edilmiştir. Temel gereksinimlerini gideremeyen, hayatta kaybedecek herhangi bir şeyi olmadığına inanan, beklenti boşluğu yaşayan, güvensizlik ve başarısızlık duygusunu yoğun olarak hisseden çocukların suç işleme riski daha fazladır. Bunların yanında asayiş, denetim yetersizliği, kolay yoldan para kazanma isteği, toplum kurallarına başkaldırma arzusu bu riskleri arttırmaktadır(Karataş ve ark., 2016, s:22-29).

Sokakta çalışan çocukların ailelerinin yaşadığı fakirlik, yoksunluk, işsizlik, göç geçmişi, savaş, iç karışıklık, siyasi olaylar vb. sorunlar ve yaşanan ruhsal sarsıntılar, çocukları dezavantajlı konuma sürüklemektedir. Aile geçiminden çocuğun sorumlu tutulması, ebeveynin bu konudaki yanlış tutumu, eğitimin öneminin yeteri kadar anlaşılabilmesi, özellikle kız çocuklarının okula gönderilmemesi ya da erken yaşta evlendirilmesi gibi bazı olumsuz ananeler, çocukların çocukluğunu yaşayamaması, hak ettiği ilgi alakayı görememesine ve çocukların çeşitli risklere karşı açık hale gelmesine sebep olmaktadır. Sokakta çalışan çocukların şiddet, ihmal ve istismara maruz kalmalarının; çevresindekilere şiddet uygulama, evi terk etme, okulu bırakma, uyuşturucu/yatıştırıcı madde bağımlısı olma, sokaktaki suç çetelerine katılma, ruhsal problemler yaşama gibi sosyokültürel sorunların yaşanmasına yol açtığı görülmüştür.

Çalışan/çalıştırılan çocuklar; fazla çalışma saatleri, sağlıksız ortamlar, düşük ücret, herhangi sosyal güvenceden yararlanmama, yetersiz beslenme gibi çeşitli tehlikelerle karşılaşabilmektedir. Ayrıca çocuklar her tür istismara açık ortamlarda çalışmaktadır. Aile bağları zayıflayan veya tamamen kopan çocukların, suça karışma ihtimalleri artmakta, polis, polis merkezi, emniyet güçleri ile erken yaşta tanışmak zorunda kalabilmektedir.

Günümüz dünyasında çocuk istismar sorununun, hemen her ülkede önemli sorunlardan biri haline gelmesiyle, sokaklar, sokaktaki çocuklar için olabildiğinden daha tehlikeli bir konuma ulaşmıştır. Türkiye’de son zamanlarda sokaklarda sıklıkla yaşanan olumsuz ve

kötü olaylar sonucunda; sokakların çocuklar için oyun, arkadaşları ile zaman geçirme ve sosyalleşme alanı olmaktan çıkıp, yerini çocuk kaçırma olayları, çocuk istismarları, tacizleri gibi sorunlara bırakmıştır. Anne babalar, yaşanan bu olaylar karşısında çocuklarını sokağa çıkarmaya çekinir hale gelmiş ve çocukları sokaktan uzak tutmak için yeni tutum ve davranışlar sergilemeye başlamıştır.

Çocuklar, sokağın taşıdığı tehlikelerin, hem fiziksel hem de ruhsal olarak olumsuz etkisinde kalabilmektedir. Bazı araştırmalar, çocuklarda stres ve kişilik bozuklukları gibi rahatsızlıklara yakalanma riskinin oldukça yüksek olduğunu belirtmektedir. Örneğin; çocuklar sokakta şiddet olaylarına maruz kalabilmekte, aynı şiddet eylemlerini başkalarına uygulayabilecek potansiyele gelebilmekte ya da dönüşebilmektedir.

Sokakta çalıştırılan çocukların çoğu çalışmaya başlamanın ilk safhalarında elde ettiği paranın tamamını ailesine verirken, bir zaman sonra aileye verilen paradan kendi ihtiyaçları için para ayırmaya başlamaktadır. Sokağın özgürlüğü ve çekiciliği ile para kazanmanın verdiği haz çocuk ile aile arasında çatışmalara sebep olduğu, çocuğun kendini ispatlama eğilimi içerisine girerek çocuğun tamamen aile bağlarını kopardığı, sokakta yaşamayı ve sokağın çocuğu olmayı tercih etmeye başladığı görülmektedir.

Çocukların çalışırken aile gözetiminden ve sahip çıkmasından mahrum olmaları, güvenli ortamların bulunmaması çeşitli riskleri doğurmaktadır. Bu durum çocukların her türlü istismara açık hale gelmelerine neden olmaktadır. Aile denetiminden uzak hatta evi terk edip sokakta yaşamaya başlayan çocuklar, uygun olmayan şartlar altında çalışırken uçucu/uyuşturucu maddeye bağımlı ve suç işlemeye meyilli hale gelmesi gibi tehlikeler ile karşı karşıya kalabilmektedir(Güngör ve Erdurak, 2007, s:21-25).

Sokakta çalışma, çocuk işçiliğinin türleri arasında çocuk fuhuşu, ağır işler, kölelik doğru ibaremi ile birlikte en çok tehlikeyi içermektedir. Sokakta çalışma ise ILO tarafından bu kapsamda değerlendirilmemiştir. Sokaklar; çocuklar için bedensel, ruhsal, cinsel istismarların yaşanabilme ihtimallerinin yüksek olduğu korunaksız ve riskli yerlerdir. Bu nedenle çocuklar için sokaklar, sadece oyun oynamak, sosyalleşmek için var olması gerekirken, çocukluklarını sokakta çalışarak geçiren çocuklar çok ciddi risklerle karşılaşmaktadır. Çocukların sokakta çalışarak zaman geçirdikleri süreç, onların beden ve ruh sağlıkları için son derece zararlı ve risklidir. Fakirlik ve aile ilişkilerindeki zayıflık nedeniyle dışlanan çocuklar, toplumun olumsuz tutum ve tepkilerine de zaman zaman maruz kalabilmektedir. Özellikle sokakta yaşayan ve kötü alışkanlıklar edinmiş, suç

meyilli çocuklar toplum bireyleri tarafından dışlayıcı ve damgalayıcı ithamlarla karşılaşabilmektedir. Çocuğun benliğini kazanmasında ve yetişkin bir birey olma yolundaki eksiklikler, eğitimden uzak kalarak bilişsel yeteneklerinin kısıtlanmasına, çocukların sokak kültürünü benimsemesine ve daha da sahiplenilmesine yol açabilmektedir (Kelebek, 2017, s:378).

1.5. Aile Kavramı ve Sokakta Çalışan/Çalıştırılan Çocukların Aileleri

Aile, toplumun merkezinde olan ve topluma birey kazandırma hususunda önemli bir işlevi olan kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Günden güne gelişen dünyamızda olduğu gibi aile yapısında da değişiklikler yaşanmıştır. Örneğin; geçmişte örf ve adetlerimize daha bağlı olan atalarımız, dedelerimiz, evlendiklerinde her birlikte yaşayıp geniş aile kavramını yaşatırken, günümüzde evlilik sonrası kendilerine ait yeni bir düzen kurmaları ile birlikte çekirdek aile kavramı karşımıza çıkmıştır. Ebeveynler, çocuklarının eğitiminde, yetiştirilmesinde, korunmasında, geleceğe hazırlanmasında, ahlaki değerler eğitiminde, topluma yararlı bir birey olmasındaki görevlerinde, önemli bir role sahiptir. Aile kavramı, sil baştan bir birey inşa etmede ve topluma kazandırmada, insani mimarlık görevini üstelenen en başat kurumlardan biri olmaktadır.

Nirun, ailenin görevlerini; bireysel, kişisel ve insani ihtiyaçlar açısından ele alan bir bakış açısı ile açıklamıştır. Nirun'a göre aile, beslenme, barınma, korunma, sağlıklı yaşama gibi bireysel; eğitime, yetiştirme ve haklara sahip olmasını sağlama vb. kişisel; manevi duygu ve düşüncelerle teçhiz etme vb. insani ihtiyaçları karşılayan sosyoekonomik bir kurumdur. Aslında ailenin en büyük görevi, yeni nesiller ile soyun devamının sağlanması için çocukların yetiştirilmesinde, kişilik ve benlik kazanımında yardımcı olmada, örf, adet ve geleneklerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlamada, güvenli ve huzurlu bir ortamda yetişen çocuklardan geleceğin jenerasyonunu oluşturmada önemli bir rol oynamaktadır(Kır, 2011, s:384).

Her fert, doğduğu andan itibaren aile bireyleri ile tanışmakta ve iletişim kurmaktadır. Birey için önemli olan toplumsal süreç başlamakta ve yaşama ait kazanılması gereken bilgiler sayesinde deneyim kazanmaktadır. Aslında sosyalleşmenin ilk adımı aile içindeyken atılmaktadır. Aile fertlerinin öz yapıları, tutumları, davranışları ve yaşam perspektifi, çocuğun gelişim dönemlerinde etkili olabilmektedir. Bu nedenle ailenin, çocuğun gelişim sürecindeki etkileri önemli derecede büyüktür. Her bireyin eğitim serüveni aslında okuldan önce aile içinde başlamaktadır. Anne ve babalar, çocuğun

hayata karşı hazırlıklı olmasını ve hayati şuurunu kazanmalarını sağlamaktadır. Aile, çocuğun eğitim alanında, çalışma yaşamında, toplumsal görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinde kısaca hayatın her aşamasında yol gösterici olmaktadır. Çocuğun kişisel benliklerinin, karakter ve kabiliyetlerinin ortaya çıkmasına yardımcı olmaktadır (Erikçi, 2005, s:4).

Ebeveynler çocuklarının yaşadığı sürece karşılaşılabilecek sorunların üstesinden gelme, sorunların çözümüne yardımcı olma konusunda çocuklarına yol gösterici olabilmektedir. Sosyal değerler, sahip olunan kültürel mirasımız, toplumda genel kabul görmüş tutum ve davranışlar konusunda çocuğun bilinçlendirmesi, ailenin görevleri arasında yer almaktadır. Aile, çocuğu geleceğe hazırlarken hayat şartları ile başa çıkma yollarını da öğretmektedir. Çocuk aile fertlerini kendisine rol model seçmekte ve hayatın evrelerinde uygulamaya koymaktadır. Çocukların yetiştirilmesinde ve topluma kazandırılmasında ebeveynlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Toplumsal ve kültürel değerlerimizin gelecek nesillere aktarılmasında ve devamının sağlanmasında aileye mühim görevler yüklenmektedir. Ailenin bulunduğu koşullar, demografik özellikler, ebeveynin yaklaşımları, çocukların kimlik kazanmasında etkili olabilmektedir.

Ailesi ile sağlıklı iletişim kurabilen çocuk, sosyal ilişkilerini kurmakta zorluk yaşamayacaktır. Hunter, çocukların gözlem yaparak öğrendiklerini ve kavradıklarını belirtmektedir(Kırık, 2014, s:338). Çocuklar ilk önce ebeveynlerini rol model olarak seçmekte ve onların davranışlarını benimseyerek taklit etmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin, çocukların yanında veya aile ortamında gösterdikleri her türlü davranışı gözden geçirerek gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çocukların bilinçli davranışlar gösterebilmesi için öncelikle ebeveynin sabırlı ve anlayışlı olması gerekmektedir. Ailelerin yaşadıkları ekonomik sıkıntılar çocuğun gelişim evrelerini sağlıklı bir şekilde geçirmesinde önemli olmaktadır. Ekonomik sıkıntı çeken ailelerin çocukları, yaşam sürecinde çeşitli problemlerle karşılaşabilmektedir.

Ebeveynlerin, çocukları ile sürekli iletişim halinde olmaları ve ilişkilerini taze tutmaları gerekmektedir. Aile içerisinde yaşanan kavga, şiddet, huzursuzluklar, ekonomik sıkıntılar gibi olumsuzluklar çocukları ruhsal yönden ne yazık ki etkileyebilmektedir. Çünkü aile içerisinde yaşanan bu kargaşa, çocuğun psikolojisini derinden etkileyerek bilinçaltına yerleşmesine sebebiyet verebilmektedir. Şayet ebeveynler aile ortamında bu durumların

yaşanmasının önüne geçecek önlemler almaya çalışmazlarsa, çocuğun gelişim sürecinde ciddi sorunlar ile karşılaşabileceği aşikâr görünmektedir(Kırık, 2014, s:339).

Aile; çocukların yaşama dair ilk deneyimlerini kazandıkları, güven duygusunu geliştirdikleri, sosyalleştikleri, toplumsal kurallara uygun davranışlar sergilemeyi öğrendikleri ortamdır. Çocuklar bu ortamda kendilerini okul hayatına hazırlayacak becerileri geliştirme fırsatı da bulmaktadırlar. Aile kavramı farklı değişkenlere göre sınıflandırılabilir. Toplumun içinde barındırdığı, kültür, din, yaş, yerleşim yeri, çocuk sayısı, göç durumu gibi pek çok özelliğin etkilediği farklı aile türleri bir arada bulunmaktadır. Aile kavramının bu şekilde farklı türlerinin bulunması, işlevleri konusunda farklı bakış açılarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır(Kara, 2017, s:17).

Aile içerisinde anne-baba rolünün gerekliliğini yerine getirmek ciddi anlamda mesuliyet isteyen, maharet ve birçok konuda özveri isteyen bir durumdur. Anne ve baba adaylarının çocuk edinmeye karar vermeden önce kendilerini bu sorumluluğa hazır hissedip hissetmediklerine, çocuk yetiştirmek konusundaki bilgi ve beceri durumlarını kontrol ederek, eksik yanlarını tamamlamaya çalışmaları gerekmektedir. Çocuk edindikten sonra ise ebeveynler, sosyal sistemde yer alabilecek kaliteli bireyler yetiştirme bilincinde olmalıdırlar(Özyürek ve Tezel Şahin, 2017, s:41).

Çocuklar, genlerini taşıdıkları ailelerinin içinde doğarlar ve karşılıklı birbirlerini etkileyerek gelişirler. Aile, çocuğun sahip olduğu kalıtsal fonksiyonları, gelişim düzeyinin en üst safhasına eriştirmede birinci derecede mesuliyet sahibidir(Şen, 2017, s:191).

Çocuk sahibi olan anne-babaların çocuk üzerindeki yükümlülükleri sadece onun öz bakımını yerine getirme, yedirip içirme, giydirme gibi ihtiyaçlarını karşılama ile sınırlı değildir. Ebeveyn ile çocuk arasındaki etkileşim, çocuğun davranışlarının şekillenmesinde ve pozitif tutumlar geliştirmesinde ciddi rol oynamaktadır. Ebeveynleri tarafından desteklenen çocukların itimat duyguları gelişmekte, özsayıları artmaktadır. Çocuklar, dönemsel gelişimlerini tamamladıktan sonra ebeveynlerini örnek alarak ileriki zamanlarda eş ya da anne-baba olma rolüne hazırlık yapmaktadırlar. Bu sebeple çocuğun, bu süreç içerisinde bilmesi ve öğrenmesi gereken gelişimsel özellikleri tanınması ve kavraması gerekmektedir. Anne babaların çocuklarını iyi tanınması, gereken desteği göstermeleri ve deneyimlerini çocukları ile paylaşması önem taşımaktadır(Özyürek ve Tezel Şahin, 2017, s:41).

Sokak çocuğu problemi; sosyoekonomik, bireysel ve ailevi olanaklardan yoksunluk sonucu ortaya çıkmış, her türlü ihmal ve istismara maruz kalmış bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sokak çocukları ifadesi, UNICEF tarafından aileleriyle olan ilişkileri ve ailelerin sorumluluğuna dayalı bir anlayış olarak benimsenmektedir. Sokak çocukları, ailelerinin ekonomik durumlarına hayatları boyunca kronikleşmiş bir hastalık gibi katlanmalarına mecbur bırakılmaktadır(Özbaş, 2016, s:315).

Ailenin temelini oluşturan anne ve babanın eğitim seviyesi; çocuk yetiştirme konusunda yeteri kadar bilinç sahibi kişiler olması, çocuğun bakımını gerçekleştirme, beslenmesini ve korunmasını sağlama dışında çocuğun benlik ve kişilik gelişiminde, temel toplumsal değerlerin kazanılmasında, sorunların çözümünde ve baş edilmesinde yol gösterici olabilmesinde önemli bir rol oynamaktadır(Alacahan, 2010, s:139).

Sokakta alışan çocukların ailelerinin genellikle sosyoekonomik düzey bakımından dezavantajlı konumda oldukları söylenebilmektedir. Yapılan pek çok araştırmada; sokakta çalışan çocukların ailelerinin, çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılayamadıkları, sokakta çalışmalarında etken olan sorunun, ailelerin ekonomik yoksunluğundan kaynaklandığı belirtilmiştir.

Sokakta alışan çocukların ve ailelerinin belirgin özellikleri şöyle özetlenebilir:

- Çocuk sayısı fazla olan ailelerdir.
- Aile reisi genellikle işsizdir ya da gündelik işlerde sosyal güvenceden yoksun olarak çalışmaktadır.
- Ailelerin ikamet ettikleri mekânlar genellikle gecekondular veya müstakil evlerdir.
- Geçmiş yaşantısında göç hikâyesi bulunan ailelerin çocuklarıdır.
- Çocukların aile desteğinden uzak çalıştığı sokaklarda ailelerin çocukların nasıl ortamlarda bulduklarından ve çalıştıklarından haberdar değillerdir.
- Annelerin çoğu okuma-yazma bilmemektedirler. Babaların da çoğunluğu okur-yazardır. Genellikler ebeveynler eğitimsiz ve meslek sahibi değillerdir.
- Aile ekonomisine katkı sağlamak ve ailesi tarafından şiddete maruz kalmamak için çocuklar günün ileri saatlerine kadar çalışmaktadır.
- Sokakta çalışarak para kazanmaya başlayan çocuklar zamanla ailesine para vermekten vaz geçip kendi isteği doğrultusunda harcamakta, bu yüzden ailesiyle tartışma yaşayan çocuklar sokakta kalmaya başlamaktadırlar.
- Yetişkinler veya akranları tarafından cinsel tacize uğrayan çocuk sayısı fazladır.

- Sokakta çalışan çocuklar, sokakta yaşayan çocuk grupları ile iletişim halinde olup uyuşturucu/yatıştırıcı/bali vb. maddeleri kullanmaya başlamaktadır.
- Sokaklardaki çocuklar genellikle hırsızlık olaylarına karışmaktadır. Kesici aletler ile yaralama olaylarına da rastlanmaktadır.
- Sokaktaki çocuklar arasında birbirlerine zarar verme ve şiddet gösterme oldukça yaygındır.
- Sokakta çalışan çocukların tercih ettikleri ve buldukları mekânlar daha çok insanların yoğun olduğu meydan, cadde, çarşı, kavşak ve parklar, kafe ve otogar gibi umumi yerlerdir(Karataş ve ark., 2016, s:30-31).

19. yüzyılın yoksulluk koşullarında çocuklar, ebeveynlerin gözünde genellikle bir gelir kapısıdır. Bu nedenle ebeveyn-çocuk ilişkisi de ‘duygusal’ olmaktan çok ‘maddi çıkarlar’ üzerine inşa edilmekte ve bu durum aile yapısında önemli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır(Karatay, 2007 s:69).

Sokakta yaşayan ve/veya çalışan/çalıştırılan çocuk tanımı yapılırken dikkat çeken durum hiç şüphesiz ki aile olgusudur. Bu ifadenin tanımsal hale gelmesinde aile olgusu merkeze alınmış, çocuğun aileye olan yakınlığı/uzaklığı veya ailesiyle birlikte yaşama/yaşamama durumlarına göre anlam kazanmıştır. Aile; yapılan tanımlarda da anlaşıldığı üzere çocuğun kendi kimliğini bulmasındaki en başat kurumdur. Sokakta çalışan/çalıştırılan çocuklar, aile ekonomisine katkıda bulunup, kazançlarını ailelerine vermektedir. Çocuğun sokakta çalışarak para kazanması, aile içerisinde saygınlık kazanmasına ve sokağa git gide bağlı kalmasına neden olmaktadır.

Sokakta çalıştırılan çocukların aileleri hakkında yapılan bazı araştırmalar sonucunda; ebeveynlerin eğitimlerinin düşük olduğu, annelerin iş hayatına dâhil olmadıkları ve çoğunluğunun ev hanımı olduğu, babaların ise vasıfsız gündelik işlerde çalıştığı, göç etmiş ailelerin yaşamış olduğu zorluklar, ekonomik yoksunluklar, babanın iş bulamaması, çocuk sayısının fazlalığı, sosyal bağlanma ve uyum sağlama gibi aşamalardan geçtiği ve bu durumun çocuklar üzerinde olumsuz tutum ve davranışlar sergilemesine neden olduğu, evin geçiminde çocuğun kendisine sorumluluk üstlenmesine sebep olduğu görülmektedir.

1.6.Türkiyede Sokakta Çalışan Çocuklarla İlgilenen Kurumlar

Sokakta çalışan çocuklara ilişkin uluslararası alanda hizmet sunan en önemli kuruluş Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)’dür. 1991 yılında, Uluslararası Çalışma Örgütü

tarafından 'Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı'(IPEC) başlatılmıştır(Derrişoğlu, 2012 s:85). IPEC Programı, dünya ÷lkelerinin gündeminde en üst sırada yer alması gereken ve ivedi çözüml bekleyen çocuk işçiliği sorununun önlenmesi için ÷lkelere yol gösterici olmak, bu konuda dünya çapında bir bilinç oluşturmak ve çocuk çalıştırılması sorununun aşamalı olarak ortadan kaldırılması için gerekli çalışmaları yürütmektedir. Türkiye, 1992 yılında ILO/IPEC Programına katılmıştır. IPEC Programı, bir ÷lkede çocuk işçiliğinin sorununun çözümlenmesi için, ulusal politika olarak benimsenmesini gerekli olarak görmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Yerel yönetimler gibi çok önemli kamu kurumlarının çocuk işçiliğinin sona erdirilebilmesi için önemli sorumluluklar üstlenmesi gerekmektedir(Karataş ve ark., 2016 s:40). Sokakta yaşayan/çalışan çocukların yararlandığı gündüzlü çocuk ve gençlik merkezleri bu çocuklara hizmet vermiştir. Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin amacı, sokağın tehlike ve risklerine maruz kalan sokakta yaşayan/çalıştırılan çocukların iyileştirilmeleri ve topluma yararlı bir birey olarak kazandırılmalarını sağlamak olarak belirlenmiştir. Yönetmeliğın 2. Maddesinde, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin yapmakla yükümlü olduğu işler şöyle ifade edilmektedir:

- Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocukların sokakta karşılaşabileceği risklerden korumak,
- Temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmak,
- İhtiyaç olması halinde barınacak yer temin etmek,
- Kendi kendilerine yeterli hale gelmelerini sağlamak için her türlü sosyal hizmet müdahaleleri ile iyileştirici mesleki çalışmaları gerçekleştirmek,
- Toplumsal bilici uyandırmak için çalışmalar yapmak(Derrişoğlu, 2012 s:111).

2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ile SHÇEK'e bağlı kuruluşlar bu Bakanlığa, 2013 yılında da Çocuk ve Gençlik Merkezleri kapatılarak görevleri Sosyal Hizmet Merkezlerine devredilmiştir. Şu anda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı ve sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklara doğrudan hizmet sunan bir kuruluş bulunmamaktadır. Bu çocuklarla ilgili Alo 183 hattı arandığında polis ya da zabıta müdürlüklerine başvurulması gerektiği bilgisi verilmektedir(Karataş ve ark., 2016, s:43).

Dezavantajlı bireyleri, grupları, aileleri ve toplulukları, kamu yardımlarından yararlandırarak, toplumun avantajlı bireyleri haline dönüştürmeyi kapsayan bir meslek

olarak sosyal hizmet, sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklar gibi özel bir gruba yönelik çeşitli çözüm alanları sunmak durumundadır. Bu çözüm alanlarını devreye sokma noktasında da sosyal hizmetin problem çözme yaklaşımı birbirini takip eden aşamalar halinde devreye girmektedir. Bu aşamaları;

- Problemi mümkün olduğunca kesin bir şekilde tanımlamak,
- Muhtemel farklı çözümleri üretmek,
- Alternatif çözümleri değerlendirmek,
- Kullanılacak çözümleri seçmek ve hedefler oluşturmak,
- Çözümleri uygulamak,
- Çözümlerin işlevini değerlendirmek için izlemek, şeklinde sıralayabiliriz.

Bu çerçevede, Türkiye’de gerek kamu kurumları ve gerekse özel kurumlar eliyle sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklara yönelik uygulamalar söz konusudur.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü (Çocuk Şube Müdürlükleri-Büro Amirlikleri), Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Örgütleri, UNICEF ve ILO, ülkemizde doğrudan veya dolaylı olarak sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklar üzerinde çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlardır.

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı, Antalya Sokak Çocukları Derneği, Adana Sokak Çocukları Derneği, Bursa Sokak Çocuklarını Koruma ve Geliştirme Derneği, İzmir Sokak Çocuklarını Koruma Çocuklar Geleceğimizdir Derneği, İstanbul Umut Çocukları Gönülleri Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Çocuk İhmali ve İstismarını Önleme Derneği, sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklar ile doğrudan çalışmalarını yürüten sivil toplum kuruluşlarına örnek olarak gösterilebilir(TBMM, 2005, s:23).

1.6.1. Kamu Kurumları

Sokakta yaşayan veya çalıştırılan çocuklar, kimsesiz çocuklar, terkedilmiş çocuklar, çocuk işçiler gibi isimlendirilen kavramlar aslında o ülkenin toplumsal bozulmasına işaret

etmektedir(Kucur, 2016 s:63). Kısa vadede çözümlenmesi zor olan bu sorun ancak uzun vadede tüm toplumu, toplumun birleşmesiyle var olan devletin, ilgili kamu kurum ve kuruluşların yürüteceği istikrarlı politikalar ile çözüme kavuşması söz konusu olabilmektedir. Bu bağlamda hem toplum hem de devletin kamu kurum ve kuruluşları, sorunun çözümünde kullanılacak projeleri hayata geçirmek, uygulanmasını sağlamak gibi önemli görevleri üstlenmek zorundadırlar. İşte tam da bu noktada devlet, sağlam temellerini kaybetmiş her çocukla yakından ilgilenmek adına birtakım kurumlar ve organizasyonlar oluşturmuştur. Bunlardan bazıları;

1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
2. Milli Eğitim Bakanlığı
3. Emniyet Genel Müdürlüğü (Çocuk Şube Müdürlükleri ve Büro Amirlikleri)
4. Sağlık Bakanlığı
5. Belediyeler gibi kamu kurumlarıdır (Kucur, 2016 s:63).

1.6.2. Özel Kurumlar

Topluma yararlı bir hizmet geliştirmek ve toplum bireylerinin gönüllü katılımlarının kendisini en iyi gösterebildiği bir birlik olan özel kurumlar (STK'lar, Vakıflar, Dernekler) çağdaş dünyanın oldukça etkin öğeleri olarak tüm dünyada yerini almaktadır. Özellikle halkın çıkarlarını korumak, ekonomik yönden yetersiz olanları desteklemek, topluma katkı sağlamak ve hizmet vermek çalışmaları ile öne çıkmaktadırlar. Günümüzde de sivil toplum kuruluşlarının yaygınlaşması ve toplumun sorunlarına çözüm aramak için eğitim, sağlık, çevre vb. alanlarda gerçekleştirdiği projeler, sivil toplum örgütlerinin toplumsal bağlarının sağlam olduğunun göstergesidir (Kucur, 2016 s:63).

Türkiye'de de bu alanda son yıllarda sokak çocuklarıyla alakalı hizmet veren Özel kuruluşların sayılarında gözle görülür şekilde artış yaşanmaktadır. Bu bağlamda önemle üzerinde durulması gereken sokakta yaşayan/çalıştırılan çocukların sorununa ve bu sorunların çözümlerine yönelik çalışan birçok gönüllü vakıf ve dernekler vardır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir.

1. Türkiye Sokak Çocukları Vakfı,
2. Sokak Çocukları Gönüllüleri Derneği,
3. Umut Çocukları Vakfı

4. Hayat Vakfı gibi(Kucur, 2016 s:63).
5. Sosyal Çalışanlar Vakfı
6. Sokak Çocukları Rehabilitasyon Derneği
7. Çocuk Vakfı(Şener ve Serdar, 2015, s:112).

1.7.Sokakta Yaşayan/Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Uygulama ve Yaklaşımlar

Sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan çocuklar problemine yönelik uygulama ve hizmet modelleri, zamanla sorunun temeline inebilecek ve ortaya çıkan probleme cevap verebilecek yeterlilikte modeller ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu sorunun ortaya çıkması 1980’li yıllarda gerçekleşen Yeni Liberal Politikaların yansımalarıdır ki Türkiye’de görüldükten sonra da küçük sermaye ölçekli işletmelerde kadın ve çocuk emek gücünün, iş piyasasına dâhil olduğu görülmüştür. 2000’li yıllarda ILO, ‘çocuk yoksulluğunun’ yoğun olarak yaşandığını gündeme getirmiştir. Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuk sorunu olgusu ile ülkeler karşı karşıya kalmış ve bu sorun karşısında koruyucu-önleyici politikaların yetersizliği ile karşılaşmıştır(Işıkçı ve Karatepe, 2016, s:89). Aynı zamanda yaşanan bu durum ülkelerin sosyal destek ve aile faktörünün bulunduğu koşulların yetersizliğini de ortaya çıkarmıştır.

Bugün dünyada sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan çocuklarına yönelik; ıslah edici yaklaşım, sokak çalışması yaklaşımı, rehabilite edici yaklaşım ve önleyici yaklaşım olmak üzere dört ana yaklaşımdan bahsetmek mümkündür. ıslah edici yaklaşım, sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuk problemine karşı ilk yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım, sokaktaki çocukları kamusal risk olarak görür ve halk güvenliği için gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini belirtir. Rehabilite edici yaklaşım, çocukların buldukları olumsuz koşullardaki ortamlarda zarar gördüğünü belirtir ve bu ortamlardan çıkarıp iyileştirici programlara dâhil edilmesini sağlar. Sokak çalışması yaklaşımı, çocuklara buldukları ortamlarda müdahale etmeyi ve birden çok çocuğa ulaşabilmeyi amaçlar. Koruyucu- önleyici yaklaşım ise sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuk sorununun kaynağı olarak ekonomik yoksunluk ve insan veya çocuk hakları sorununda görmektedir. İnsani programlar, sokakta yaşayan/ çalıştırılan çocukları suçlu olarak değil; yoksulluğun, çocuk istismarı ve ihmalinin, olumsuz yaşam koşullarının kurbanları olarak görmektedir. Bu program kapsamında çocuklara yönelik eğitim, iş, madde bağımlılığı gibi programlar düzenlenerek hayata geçirilmeye çalışılmıştır.

80'li yıllardan sonra hızlıca artan yoksulluk oranları ve çocukların hayat standartlarının giderek düşme eğilimi göstermesi sonucunda, UNICEF tarafından önleyici yaklaşımlar ortaya çıkarılmıştır. Risk altında bulunan çocuklara yönelik eğitim, meslek kazandırma ve ailelerin parçalanmasını önlemek için programlar geliştirilmiştir(Yiğit ve ark., 2018 s:94).

UNICEF tarafından oluşturulan koruyucu-önleyici yaklaşımda, çalışmaların odağında aile ve çocuk olguları yer almaktadır. Aile fonksiyonunun temellerini güçlendirmek için destekleyici, çözümleyici faaliyetler üretilerek ailenin dağılmasını önlemek öncelikli amaçlar arasındadır. Bu yaklaşım ile çocukları sokağa iten sebeplerin ortadan kaldırılması planlanmaktadır.

Sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan çocuklara yönelik hizmetler, sorunun görüldüğü ülkelerde sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve merkezi hükümet olmak üzere üç koldan sunulmaktadır. Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklar olgusuna yönelik çalışmaların kamu kurumları ve özel kurumların iş birliği içerisinde eşzamanlı hizmetler şeklinde sunulması ve sunulacak olan bu hizmetlerde kurumlar arası bütünlüğün sağlanması ayrıca sokaktaki çocuk fulyasına yenilerinin eklenmemesi adına risk önleyici tedbirlerin alınması önem arz etmektedir. Alınacak bu tedbirlerin en başında çocuk yoksulluğunu önleyici sosyal politikaların geliştirilmesi olması gerekmektedir. Ailelerin ekonomik özgürlüğüne kavuşması, çocukların birincil ihtiyaçlarının karşılanması ve bu koşullardan olumsuz etkilenen çocukların korunmasını sağlamak ile sosyal psikolojik durumlarının iyileştirilmesine yönelik çalışmaların öncelikli amaçlar arasında olması önemli görülmektedir (Acar, 2010, s:11).

Türkiye’de Sokak çocuklarına yönelik yeni dönemin ilk sosyal hizmet modeli, 16 Mayıs 1990 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü arasında imzalanan ve akabinde hizmete açılan ‘Çocuk Misafirhanesi’ ile verilmeye başlandı. Türkiye’de sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklara yönelik hizmet modelinin, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yasasının ilgili maddelerince, 1997 yılında Çocuk ve Gençlik Merkezleri kurularak uygulamaya konulduğu görülmektedir (Başpınar, 2007, s:62-63).

1.8.Sokakta Yaşayan/Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Geliştirilen Hizmet Modeli

Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocukların, eğitimlerine devam edilmesinin sağlanması, devam etmeyen çocukların mesleki eğitim kurslarına dâhil edilmeleri, aileye döndürülmeleri ya da koruma altına alınmalarının sağlanması, eğitimini tamamlamış gençler olarak iyileştirilmelerinin tamamlanması amacıyla 2004 yılında Başbakanlığın talimatıyla ilgili Bakanlıklardan katılımın sağlanması amacıyla komite kurulmuştur. SHÇEK Genel Müdürlüğü'nce, Komitenin talimatları ile Türkiye genelinde uygulanmak üzere Yeni Hizmet Modeli hazırlanmış ve yeni hizmet modelinin yer aldığı 2005/5 No.lu Başbakanlık Genelgesi, 25 Mart 2005 tarihli ve 25766 sayılı Resmi Gazete' de yayınlanarak uygulamaya konulmuştur (T.C. Resmi Gazete, 2005).

Hizmet Modeli sokakta çalıştırılan, tüm zamanını sokakta geçiren, her türlü ihmal ve istismara açık olan, örgün eğitime devam etmeyen çocuklar için yaygın ve mesleki eğitimlere yönlendirilmelerini, uyuşturucu/yatıştırıcı gibi madde bağımlısı olanların tedavilerinin yapılmasını, çocukların birinci dereceden olan tüm ihtiyaçlarının karşılanmasını ve toplumla yeniden kaynaştırılmasını sağlayan çok yönlü yaklaşımı kapsamaktadır. Ayrıca bu yaklaşım, koruyucu ve önleyici tedbirleri de içermektedir. Hizmet Modeli; İstanbul, İzmir, Ankara, Antalya, Diyarbakır, Adana, Mersin ve Bursa'nın sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuk sorununun yoğun olarak yaşanan yerler olması nedeniyle, ilk olarak bu illerde hayata geçirilmiştir.

Modelin uygulanmaya başlanmasını takiben 2006 yılında SHÇEK Genel Müdürlüğünce UNICEF'in de katılımı ile Yeni Hizmet Modeli İl Değerlendirme programları düzenlenerek illerden katılan katılımcılar ile İl Eylem Planları oluşturulmuştur.

Yeni Hizmet Modelinin uygulanmasının takibi için her ilin ziyaret edilmesi, illerde temsilcilerin katılımının sağlandığı çalıştayların yapılması ve İl Eylem Planlarının hedefine ulaşıp ulaşılmadığı konularının tartışılması, değerlendirilmelerin yapılması, uygulamaların işlerliğini yerinde görebilmek adına kuruluş ziyaretlerinin gerçekleştirilmesine karar verilmiştir(Acar, 2010, s:16).

Hizmet modeli, sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklar olgusunu toplumsal hareketlere totaliter ve sistemli bir bakış açısı ortaya koymaya çalışmaktadır. Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik koşullar ile sorunu ilişkilendirmekte ve çözümü için köklü değişiklik yapılması öngörülmektedir. Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuk sorununu, göç, işsizlik, yoksulluk vb. nedenlerle açıklamaya çalışmak tek başına yeterli olmayacağı gibi

görülmektedir. Aslında bu sorunun arkasında yatan, henüz kendini belirginleştirmemiş toplumsal dinamiklerinin yetersizliği, aile fonksiyonlarının gereğinin yerine getirilmesindeki eksikliği veya bilinçsizliğidir.

Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuk olgusu yeni modelin adımlarının atıldığı 2005 yılına kadar yalnızca SHÇEK'in sorumluluğunda olması, bazı kurumların desteğinin eksikliğini gündeme getirmiştir. Hizmet Modeli; İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Mahalli İdareler ve Valilikler gibi kurumsal yapılara sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuk sorununun çözümlenebilmesinde sorumluluklar yüklemiştir.

Modelin öngördüğü hizmet sunumu ve işleyişi, sosyal çalışmacılarında içinde bulunduğu ekiple, sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklar tespit edilerek hizmet modeline dâhil edilmesi gerekmektedir. Uygun olan hizmet modelinden yararlandırmak amacıyla tespit edilen çocuklar ilk olarak barınaklara yönlendirileceklerdir.

Uyum sürecini tamamlayan madde bağımlısı çocukların İlk Adım İstasyonlarından Sağlık Bakanlığı bünyesindeki Tıbbi Tedavi Merkezlerine yönlendirilmesi meslek elemanlarınca sağlanacaktır. İlk Adım İstasyonunda uyum sürecini tamamlamış, sokakta yaşayan ancak madde kullanmayan çocuklar ise Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerine yönlendirilecektir. Bu merkezlerde çocukların sosyokültürel becerilerinin gelişmesi adına etkinlikler düzenlenerek, çocukların örgün/yaygın eğitimlere dâhil edilmesi sağlanacaktır. Bu süreçleri tamamlayan çocukların aile yanına döndürülmesi, ailesi bulunmayan çocukların ise Çocuk ve Gençlik Merkezlerine veya Milli Eğitim Bakanlığına bağlı YİBO' lara yerleşmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır(Acar, 2010, s:18).

Bu süreçleri tamamlayan çocukların meslek sahibi olmaları, uygun işlere yerleştirilmeleri, ailesi olmayan çocukların yaşlarına uygun kuruluşlarda kalmasının sağlanması, bu süreçte çocukların iş ve işlemlerinin takibinin yapılması, gerekli destek ve danışmanlığının sağlanmasında aksaklıkların yaşanmaması adına her bir çocuk için meslek elemanı/sosyal çalışmacı görevlendirilmesi planlanmıştır.

1.9. Sokakta Yaşayan/Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Hizmet Modeli ve İl Eylem Planı Uygulamaları

Sokakta Yaşayan /Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Yeni Hizmet Modeli, 25 Mart 2005 tarih ve 2005/5 no.lu Başbakanlık Genelgesinin Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe

girmesiyle uygulanmaya başlanmıştır. Model, temelde kurumlar arası işbirliği ile sokakta yaşayan/çalıştırılan çocukların sokaktaki yaşantılarından vazgeçilmesini, insanın birincil gereksinimlerinden olan, fizyolojik, sosyal ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmasını, madde bağımlısı olan çocukların tedavilerinin yapılmasını, örgün ve yaygın eğitime kazandırılmasını hedeflemektedir(Acar, 2010, s:15).

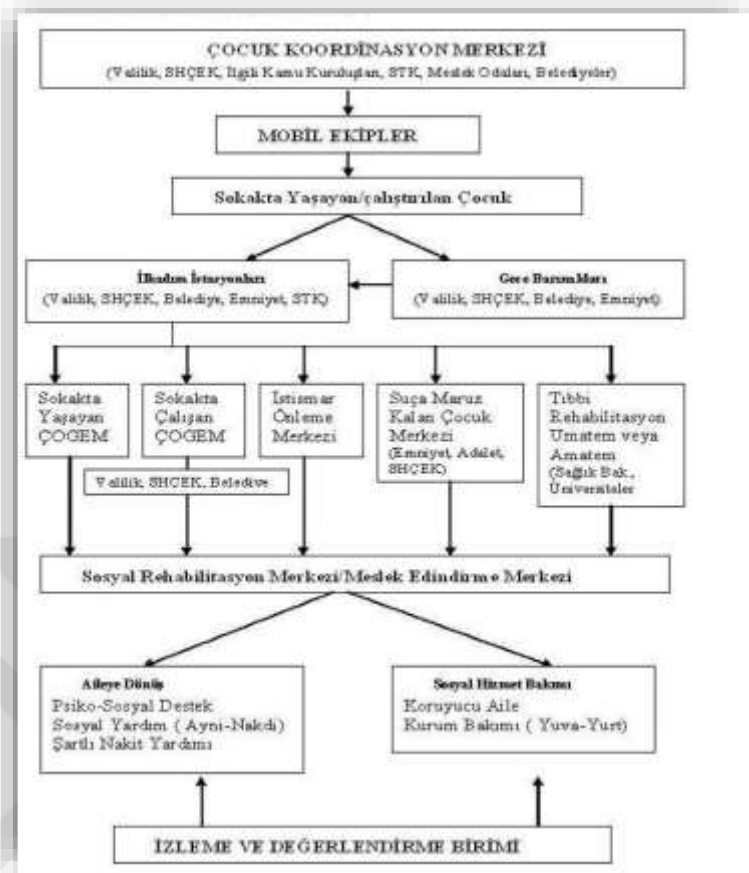
İl Eylem Planları çerçevesinde belirlenen Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, İstanbul, İzmir ve Mersin illerinde uygulanmaya konulan Sokakta Yaşayan/Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Hizmet Modelinin hayata geçirilmesi planlanmıştır. "Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocukların Korunması Projesi" öncelikli olarak sorunun yoğun olarak yaşandığı düşünülen İstanbul ilinde uygulamaya konmuş, İstanbul Valiliği tarafından 19 Ağustos 2000 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "Sokakta Yaşayan veya Çalıştırılan Çocukların Korunması Suretiyle Kamu Esenliğinin Sağlanması" genelgesi ile de bu sorunun çözümlenmesi için hukuksal adım atılmıştır. Ayrıca hizmet veren kurumlar arasında uyum ve iş birliğini sağlayarak verilecek hizmetlerin belirli bir ölçüde olabilmesi amacıyla 30 Eylül 2001 tarihinde de 24539 sayılı Resmi Gazetede Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği yayınlanmıştır (Başpınar, 2007, s:65).

Model, uygulamaya konmadan önce Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde 24.10.2004 tarihinde Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılması Amacıyla Meclis Araştırma Komisyonu kurulmuş ve çocukları sokağa iten nedenlerin ve sorunun çözümü için alınması gereken tedbir ve önlemlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Modelin, sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklara yönelik olarak sorunun yaşandığı il ve bölgelerde oluşturulması tasarlanan "Koordinasyon Merkezi, Mobil Ekip, Sokak Ofisi, Barınak, İlk Adım İstasyonu, ÇEMATEM/AMATEM/UMATEM, Tıbbi Rehabilitasyon Merkezi ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi (ÇOGEM)" hizmet birimleri aracılığıyla çocuklara hizmet sunması planlanmıştır(Acar, 2010, s:17).

Yeni Hizmet Modeli Rehabilitasyon programı kapsamında oluşturulan Çocuk Koordinasyon Merkezlerine bağlı olarak hizmet vermesi öngörülen kuruluşlar model kapsamında ele alınmıştır. Bu kuruluşların hizmet alanları Şekil 1 'de görülmektedir.

Şekil 1: Sokakta yaşayan/çalışan çocuklara yönelik rehabilitasyon programı

(Başpınar, 2007).

Sosyal Riski Azaltma Projesi kapsamında değerlendirilen iyileştirici ve tedavi edici önlemleri bulunan Şekil 1'deki hizmet modelinin uygulanmasında oldukça mühim olan paydaş kurum ve kuruluşların görevleri şu şekildedir:

a) Çocuk Koordinasyon Merkezi

Çocuk Koordinasyon Merkezinde; sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, önder çocuk, kolluk kuvvetleri, doktor ve hemşirenin görev yapacağı, görevli meslek elemanlarınının 7/24 hizmet vereceği belirtilmektedir. Koordinasyon Merkezinin görevi, ilgili kurum ve kuruluşların iş birliği ve uyum içinde çalışmasını sağlamak, uygulanan proje kapsamında bulunan birimleri yönlendirmektir. Bu merkezin en önemli amaçlarından biri de çocuk ve aile hakkında belirlenen kararların uygulanmasını sağlamaktır.

b) Mobil Ekip

Meslek elemanları, önder çocuk ve kolluk kuvvetlerinden oluşan, sokakta yaşayan/çalıştırılan çocukların tespit edilmesi ve gereği halinde uygun kuruluşlara yerleştirilmesinden sorumlu ekipler olarak ifade edilmektedir. Mobil Ekip, çocuklara ilişkin bilgileri koordinasyon merkezine bildirmekle sorumludurlar. Ayrıca yapılan tüm çalışmalara rağmen merkez hizmetlerini reddeden çocuğu, barınağa teslim etmek görevleri arasındadır. Ekiplerin 7/24 vardiya sistemi halinde sokaktaki çalışmaları yürüteceği belirtilmiştir.

c) Sokak Ofisleri

Yalnızca sosyal çalışmacıların 24 saat vardiya sistemi ile görev yapacağı sokak ofisleri, şehir merkezlerinde bulunan ve ulaşılması kolay olan yerlerde bulunan, çocuklar hakkında vatandaşlar tarafından yapılacak ihbarları değerlendirerek, mobil ekipleri ihbarın yapıldığı mevkiye yönlendirmekle sorumlu olan birimdir.

Sokak ofisleri, koordinasyon merkezine bağlı olarak, sokakta çalışan veya yaşayan çocukların yoğun olarak buldukları bölgelerde kafe, cadde, kavşak, park, gar, terminal gibi yerlerde kurulacak barınaklarda, çocuklar ile samimi ve sıcak ilişkiler kurarak, çocukların hizmetlerden en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamak, çocuklarla yapılan mülakatlar sonucunda, çocuğun uygun merkeze teslimini gerçekleştirecek hizmet birimi olarak görev yapmaktadır.

d) Barınak

Sosyal çalışmacı, önder çocuk ve kolluk kuvvetlerinin görev yapacağı, herhangi bir madde bağımlısı olan çocuklardan kullanımını bırakmak istemeyen, direnen çocukla, tedavi görmek isteyen, mücadele içinde olan çocuk arasında süzme işlevi üstlenmesi öngörülen bu birim, çocukları ikna ederek tıbbi rehabilitasyon merkezine yönlendirmekle sorumludurlar. Barınaklar, burada tam zamanlı olarak kalmak istemeyen ancak bazen gerek hava koşulları gerekse istismar, cinsel taciz ve güvenlik olaylarına maruz kalan çocuklara korunma ve sığınma imkânı sunacak bir birim olarak belirtilmiştir.

e) İlk Adım İstasyonu

Sosyal çalışmacı, önder çocuk ve kolluk kuvvetlerinin 7/24 görev yapacağı, sürekli sokakta bulunan ve mobil ekiplerce tespit edilen çocukların teslimi yapılan ya da kendi rızası ile gelen çocukların, madde bağımlılığından kurtulmak isteyen, madde bağımlısı olmadığı halde ailesi ile olan ilişkilerini koparmış olarak sokakta yaşayan çocuk veya

gençlerin, öncelikle öz bakım, beslenme, barınma gibi en temel ihtiyaçlarının karşılanacağı, açık kapı sistemi olarak tarif edilen yani çocuğun kendi isteği ile yerleşmeye karar vereceği birimdir. İhtiyaç sahibi çocuğun İlk adım istasyonunda yaklaşık bir ay kalacağı öngörülmekle birlikte bu sürenin değişkenlik gösterebilmesi de mümkündür.

f)UMATEM

Sağlık Bakanlığı bünyesinde bu hizmetin sunulması öngörülmektedir. İlk adım istasyonu tarafından gönderilen madde bağımlısı olan çocukların, tıbbi tedavilerini düzenli olarak görmeleri amacıyla hizmet sunacak birim olarak tanımlanmıştır.

g) Tıbbi Rehabilitasyon Merkezi

Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülmesi öngörülen, tıbbi tedavi sürecini tamamlamış olan çocukların daha sonra iyileştirilmelerinin tamamlanması amacıyla hizmet verecek olan birimdir. Çocukların burada kalış süresi çocuğun durumunun her aşaması ile ilgilenen ve takibini yapan hekim tarafından belirlenecektir.

h) Sosyal Rehabilitasyon Merkezi

Sosyal rehabilitasyon merkezi, çocuğun ilk adım istasyonundan aldığı hizmet sonrasında uyum sürecini tamamladığı düşünülen çocukların veya tıbbi rehabilitasyon merkezlerinde tedavileri tamamlandıktan sonra yönlendirilmesi uygun görülen birimdir. Sosyal rehabilitasyon merkezleri, çocuğun tedavi edilerek desteklenmesini, sosyal hayata uyum sağlamasını kolaylaştıracak, günlük yaşantısında bağımsız duruma gelmesini sağlayacak ve burada belirli aşamalardan geçeceği düşünülen bir yerleşke olarak planlanmış yerlerdir.

i) Koruyucu Önleyici Hizmeti Yürütecek Olan Birim: Toplum Merkezi

Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklar sorununun temel kaynağını aslında ailenin içinde bulunduğu koşullar oluşturmakta ve olumsuz bu koşullardan çocuklar etkilenmektedir. Toplum merkezinde görevli meslek elemanları çocuklarla ve ailelerle mülakatlar gerçekleştirip gerekli müdahaleleri gerçekleştirmesini sağlamaktadır. Çocuğun sahip olduğu aile ve çevre koşullarının iyileştirilmesini sağlamak ve aile ile bağları zayıflayan çocukların tamamen ailesinden kopmamasını sağlayacak önleyici ve engelleyici çalışmaları gerçekleştirilmek için oluşturulmuş birimlerdir.

j) İhmal ve İstismar Vakalarına Yönelik Koruyucu ve Önleyici Hizmetler

Çocukların uğradığı her türlü istismar vakalarının hizmet modeli içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. İstismar edilen çocuk ve aileleri için planlanacak tedavi ve iyileştirici programlarının uzman tarafından hazırlanarak uygulanması öngörülmektedir (Başpınar, 2007, s:74-79).

Sekiz pilot il olarak belirlenen illerde hayata geçirilen İl Eylem Planlarına ait değerlendirmelerin sonucu ortaya çıkan durum şu şekilde özetlenmektedir: İl Eylem Planı uygulamalarının ortaya çıkardığı en önemli sonuç, sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklar olgusundaki sorumluluğun yalnızca SHÇEK'e ait olmadığı, diğer kamu kurumlarının da öneminin büyük olduğu yönünde bir farkındalık yaratmış olmasıdır. Bu farkındalık aslında sorunun arka planında önemli toplumsal sorunların bulunduğu farkına varılması, paydaş kurum ve kuruluşların bu bağlamda sorumluluk almasını sağlamıştır. Bazı illerde iyi uygulama örneklerinin var olduğu ortadadır. Mersin İl Eylem Planının, kurumlar arası işbirliği ve iyi bir koordinasyon ile öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca Antalya ilindeki Sokak Ofisi uygulamasının ve Diyarbakır'daki DİMAB-MER, İzmir'deki EGEBAM modelinin diğer iller için örnek oluşturabileceği, Ankara'nın kurumsal yapılanmasında ise ciddi eksikliklerin bulunduğu dolayısıyla modelin uygulanmasına hazır olmadığı ortaya çıkan sonuçlardandır. İl Eylem Planının büyük bir hassasiyetle uygulamaya konulduğu hatta sorunun yoğun olarak yaşandığı illerden biri olarak görülen İstanbul'da, kurumsal yapılanmanın diğer pilot illere göre daha iyi olduğu ve uzman sayısının fazla olması ile öne çıktığı görülmektedir (Acar, 2010, s:129).

2.ULUSLARARASI ZORUNLU GÖÇ ve ÇOCUK MÜLTECİLER

2.1.Göç

Marshall göç kavramını; kişi veya kişi topluluklarının, yasal sınırların ötesine, yeni yerleşim yerlerine, yeni toplum ve kültürlerle doğru yapılan kalıcılığı olan hareketi içerir şeklinde tanımlamıştır(Pala, 2013, s:6). Fichter'e göre göçleri "gönüllü göçler" ve "zorunlu göçler" olarak iki gruba ayırmak mümkündür. Gönüllü göç, insanların kendi istekleri ve beklentileri doğrultusunda, bir kentten diğerine ya da bölgeye olan yer değiştirmelerdir. Zorunlu göç ise, bireylerin özgün yaşam alanından zorunlu ve elinde olmayan nedenlerle kopmak durumunda bırakılmasıdır(Erkan ve Erdoğan, 2006, s:82).

Çağlayan (2011), Göç Kavramı ve Kuramları adlı yazısında, göç olgusunun insanlığın yeryüzünde var olmasıyla ortaya çıktığını ve insanlık tarihi ile başlatmanın mümkün olduğunu belirtmiştir. En yalın ifadeyle göç, kişi veya grupların belirli bir amaç doğrultusunda hedef yere yönelen coğrafi insan hareketleri olarak da tanımlanabilmektedir (Güneş, 2012, s:184).

Göç terimleri sözlüğüne göre göç, ülkelerarası belirlenen yasal sınırı geçerek veya ülke sınırları içerisinde sebebine bakılmaksızın insan ya da insan topluluklarının yer değiştirmesi ile gerçekleşen nüfus hareketi olarak tanımlanmaktadır.

Diğer bir tanımla göç, insanın yaşadığı yeri kendi isteği veya isteği dışında, geçici veya kalıcı; sosyal, kişisel, ekonomik, siyasi vb. nedenlerle değiştirmesi, gittiği yerde yeni bir hayat kurması ve kalıcılığı zamanla değişkenlik göstermekle birlikte yaşamını orada devam ettirmesi olarak da tanımlanabilir. Göçler, göç eden kişilerin nedenlerinin niteliklerine göre: zorunlu göç, gönüllü işgücü göçü, beyin göçü ve iç göç - dış göç olarak değerlendirilebilir. Göçün nedenlerine bağlı olarak gönüllü göçler tek yönlü ve tercihe dayanırken; zorunlu göçler etnik kökenli çatışmalar, iç karışıklıklar, özgürlüklerin kısıtlanması, baskı, işkence, şiddet, terör, iç savaş gibi nedenlerden dolayı da kişilerin yaşadıkları yerleri terk etmesi ile gerçekleşebilmektedir (Yerli, 2018, s:50).

BM Nüfus Bürosu'nun tanımına göre göç; kişi veya kişi topluluklarının mevcut yerinden başka bir yere giderek orada kalıcı olarak yerleşmesi şeklindedir.(Kaypak ve Bimay, 2016, s:88).

Göç, insanlığın dünyada var olmasından bu yana gerçekleşen bir olgudur. Göç olgusu; demografik, ekonomik, siyasi, psikolojik, antropolojik ve sosyolojik etkilerinin olması nedeniyle çok fonksiyonel bir özelliğe sahiptir. Göç hareketliliğinin etkileri tek bir sebebe bağlanamayacak kadar çok boyutludur. Bu hareketlilik, yalnızca bir disiplin ile açıklanamayacak kadar karmaşık ve çok yönlüdür. Göç olgusunun disiplinler arası yaklaşımla açıklanması gerekmektedir. TDK, göçü; ekonomik, toplumsal, siyasi gibi nedenlerle kişi veya kişi topluluklarının bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlamıştır. Hemen hemen yapılan her tanımда göç bir nüfus hareketliliği olarak nitelendirilmiştir (Ertan ve Ertan, 2017, s:11).

Göç kavramı, göç hareketinin gerçekleştiği coğrafi sınırlar arasındaki mesafelere göre iki kısımda değerlendirilebilmektedir. Buna göre iç göç, ülke sınırları içinde işsizlik, sosyokültürel gibi nedenlerle bir merkezden diğer bir merkeze yer değiştirme eylemi olarak tanımlanırken, dış göç, insan topluluklarının çeşitli nedenlerle ülke sınırlarını aşarak farklı ülkelere göç etmeleri şeklinde tanımlanmıştır. Türkiye'ye yönelen göç olgusuna düzenli ve düzensiz göç olarak sınıflandırma yapmak mümkündür. Düzenli göç, ülkeye girişinde yasal prosedürlerin dikkate alınması, göç edilen ülkenin yasal kalış sürelerine uygun göç hareketlerini, düzensiz göç ise yasadışı yollarla ülke sınırlarına giren ve o ülkenin yasal kalış süresi ihlalini gerçekleştiren göç hareketleri diye tanımlanabilmektedir (Sayın ve ark., 2016, s:2).

Düzensiz göç, bir ülkeye yasal olmayan yollarla girmek, bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya yasal yollarla girip yasal süresi içerisinde ülkeden ayrılmamak ve ülkede izinsiz olarak çalışmaktır. Düzensiz göç, yasadışı ve kontrolsüz bir biçimde gerçekleştiğinden, düzensiz göçmenlerin sayısı ve koşulları ile ilgili sağlıklı verilerin oluşturulması da oldukça güçtür (Düzel ve Alış, 2018, s:259-260).

Düzensiz göç, kişi veya toplulukların vatanları haricindeki hedef konumundaki ülkeye yasal ya da yasal olmayan yollarla giren ve kendileri için belirlenmiş yasal kalış süresine uymayarak ülkenin prosedürlerine aykırı davrananların yaptığı eylemi ifade etmektedir (GİGM,2016).

2.2.Göçmen ve Mülteci Kavramları

Yaşadığı ülkeyi ekonomik ya da sosyal nedenler başta olmak üzere kendi isteği ile terk eden, başka bir ülkeye kanuni yollardan giriş yapan, o ülkenin yetkilileri tarafından

verilen izin dâhilinde yerleşen kişilere göçmen denir(Çakran ve Eren, 2017, s:3). Irk, din, siyasal düşünceler nedeniyle zulüm gören, can güvenliği tehlikesi olan, haksızlığa ve zulme uğrayacağı kokusu ile ülkesine geri dönmek istemeyerek geldikleri ülkeye sığınma talebinde bulunan ve kabul edilen kişiler mülteci olarak kabul edilmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkesini terk ederek bir başka ülkeye sığınan fakat henüz soruşturma safhasında olan, bulunduğu ülkenin yetkili merciler tarafından kabul edilmemiş kimseler mülteci olarak tanımlanmaktadır(Akpınar, 2017, s:17).

Uluslararası kuruluş, belge, sözleşmelerin tanımlamalarına ve gerekçelerine göre vatandaşı olduğu ülkeyi terk ederek başka ülkenin sınırlarını içerisine yerleşen/yerleşme talebi olan insanlar mülteci ve göçmen gibi isimlerle tanımlanmaktadırlar.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu; Avrupa ülkelerinde meydana gelen ırki, dini ya da siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından korkması ve bulunduğu ülkenin korumasından yararlanamayacağı endişesi ile yaşadığı ülkeyi terk etmek zorunda kalan, vatandaşı olduğu ülke dışındaki bir ülkeye sığınan ve ikamet ettiği ülkesine dönmek istemeyen yabancıyı, statü belirleme işlemleri akabinde mülteci olarak tanımlandığını belirtmiştir(Bozbeyoğlu, 2015, s:70).

Göçmen, vatandaşı olduğu ülkeyi çoğu zaman ekonomik gerekçelerle gönüllü olarak terk ederek başka bir ülkeye yasal veya yasal olmayan yollarla giren, orada yaşayan yabancıdır.

Mülteci ve göçmen kavramlarına baktığımızda aslında aralarında bazı gerekçelerden dolayı farklılıklar bulunmaktadır. Mültecilerin vatandaşı olduğu ülkeyi terk etmesinin nedeni olarak, can güvenliği ciddi derecede tehlike altında olan, hayatta kalmak adına tüm varlıklarını ülkelerinde bırakarak, kendilerini güvende hissedebileceği bir ülkeye sığınmaları görülürken, göçmenlerin terk etme nedeninin ise en başta ekonomik olmak üzere sosyal nedenler ile rahat yaşamak amacı olduğu görülmektedir. Mültecilerin amaçlarına baktığımızda, yaşam mücadelesi vererek hayatta kalmak iken göçmenlerde ise amaç, daha bolluk ve rahatlık içinde yaşamaktır(Yerli, 2018, s:51).

Göçmenler hayat standartlarını yükseltmek ve refah içinde yaşamak için ülkelerini terk etmektedirler. Göçmen kavramının, genellikle daha iyi koşullarda yaşamak istemeleri nedeniyle kendi ülkesinden başka ülkelere göç eden kişiler için kullanıldığı görülmektedir. İskân Kanunu'nda göçmen kavramı, Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlı olmak şartıyla, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde

Türkiye'ye gelip, ilgili kanun gereğince yerleşmeleri kabul olunan kişiler için kullanılır (Ertan ve Ertan, 2017, s:11-12).

2.3.Türkiyenin Göç Politikası

Türkiye 1960'lı yıllarda Avrupa ülkelerine göç veren ülke konumundayken son yıllarda göç alan ya da transit ülke olarak kullanılan bir pozisyona gelmiştir. Türkiye yaşanan bu göç hareketliliğinin akabinde bazı sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Hem bu sorunların çözümü amacıyla hem de AB üyeliği sürecinin etkisi ile uluslararası anlaşmalara imza atarak katılım sağlamıştır. Türkiye aslında Göç ile ilgili Yasal Çerçevesini göç alan ülke konumuna geldikten sonra çizmeye başladığı söylemek mümkün olacaktır. Bu bağlamda Türkiye ilk olarak, 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesini imzaladığı görülmektedir (Çakı, 2018, s:4). Bu sözleşmeye göre Türkiye; sadece Avrupa'dan gelecek olan göçmenleri mülteci statüsünde değerlendireceği, diğer kişileri ise geçici mülteci statüsünde değerlendireceği belirtilmiştir. Bu durum da tabii ki Uluslararası etkenlerin etkisi ile Türkiye'nin kendi Göç Politikasını uygulamasında karşılaştığı sınırlılıkları ortaya koymaktadır.

1910 yılında Osmanlı Devleti'nden Müslüman vatandaşların Türkiye'ye göçünden, 2011 yılındaki Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye göç etmesine kadar olan süre içerisinde, istikrarlı bir göç politikasının uygulanmadığı görülmektedir. Ayrıca 2013 yılına kadar yeterli ve sağlıklı göç yönetimini gerçekleştirecek bir kurumun bulunmadığı ve göç yönetiminin yürütülemediği belirtilmektedir. Göçmenlerin ülkeye giriş ve çıkışlarından İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Yabancılar Şubesi ilgilenmekte, göçmenler ile ilgili çalışmaların yürütülmesinde de Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığına görev verildiği görülmektedir.

2013 yılı sonrasında ise 13.04.2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmesiyle, göç yönetimi alanında kurumsal bir yapılanmanın ilk adımı atılmıştır. Yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancıların korunmasının sağlanması ve bu işlemlerin yürütülmesinde sorumlu İçişleri Bakanlığına bağlı **Göç İdaresi Genel Müdürlüğü**nün kurulmasına karar verilmesi ile birlikte Türkiye'de yeni bir yapı oluşturulmuştur. Böyle bir yapılanma, bünyesinde barındırdığı uzman çalışanlar ile göçmen ve mültecilere yönelik istatistiki verilerin hazırlanmasında ve takibinde önemli rol oynamaktadır (Çakı, 2018, s:36-37).

YUKK(Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu) beş kısım ve 126 maddeden oluşmaktadır. İlk kısımda kanunun amaç, kapsam, geri gönderme yasağı ve tanımlara; ikinci kısımda yabancılara, Türkiye’ye giriş ve vize, ikamet ve sınır dışı etme hususlarına; üçüncü kısımda uluslararası koruma, uluslararası koruma çeşitleri, usuller, haklar ve yükümlülükler; dördüncü kısımda yabancılar ve uluslararası korumaya ilişkin ortak hükümlere; son bölüm olan beşinci kısımda da Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kuruluş, işleyiş ve görevlerine değinilmiştir.

YUKK’ un yürürlüğe girmesiyle ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü yapısının oluşturulmasıyla, daha önce İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Güçlerinin otoritesinde bulunan yetkiler alınarak, sivil yaptırıma geçiş ile göç konusunda Türkiye’nin önemli bir yol kat ettiğinin göstergesi olarak kabul edilmektedir (Çakı, 2018, s:46).

Suriye’de 2011 yılında halk hareketlenerek, yapılan gösteriler ve çıkarılan isyanlar ile Esad rejimi protesto edilmeye başlanmıştır. Bu halk hareketliliğine karşı Esad güçleri yaşanan olayları bastırmak için askeri güç kullanmış hatta daha da ileri giderek kimyasal silah kullanarak halkını katletmeye başlamıştır. Yapılan bu zulüm karşılığında Suriyeli halk; Lübnan, Ürdün, Mısır, Irak gibi komşu ülkelere sığınma talebinde bulunmuşlardır. Hiç şüphesiz ki sayılarla da sabit olmak üzere Suriye’de yaşanan olaylara kayıtsız kalamayan, insanlık örneği gösteren ve en çok göç alan ülke Türkiye olmuştur. İç savaştan kaçarak Türkiye sınırına gelen Suriyeli göçmenlere “*açık kapı politikası*” uygulayarak kapılarını açmış ve Suriyeli göçmenleri ‘*misafir*’ olarak nitelendirmiştir.

İlk olarak 29 Nisan 2011 tarihinde, 252 Suriye vatandaşının sınıra gelerek sığınma talebinde bulunmasıyla başlayan açık kapı politikası uygulaması, bugün Türkiye’de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün açıkladığı verilerle kayıt altına alınmış toplam 3.603.088 Suriye vatandaşı bulunmaktadır. Türkiye bu durum karşısında 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gereği Suriye’den gelenleri ilk olarak “*misafir*” daha sonra “*geçici koruma statüsü*” adıyla değerlendirmiştir. 2014 yılında ise, bu kanunun 91. maddesine istinaden, özellikle Suriye vatandaşlarını kapsayacak uluslararası koruma talepleri, bireysel olarak değerlendirme kapsamına alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin, daha sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için *Geçici Koruma Yönetmeliği* çıkarılmıştır (Güzel, 2018, s:101).

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91. Maddesine dayandırılarak ‘Geçici Koruma’ hükmü geliştirilmiş, 13.10.2014 Bakanlar Kurulu Kararı ile 22.10.2014

tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak ‘Geçici Koruma Yönetmeliği’ yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik (11) bölüm (63) maddeden oluşmaktadır. İlk kısımda; Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar, ikinci kısımda; Genel İlkeler, üçüncü kısımda; Geçici Korumanın Kapsamı, dördüncü kısımda; Geçici Koruma Kararının Alınması ve Sona Ermesine İlişkin Hükümler, beşinci kısımda; Geçici Koruma Kapsamında Yapılacak İlk İşlemler, altıncı kısımda; Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler, yedinci kısımda; Yükümlülükler, sekizinci kısımda; Sevk Merkezleri ile Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi ve İşletilmesi ile Geçici Barınma Merkezlerinde Sağlanacak Hizmetler, dokuzuncu kısımda; Gönüllü Geri Dönüş ve Üçüncü Ülkeye Çıkış, onuncu kısımda; İşbirliği ve Yardım, on birinci ve son kısımda ise; Çeşitli ve Son Hükümler başlıkları ile oluşturulmuştur(GİGM, 2019).

2.4.Suriyede Yaşanan İç Savaşa Genel Bir Bakış

Tunus halkından biri olan Muhammed Buazzizi 26 yaşında ve bilgisayar mühendisi idi. İş bulamaması nedeniyle seyyar satıcılık yapmakta iken zabıta görevlileri tarafından mallarına el konulması ile kendisini valilik binasının önünde yakarak bu haksızlığı protesto etmiştir. Eğitimine ve mesleğine rağmen işsiz kalan Muhammed’in haksızlığa, adaletsizliğe ve mevcut sisteme olan başkaldırışı Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde ses getirmiş, Suriye’de de etkisini göstermiştir. Suriye halkı yaşanan bu olaylar karşısında sessiz kalamamış ve 2011’in Mart ayında gösterilere başlamış, akabinde gösteriler tüm ülkeye yayılmıştır. Ülkenin geneline yayılan isyanlar zamanla Esad rejimine karşı da oluşmaya başlamış ve halk Esad hükümetinden mevcut düzenin düzeltilmesi yönünde isteklerde bulunmuştur. Ancak yapılan küçük yenilikler halkı mutlu etmemiştir. Bu duruma karşı halk isyana devam etmiş, yönetim ağır güç kullanarak cevap vermiş hatta daha da ileri giderek kimyasal silah kullanarak gösteriler bastırılmaya çalışılmıştır. Böylece Suriye’de büyük bir çatışma ortamı ve kargaşa meydana gelmiş, iç savaşın çanları çalmaya başlamıştır(Çakı, 2018, s:59-60).

Tunus’ta başlayan eylem hareketleri Mısır, Libya, Suriye, Bahreyn, Cezayir, Urdun, Yemen, Moritanya, Suudi Arabistan, Umman, Irak, Lübnan ve Fas olmak üzere Arap ülkelerinde yankılanmış ve Arap halkının demokrasi, özgürlük, insan hakları yönündeki isteklerinin ortaya çıkması ile iç karışıklıkların yaşanması ile Arap Dünyasında meydana gelen bunalım durumunun adı ‘Arap Baharı’ olarak anılmıştır. Arap ülkelerinde halk

ayaklanmış, mitingler ve gösteriler yönetime karşı yapılmış ve halk silahlı çatışma ile karşı karşıya kalmıştır. Arap Baharı başta Suriye olmak üzere halen Irak, Yemen, Afganistan gibi ülkelerde devam etmektedir(Paksoy ve Karadeniz, 2016, s:786).

Orta Doğu ülkelerinde karışıklıkların, silahlı çatışmaların giderek yoğunlaşması ile halkın maruz kaldığı emniyet sorunu ciddi anlamda baş göstermiştir. Bu ülkelerde yaşanan kaos ve insanlık dışı eylemler uluslararası gündemde yerini almıştır. Libya başta olmak üzere iç çatışmalar ile yaşanan yönetimdeki düzensizlikler, iktidar değişikliklerine de sebebiyet vermiştir. Rusya ve İran gibi ülkelerin Suriye'deki iç savaşa katılmasıyla yaşanan sorunlar ve sonuçları çok ciddi boyutlara ulaşmıştır (Ertan ve Ertan, 2017, s:9).

Aslında Orta Doğu ve Arap Ülkelerinde yaşanan trajik olayları özetleyecek nitelikte olan; 'Babadan oğula geçen liderlik anlayışının terk edilerek seçimlerin şeffaf ve demokratik seçim ilkelerine uygun olarak yapılması, halk-devlet arasındaki güven bağının sağlamlaştırılması, basın özgürlüğünün sağlanması, muhalif grupların ya da herhangi bir sebeple oluşturulmuş grupların kendilerini ifade edebilmelerinin sağlanması, adaletli ve eşit davranış hükümlerinin sağlanması gerekliliği' gibi hususların yaşanan sorunların temelini oluşturduğu görülecektir (Sayın ve ark., 2016, s:5).

2011 yılından beri Suriye'de halen devam etmekte olan iç savaşta, binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Bir kısım topluluk, ülkelerinde yaşam mücadelesi verirken, diğer bir kısmı ülkelerini terk ederek başka ülkelere sığınma talebinde bulunmak zorunda kaldı. Hayatlarını kaçarak kurtaran mülteciler hemen hemen dünyanın çeşitli ülkelerine yerleştirilirken, bazı Avrupa ülkeleri aldıkları karar doğrultusunda ülkelere mülteci kabul etmeyeceklerini sert bir tavırla belirttiler. İnsani yaklaşımı ile yaklaşan Türkiye Açık Kapı politikası uygulamış ve 2 milyona yakın Suriyeli mültecileri ülkesine kabul etmiştir (Tarihi Olaylar Ekibi, 2019).

Suriye'de bir halk hareketi olarak başlayan iç savaş, rejim güçlerinin, pek çok ülkenin, terör örgütünün, muhalefet grupların da katıldığı bir iç savaşa dönüşmüştür. Türlü emelleri gerçekleştirmek isteyen ve bölgede hakimiyet oluşturmak global güçlerin siyasi, askeri ve ekonomik olarak açık bir şekilde desteklediği çeşitli terör grupları, ülkeyi dönülmesi zor bir kaos ortamına sokmuştur. Suriye, 2017 yılı itibariyle Birleşmiş Milletler (BM) ve Suriye İnsan Hakları Ağı (SNHR) gibi çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından açıklanan rakamlara göre yaklaşık yarım milyon insanın yaşamını yitirdiği ve 5 milyondan fazla insanın da başka ülkelere göç etmek zorunda kaldığı bir ülke haline

gelmiştir. Ayrıca ülke sınırları içerisinde de yaklaşık 15 milyon insan, buldukları yerleri terk etmek zorunda kalmış ve kendilerini yeni iskânlarla yerleştirdikleri belirtilmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ile Yerinden Edilme İzleme Merkezi (IDMC) tarafından 2014 yılında yapılan açıklamaya göre günümüzde Suriye'deki krizin dünya çapındaki çok sayıda kişinin etkilenmesine sebep olan ve milyonlarca insanın vatanlarından olduğu ülke konumundaki ibaresidir. İç savaşın başladığı dönemler Suriye'nin 22,4 milyon nüfusa sahip olduğu ve bu nüfusun yarısından fazlasının göç hareketlerine müdahil olduğu anlaşılmaktadır(Güzel, 2018, s:104).

2.5.Türkiye'ye Gelen Suriyeli Mülteciler

Suriye halkının en temel hakkı olan yaşama hakkının zorla ellerinden alınmaya başlaması ile göç etmeye itilen Suriye halkının ilk olarak Türkiye'ye sığınma talebi, 29.04.2011 tarihinde Hatay ilinin Yayladağ ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısına olmuştur. İlk talepte bulunan mültecilerin sayılarının üç yüze yakın olduğu bilinmektedir. Suriye'deki iç savaşın devam etmesiyle Türkiye'ye göç eden mülteci sayılarının artmasıyla Osmaniye, Şanlıurfa, Kilis, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Adana olmak üzere sekiz ilde 13 barınma merkezi kurulmuştur. GİGM' in 02.05.2019 verilerine göre ülkemize sığınan Suriyeli sayısı 3.603.088'dir. Bu sayısının yalnızca 136.985' i barınma merkezlerinde kalmaktadır. En çok Suriyeli mültecinin bulunduğu barınma merkezi 38.961 sayısı ile Şanlıurfa ilidir. AFAD'ın sorumluluğunda olan barınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin temel ihtiyaçları yetkililer tarafından sağlanmaktadır(Çakı, 2018, s:60).

Türkiye, Suriye'deki iç savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınma talebinde bulunan Suriye vatandaşları için "açık kapı" politikası izlemiştir. Türkiye, barınma merkezlerinde bulunan 136.985 Suriyeli yabancıya ev sahipliği yapmakta ve geçici barınma merkezleri dışındaki 3.466.103 Suriyeli yabancıya ise sağlık, eğitim ve gıda yardımlarında bulunmaktadır. Türkiye Suriye'de yaşanan vahşete kayıtsız kalmamış, hem ülke sınırları içerisinde hem de Suriye'de kalan vatandaşlara insani yardım elini uzatmaktan çekinmemiştir(Akpınar, 2017, s:17).

Türkiye'ye sığınan kişilerin durumundan sorumlu kuruluş olarak Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) belirlenmiştir. Ancak göç ile ilgili politikalar yürütmek, göçmenler ile ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesi amaçlanarak 6458 sayılı

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile yasal dayanağı oluşturulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurumunun kurulması öngörülmüştür. Birleşmiş Milletler verilerine göre savaşta zulme maruz kalan mültecilerin sayısının 2013 itibariyle tüm dünyada 50 milyonu aşmış olduğu görülmektedir(Öztürk ve Çoltu, 2018, s:191).

Türkiye, 8 ilde kurulan 13 barınma merkezlerinde bulunan Suriyelilere barınma, yiyecek, sağlık, eğitim, güvenlik, sosyal faaliyet, ibadet, tercümanlık, iletişim, bankacılık ve diğer hizmetleri kapsayan bir yaşam alanı sunmasına rağmen çok sayıda Suriyeli mülteci kampların dışına çıkmış, Türkiye'nin dört bir yanına dağılarak yerleşmiş bulunmaktadır. Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye geldikleri ilk zamanlarda sadece sınıra yakın illerde ve kamplarda kalıp, vatanlarına geri dönme umudu ile yaşarken, daha sonraları Suriye'deki savaşın ağırlaşarak devam etmesi, kampların sayısının ve kapasitelerinin yetersiz hale gelmesiyle mültecilerin kaldıkları kampları terk ederek kamp dışında yerleşmeyi seçtikleri görülmüştür. Türkiye'de son sekiz yılda Suriyeli nüfusunun artış eğiliminde olduğu, mültecilerin halen ülkelerinde devam etmekte olan iç savaşın etkisiyle dönme isteklerinin git gide umutsuzluğa dönüştüğü görülmektedir. Mültecilerin ülkemizde kalıcı olma ihtimalleri düşünüldüğünde hızla sosyal uyum politikalarının planlanarak hayata geçirilmesi önem arz etmektedir (Yıldırım ve ark., 2017, s:109-110).

Suriye'de yaşanan Arap Baharından sonra Türkiye'ye sığınan ve Geçici Koruma altına alınan Suriyeli mültecilere ait İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 04.04.2019 tarihi itibari ile yayınladığı istatistik veriler aşağıdaki şekillerdeki gibidir:

Şekil 2: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Sayısının Yıllara Göre Değişimi

(GİGM 15.05.2019).

Arap Baharı sonrası Suriye’deki iç karışıklıklar, Suriyeli halkı vatanlarından göç etmeye zorlamış, transit durumunda olan ve ‘Açık Kapı’ politikasını uygulayan Türkiye’ye ilk göç akını 29.04.2011 tarihinde Hatay Cilvegözü sınır kapısından başlamış, 2012 yılında Suriyeli Mülteci sayısı 14.237 iken yedi yıl sonra bu rakamın 3.630.767 gibi ciddi bir sayıya ulaştığı görülmüştür(GİGM, 2019).

Şekil 3: Geçici Barınma Merkezlerine Dâhil Olan ve Olmayan Suriyeliler

(GİGM 15.05.2019).

Geçici Koruma statüsünde bulunan Suriyeli Mültecilerin 139.833’ü geçici barınma merkezlerinde, 3.490.934’nün ise barınma merkezleri dışında kaldığı görülmektedir(GİGM, 2019).

Şekil 4: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

(GİGM 15.05.2019).

Geçici Koruma statüsünde olan ve barınma merkezleri dışında kalan Suriyelilerin daha çok İstanbul, Şanlıurfa ve Hatay illerini tercih ettikleri görülmektedir(GİGM, 2019).

Şekil 5: İllere Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI									
İL SIRA NO	İL ADI	ULUSLARARASI GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN DAĞILIMI (01.06.2019 İZMİR FAHRETTİN KAYI) (GİGM)		İL HÜKUMETİ İLE İMZA KILAVUZUNA İZMİNİ ALAN İLLER	İL SIRA NO	ULUSLARARASI GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN DAĞILIMI (01.06.2019 İZMİR FAHRETTİN KAYI) (GİGM)		İL HÜKUMETİ İLE İMZA KILAVUZUNA İZMİNİ ALAN İLLER	İL SIRA NO
		KAYIT SİZELER	NOFUS			%	KAYIT SİZELER		
1	ADANA	224.791	2.240.120	10,01%	48	ANTALYA	88.820	1.168.881	7,61%
2	ADANA	24.284	428.213	1,81%	49	ARDAHAN	700	248.814	0,28%
3	ADANA	6.274	738.348	0,86%	50	ARHARAN	770	381.833	0,20%
4	ADANA	1.000	528.287	0,19%	51	ARSLAN	140	288.870	0,05%
5	ADANA	5.000	418.302	0,06%	52	ARSLAN	1.001	388.370	0,26%
6	ADANA	477	388.780	0,01%	53	ARTVIN	10.777	1.189.488	0,91%
7	ADANA	88.878	8.888.888	1,00%	54	ARTVIN	1.000	288.880	0,35%
8	ADANA	1.817	2.124.352	0,09%	55	ARTVIN	3.730	288.880	0,74%
9	ADANA	107	38.387	0,28%	56	ARTVIN	1.000	281.880	0,36%
10	ADANA	87	174.410	0,05%	57	ARTVIN	114.000	180.811	63,60%
11	ADANA	1.000	1.000.000	0,01%	58	ARTVIN	10.000	1.000.000	1,00%
12	ADANA	1.000	1.000.000	0,01%	59	ARTVIN	100.000	2.000.000	5,00%
13	ADANA	100	100.000	0,10%	60	ARTVIN	700	877.811	0,08%
14	ADANA	88.888	888.888	10,00%	61	ARTVIN	87.888	877.811	10,00%
15	ADANA	88	88.888	0,01%	62	ARTVIN	10.000	1.000.000	1,00%
16	ADANA	888	888.888	0,10%	63	ARTVIN	88.888	888.888	10,00%
17	ADANA	888	888.888	0,10%	64	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
18	ADANA	888	888.888	0,10%	65	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
19	ADANA	888	888.888	0,10%	66	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
20	ADANA	888	888.888	0,10%	67	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
21	ADANA	888	888.888	0,10%	68	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
22	ADANA	888	888.888	0,10%	69	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
23	ADANA	888	888.888	0,10%	70	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
24	ADANA	888	888.888	0,10%	71	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
25	ADANA	888	888.888	0,10%	72	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
26	ADANA	888	888.888	0,10%	73	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
27	ADANA	888	888.888	0,10%	74	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
28	ADANA	888	888.888	0,10%	75	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
29	ADANA	888	888.888	0,10%	76	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
30	ADANA	888	888.888	0,10%	77	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
31	ADANA	888	888.888	0,10%	78	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
32	ADANA	888	888.888	0,10%	79	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
33	ADANA	888	888.888	0,10%	80	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
34	ADANA	888	888.888	0,10%	81	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
35	ADANA	888	888.888	0,10%	82	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
36	ADANA	888	888.888	0,10%	83	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
37	ADANA	888	888.888	0,10%	84	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
38	ADANA	888	888.888	0,10%	85	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
39	ADANA	888	888.888	0,10%	86	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
40	ADANA	888	888.888	0,10%	87	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
41	ADANA	888	888.888	0,10%	88	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
42	ADANA	888	888.888	0,10%	89	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
43	ADANA	888	888.888	0,10%	90	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
44	ADANA	888	888.888	0,10%	91	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
45	ADANA	888	888.888	0,10%	92	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
46	ADANA	888	888.888	0,10%	93	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
47	ADANA	888	888.888	0,10%	94	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
48	ADANA	888	888.888	0,10%	95	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
49	ADANA	888	888.888	0,10%	96	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
50	ADANA	888	888.888	0,10%	97	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
51	ADANA	888	888.888	0,10%	98	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
52	ADANA	888	888.888	0,10%	99	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%
53	ADANA	888	888.888	0,10%	100	ARTVIN	888.888	888.888	100,00%

(GİGM 15.05.2019).

Geçici koruma statüsünde olan Suriyeli mültecilerin nerdeyse Türkiye'nin dört bir yanına dağıldığı, Türkiye nüfusunun yaklaşık %4.43 'ünü oluşturduğu görülmektedir (GİGM,2019).

Şekil 6: Yaş ve Cinsiyetlerine Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN YAŞ VE CİNSİYET DAĞILIMI			
YAŞ	ERKEK	KADIN	TÜMLAM
TÜMLAM	1.968.401	1.662.366	3.630.767
0-4	758.086	261.782	500.508
5-9	259.248	243.111	501.359
10-14	201.425	184.654	386.079
15-18	148.970	123.196	272.166
19-24	379.476	229.999	609.475
25-29	287.486	147.234	434.720
30-34	171.813	125.573	297.386
35-39	121.497	95.884	217.381
40-44	84.433	70.737	155.170
45-49	59.582	54.623	114.205
50-54	48.381	44.822	93.203
55-59	33.447	33.868	67.315
60-64	23.588	24.281	47.869
65-69	15.419	14.141	29.560
70-74	8.888	9.458	18.346
75-79	4.975	6.158	11.133
80-84	2.758	3.434	6.192
85-89	1.529	1.988	3.517
90+	818	1.034	1.852

(GİGM 15.05.2019).

Geçici koruma statüsünde olan Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımına bakıldığında, erkek nüfusun 1.968.401, kadın nüfusunun ise 1.662.366 olduğu, Suriyelilerin büyük çoğunluğunun 0-4 ve 35-39 yaş aralığındaki genç nüfustan oluştuğu görülmektedir (GİGM,2019).

Şu anki son durumlara bakacak olursak, Türkiye’de yaklaşık 3,6 milyon Suriyeli mültecinin olduğu ancak sadece 130 bin mültecinin barınma merkezlerinde kaldığı, neredeyse tamamına yakını ise ülkenin çeşitli yerlerine düzensiz, dağınık ve denetimden uzak buldukları bölgelerde kalmaktadır. Suriyeli mülteciler bazı kısıtlılıklar ve imkânsızlıklar nedeniyle Barınma Merkezlerinde kalmayı istememekte, merkezde kalmayı son çare olarak görmektedir (GİGM, 2019).

Ülkemizde 3,6 milyon Suriyeli mültecinin düzensiz ve sistemsiz dağılmış bulunması, mülteci ailelerin güvenlik, ekonomik, sosyokültürel, psikososyal sorunlar ile karşılaşacağı muhtemel görülmektedir. Bu nedenle ülkemizin dört bir yanında ve dağınık vaziyette bulunan mültecilerin nerede ve hangi koşullarda yaşadığının, durum takiplerinin ve kontrollerinin sistemli bir şekilde yapılması gerekmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Mayıs 2019 verilerine göre, Türkiye’de kayıtları alınarak kendilerine geçici koruma statüsü ve hüviyet belgesi verilenlerin sayısı 3,6 milyonu geçmiş durumdadır. İçişleri Bakanlığının açıkladığı verilere göre; Kasım 2018 itibariyle ülkemizde, 405.521 bin Suriyeli bebek dünyaya gelmiştir. Ülkemizdeki tüm mültecilere sağlık hizmetleri ve ilaçlar ücretsiz olarak karşılanmaktadır.

Metropol kentlerde yaşayan Suriyeli mültecilerin çoğunun yaşamlarını sürdürmek için özellikle cami önlerinde, insanların yoğunlukla bulunduğu cadde ve parklarda, trafik ışıklarında bekleyen vatandaşlardan dilenmek zorunda kaldıkları görülmektedir. Barınma merkezlerini terk ederek kendi imkânları ile yaşamaya çalışan Suriyeli mültecilerin, düzenli bir işleri bulamayan ve yetersiz gelir elde etmesiyle daha zor şartlarla karşı karşıya kalacakları öngörülebilir. Suriyelilerin yaşamlarını idame ettirebilmeleri için öncelikle uygun çalışma/iş ve barınma koşullarına kazandırılması gerekmektedir. Becerilerine uygun iş koşulları sağlanamazsa, dilencilik, yasal olmayan işler ya da daha farklı yollarla hayatlarını devam ettirmeye zorunlu kalacakları da unutulmamalıdır. (Süleymanov, 2018, s:523)

Barınma merkezleri dışındaki mültecilerin çoğunun iş bulamadıkları, gündelik/yevmiyeli işlerde çalıştığı, iş bulanların da düzensiz işlerde sigortasız olarak, çok düşük ücretlerle çalıştırıldıkları, ayrıca kimi zaman yaptıkları işin karşılığını alamadıkları, asgari yaşam düzeyi altında, yoksulluk içinde ve kentlerin varoş bölgelerinde yaşadıkları görülmektedir (Ertan ve Ertan, 2017, s:19-20).

2.6.Türkiye’de Suriyeli Mülteci Çocukların Mevcut Durumu

Suriye İnsan hakları Ağı(SNHR) tarafından açıklanan sayılara göre Mart 2011- Eylül 2018 yılları arasında hayatını kaybeden çocuk sayısının 27 bin 989 olduğu açıklamıştır. Ne yazık ki Suriye’de yaşanan katliamın en ağır bilançosunu çocukların ödediği ortadır (Mepa News, 2019).

Türkiye’ye 2011 sonrası gelen Suriyeli mülteci sayısı 3,6 milyonu aşmış durumda. Bunlardan yaklaşık yüzde 45’i, 18 yaş altı çocuklardan oluşmaktadır. Şekil 6’da görüldüğü üzere İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından açıklanan verilerde, Türkiye’de kayıtlı olan çocukların 0-4 yaş 500.588, 5-9 yaş 501.359, 10-14 yaş 388.059 ve 15-18 yaş Aralığında 272.165 çocuk olduğu yani toplamda çocuk nüfusunun 1milyon 662 bin 171’e ulaştığı ayrıca GİGM’ in verileri incelendiğinde 2011 yılından itibaren çocuk nüfusunun artma eğiliminde olduğu görülmektedir (GİGM, 2019).

MEB ‘in 3 Aralık 2018 tarihinde Geçici Koruma Altındaki Öğrencilerin Eğitim Durumları hakkında yayınladığı bilgilere bakıldığında; kamp içinde 23.849, kamp dışında 84.755, resmi okullarda 529.753 ve açık okullarda 16.718 olmak üzere (K: 322.525, E:332.550) toplamda 655.075 Suriyeli çocuğun okula kayıtlı olduğu görülmektedir (Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı, 2019). Ancak okul çağında bulunan 1 milyon 161 bin 583 Suriyeli çocuğun hemen hemen yarısının okula devam ettiği, diğer yarısının okula kazandırılmadığını veya kazandırılma çabasının devam ettiğini anlamak mümkündür.

Suriyeli ailelerin çoğunda, yaşları on iki-on üç olmuş kız çocuklarını eğitime devam ettirmemek için okula göndermeme, hatta buldukları yaş itibariyle evlenmenin kendi örf ve adetlerine göre normal olması nedeniyle kız çocuklarını küçük yaşta evlendirdikleri görülmektedir(Harunoğulları, 2016, s:38). Aile reislerinin olmaması ya da sağlık nedeniyle çalışamayacak durumda olması, evin geçimini üstlenmek zorunda kalan erkek çocukların çoğu ise tekstil atölyelerinde, sanayi işlerinde, sokak işlerinde çalışmak zorunda kaldıkları hatta eğitimlerine devam edememe ya da bırakmalarına neden olduğu görülmektedir. Suriyeli mülteciler, zorla göç ettirilmeye birlikte ekonomik yoksunluk ile karşı karşıya kalmış, devletin sağladığı sosyal yardımlar ve yaşadıkları bölgelerdeki yerel halkın destekleri ile hayata tutunmaya çalışmaktadırlar. Aile reislerinin iş bulamaması, ekonomik gelirlerinin yeterli düzeyde olmaması, mülteci ailelerin çocuklarının, aile ekonomisine katkıda bulunmak için kimi zaman ebeveynlerinin, kimi zaman da kendi

istekleriyle çalıştıkları görülmektedir. Yaşına uygun olmayan işlerde çalıştırılan çocuklar, psiko-sosyal sorunlar, iyi olmayan çalışma şartları, çalışma saatlerindeki düzensizlik, düşük ücret, çalışma ve sosyal güvenliğin olmaması gibi problemler ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de çocuk işçiliğinin çok yönlü bir sorun olarak ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'ye olan Suriyeli göç akını günümüzde de halen devam etmekte, günden güne artan doğum sayıları da ülkemizdeki Suriyeli nüfusunun arttığını göstermektedir. GİGM' in 2019 yılı verilerine göre Türkiye'de 0-4 yaşında bulunan Suriyeli çocuk sayısı 500 bin olarak tespit edilmiştir. 0-4 yaş arasındaki 500 bin çocuktan, 400 bininin ülkemizde dünyaya geldiği belirtilebilir. Suriye'de devam etmekte olan iç savaşın akıbetini kestirebilmek mümkün değildir, bu nedenle Suriyeli mültecilerin Türkiye'de kalış sürelerinin belirsizliği ve maddi sıkıntıların devam etmesi halinde bu çocukların da 8-10 yaşından itibaren çocuk işgücü olarak iş piyasasına girmesi kaçınılmaz görünmektedir (Harunoğulları, 2016, s:44).

UNICEF verilerine göre; Türkiye'de sayıları net bilinmemekle birlikte en az 42 bin çocuğun, sokaklarda yaşadığı ya da çalıştığı tahmin edilmektedir; ancak resmi olmayan rakamlar ise Suriye'den kaçıp ülkemize sığınan çocuklarla birlikte bu sayının 80 hatta 100 binlere kadar çıkabileceği ön görülmektedir. Çocukların çoğunluğu, iyi bir yaşam sürmek ve daha iyi olanaklardan yararlanabilmek için büyük kentlere gelen, asgari yaşam sınırında yaşayan ve gelir düzeyi düşük göç etmiş ailelerden oluşmaktadır. Ne yazık ki mülteci çocuklar, eğitimlerinden yoksun bırakılarak ailelerinin geçim sıkıntısına deva olabilmek için tarım işlerinde, atölyelerde ve sokakta çalıştırılmaktadır(Akpınar, 2017, s:23).

GİGM' in 2019 yılı verilerine göre Suriyeli mültecilerin 1 milyon 662 bin 171'i, 18 yaşın altındadır. Bu çocuklardan yaşları 10-18 arasında olan 660 bin 224' ü ise potansiyel çocuk işçilerdir(GİGM, 2019).Ailelerin sosyoekonomik durumlarına ait alan araştırmalarından elde edilen verilerden yola çıkarak, bu çocukların ülkenin iş piyasasına büyük oranda katıldıklarını veya katılmak zorunda bırakıldıklarını düşünebiliriz.

Suriyeli mültecilerin çalıştıkları iş alanları, bölgelere göre değişmekle birlikte, en yoğun olarak çalıştıkları alanın daha çok tarımda mevsimlik işçi olduğu, şehirlerde ise çöp/kâğıt/hurda toplama, pazarcılık, tekstil ve dokuma atölyelerinde, sanayi-oto tamirciliği, inşaat işleri, mobilya üretim atölyeleri, hamal olarak taşıma işlerine yardım

gibi işler olduğu görülmektedir. Çocukların da bu iş alanlarına benzer işlere dâhil oldukları gözlenmektedir(Aslan ve Lordoglu, 2018, s:716-717).

DİSK-AR Enstitüsü'nün 2015 yılında yayınladığı raporun verilerine göre, 2006 yılından 2012 yılına kadar çocuk işçi sayının 63 bin artış gösterdiğini ve bu sayının 893 bine ulaştığını belirtmiştir. Yani Türkiye'de çocuk işçi sayısında ciddi bir artış gösterme eğilimi söz konusudur. Çocuk işçilerine yönelik çalışma yürüten Hayata Destek İnsani Yardım Derneği tarafından hazırlanan "Bu İş Çocuk Oyuncağı Değil" başlıklı raporunda; Türkiye'de 1 milyon çocuğun çeşitli alanlarda zor koşullar altında çalıştığı ayrıca ülkemize Suriye'den gelen çocuk mülteciler ile çocuk işçi sayısının giderek arttığı belirtilmektedir. Suriyeli çocukların, düşük ücret karşılığında çalıştığı, çalışma haklarının yoka sayıldığı, hatta çalışma gereksinimlerinden dolayı iş ayırt etmeksizin boyun eğmelerinden dolayı iş sahipleri tarafından tercih edildiğini görmekteyiz(Kireçdağ, 2017, s:31).

TÜİK' in 2012 Çocuk İşgücü Anket Sonuçlarına göre Türkiye'de çalışan çocuk sayısının; 6-14 yaş grubunda 292 bin, 15-17 yaş grubunda ise 601 bin olduğu belirtilmiştir. Çalışan 6-17 yaş grubundaki çocukların istihdam oranı ise %5,9'dur. Türkiye genelinde 6-17 yaş grubunda istihdam edilen çocukların %44,8'i kentsel, %55,2'si kırsal yerlerde yaşamakta olup, %68,8'i erkek ve %31,2'si ise kız çocuklarıdır(TÜİK, 2013).

Ülkemizin çocuk işçiliği ile mücadele konusunda attığı adımlardan biri, 1992 yılında Türkiye'nin ILO'nun 'Çocuk Emeğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı'na katılması olmuştur. IPEC Protokolüne katılımının ardından ilgili Bakanlık bünyesinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik çalışmaların koordine edilmesi adına bir birim oluşturulmuş ve çalışmalara başlatılmıştır. İlgili birimler tarafından mücadeleye destek vermek için projeler üretilmiş ve çalışmaların sonucunda toplumsal algının oluşturulması sağlanmıştır. 2015 yılında tamamlanan söz konusu politika ve program çerçevesi, 2017-2023 dönemini kapsayacak şekilde güncellenmiş ve Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı oluşturulmuştur. Ulusal Programa ek olarak, çocuk işçiliği ile mücadelenin kamuoyuna derinlemesine işlenmesi ve konuya ilişkin duyarlılığın artması için çıkarılan Başbakanlık Genelgesi ile 2018 yılı "*Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı*" ilan edilmiştir(Oral, 2018, s:8-9).

2.7.Kocaeli’de Suriyeli Mülteci Çocukların Mevcut Durumu

Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün açıkladığı 18 Nisan 2019 verilerine göre Kocaeli’ de; geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısının 56,073’e ulaştığı, buna göre 1.906.391 kişinin yaşadığı Kocaeli’ de Suriyelilerin toplam nüfusa oranı yüzde 2,94 olmuştur. Kocaeli’ de yaşayan Suriyeli sayısı yıldan yıla önemli bir artış göstermiştir. 2018 yılının başında Kocaeli’ de yaşayan Suriyeli sayısı 18 bin civarında iken, 2018 yılının sonunda ise bu sayının 53 bine yükseldiği görülmektedir (kocaelikoz.com, 2019).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün 21 Şubat 2019 tarihinde yaptığı açıklamasında Kocaeli’ de; 55 bin 179 Suriyelinin yaşadığı ve bunlardan 14 bin 783’ü Gebze ilçesinde yaşadığı belirtilmiştir. Kocaeli’ de en az Suriyelinin yaşadığı ilçe ise 182 kişiyle Kandıra’dır (kocaelikoz.com, 2019).

2011 yılında Kocaeli’ de yaşayan Suriyeli mülteci sayısı 314 bin 122 iken, 2018 yılında bu rakam 371 bine ulaşmıştır. Düzenli olarak nüfusu yükselen, içerisinde bölgenin en büyük sanayi merkezlerinden biri olan ve coğrafi konumu itibari ile kara, deniz ve demir yollarının kesiştiği, İstanbul iline yakınlığı ile bilinen Gebze bu özellikleriyle bünyesine göçü mknatis gibi çeken önemli bir yer olmuştur. Kocaeli ilinin önemli kentlerinden biri olan Gebze’de, her geçen gün Suriyeli mülteci sayısının giderek artma eğiliminde olduğu, hatta daha da artacağını söylemek mümkün gibi görünmektedir(nüfusu.com, 2018).

Kocaeli İl Göç İdaresi Müdürlüğünden Kocaeli ilinde kayıtlı olan/yaşayan 6-18 yaş aralığında bulunan Suriyeli çocukların sayıları talep edilmiştir. Kocaeli İl Göç İdaresi Müdürlüğü resmi yazısında 02.05.2019 tarihi itibariyle Kocaeli ilinde geçici koruma altında bulunan 6-18 yaş Suriyeli çocuk sayısının 13 bin 717 olduğu belirtilmiştir. Bu yaş grubundaki çocukların, Kocaeli ilindeki dağılımına baktığımızda; 3.565 nüfus ile ilk sırada Gebze ilçesinin, ikinci sırada 2.919 nüfus ile Darıca’nın ve üçüncü sırada 1.129 nüfusu ile İzmit ilçesinin yer aldığını görmekteyiz. Bu bağlamda araştırmaya konu olan Gebze ilçesinde, mevcut Suriyeli mülteci potansiyelinin oldukça fazla olduğu, ayrıca Gebze bulunduğu konum itibariyle sokakta çalıştırılan Suriyeli çocuk sorunu ile diğer ilçelere nazaran daha çok karşı karşıya kalacağı ya da kaldığı tahmin edilmektedir.

2.8.Kocaeli Valiliği 2018/1 Sayılı ‘Sokağın Tehlikelerine Maruz Kalan Çocukların Korunması’ ile İlgili Genelgesi

Kocaeli ilinde 10.01.2018 tarih ve 2018-1 sayılı Valilik kararı ve Genelgesi ile 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun 11/c maddesi uyarınca “Kocaeli il sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, kamu esenliğinin sağlanması ve sokakta çalıştırılan çocukların genel olarak beden ve ruh sağlıklarının korunması ile suç işlenmesinin önlenmesi” amacıyla İl Eylem Planı yayınlanmıştır. Bu doğrultuda Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, ilçe kaymakamlıkları ve ilgili kurum müdürlükleri, her ilçede kurmuş oldukları mobil ekiplerle 7 gün 24 saat alan çalışmalarını yürütmektedir(Kocaeli Valiliği, 2018).

‘Görünürlük ve Farkındalık Çalışmaları’ kapsamında Valilik, Büyükşehir Belediyesi ve ASPİM olarak afiş, billboard ve broşür çalışmaları yapılmış, basılmış, şehrin en kalabalık yerlerine asılmış ve el ilanları dağıtılmış, bu yönde yapılmak istenen projelere destek verilerek, görünürlüğü arttırılıp, farkındalık çalışmaları güçlendirilmiştir.

Kocaeli’ de iç ve dış göçler etkisi ile kentleşme ve nüfusun hızla artması gibi nedenler, sokakta çalışan/çalıştırılan çocuk sayısının artış göstermesine neden olmasının yanında, çocukların okullardan uzaklaşması ve eğitimine devam edememesi, aile ortamında yaşamak yerine sokağın riskli ve tehlikeli ortamlarında bulunmaları, çocukların gelişim dönemlerinde psikososyal açıdan olumsuz etkilenebileceği kanaatini oluşturmuş, bu nedenle de Kocaeli Valiliğince İl Eylem Planı kapsamında, bazı tedbir ve önlemlerin alınarak uygulanması kararı alınmıştır.

Kocaeli Valiliğinin 2018-1 Sayılı Genelgesi Amaç, Kapsam, Hukuki Dayanak, Genel Esaslar, Cezai Hükümler, Yürürlük ve Yürütme olmak üzere yedi kısım ve 11 maddeden oluşmaktadır.

Genelgenin amacının yer aldığı 1.maddede;

“Çocuklarımızın sokağın türlü tehlikelerine maruz kalmalarını engellemek, ruhsal ve bedensel açıdan sömürülmelerinin önüne geçmek, eğitim haklarının engellenmesini önlemek, bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal, toplumsal gelişmesine zararlı olacak biçimde aileleri ya da başka kişiler tarafından ihmal veya istismar edilmelerini önlemek için korunma haklarının uygulamaya konulması ve bu yolla kamu esenliğinin sağlanması amaçlanmaktadır.”

İbaresine yer verilmiştir. Çocukların bu bağlamda, gelişimsel dönemlerini sağlıklı bir şekilde geçirmesi, çocukların sokağın çekiciliğine kapılmasının önlenmesi, çocuk-aile ilişkilerinin sıcak tutulması ve çocuğun uğrayacağı her türlü istismardan korunması amacı güdülmektedir.

Kapsamın yer aldığı 2.maddede;

“Bu karar Kocaeli ili sınırları içerisinde 18 yaşından küçük, her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen, beden, ruh, ahlaki gelişmeleri şahsi güvenlikleri tehlike içerisinde bulunan çocukları ve bu çocukları ihmal ve istismar eden gerçek ve tüzel kişileri kapsar.”

İbaresine yer verilmiştir. Bu madde ile Kocaeli ilinde bulunan veya yaşayan çocuklar ile sınırlılık belirlenmiştir.

Genel Esasların yer aldığı 4-5-6-7-8. maddelerde:

- Sokak, cadde, meydan, gar, otopark, durak, tarihi ve kültürel mekânlar, ibadethane ve müstemilatı, terk edilmiş yapılar, inşaatlar, bankaların ATM'leri, köprü altları gibi yerler barınmak amacıyla kullanılmayacaktır.
- On sekiz yaşın altındaki reşit olmayan çocuklar, tren, otobüs gibi toplu taşıma araçlarında, mezarlıklarda, nikâh salonlarında ve bar, diskotek gibi eğlence merkezlerinde, cadde ve sokakların kaldırımlarında veya akan trafik içinde umuma açık yerlerde ve benzeri yerlerde dilendirilmeyecek ve çalıştırılmayacaktır. İlköğretim çağındaki çocukların çalıştırılmak yerine, okula devamları sağlanacaktır. Bu hususların gerçekleştirilmesinden, takibinden veli veya vasi sorumlu olacaktır.
- 4'üncü madde kapsamındaki yerlerde barındıkları, yaşadıkları, dilendirildikleri veya çalıştırıldıkları bilinen veya anlaşılan reşit olmayan küçüklerden herhangi bir eşya, mal (kâğıt mendil, çiçek vb.) veya hizmet satın alınmayacaktır.
- Çocuklar yanlarında veli veya vasileri olsa dahi çöpten (hurda, kâğıt, plastik vb. gibi) geri dönüşümlü malzeme toplanması işinde çalıştırılmayacaktır.
- Her türlü kimyevi uyuşturucu veya psikotrop maddelerin kullanım amacı dışında kullanılmaması, kullanım amacı dışında kullanacak kişilere ya da araçlara satışı yasaktır. 18 yaşından küçük olanlara ise her ne amaçla olursa olsun satışı, muhafazası için verilmeyecek ve taşıtılmayacaktır.” İbareleri yer almaktadır. Bu esaslar; çocukların korunması, sokağı mesken tutmalarının önüne geçilmesi,

çocukların çalıştırılmaması ve çalışan çocuklardan alış veriş yapılmaması hususlarına dikkat çekmektedir.

Cezai Hükümlerin yer aldığı 9.maddede;

“Bu kararın uygulanmasına, yerine getirilmesine aykırı davranan, tatbik ve icrasına muhalefet eden, zorluk çıkaran kişilere, kamu düzenini ve esenliğini bozan çocukların veli vasi ya da kanuni temsilcisine ve bu çocuklardan hizmet ve mal satın alanlara, idari emir ve işlemlere aykırılıktan, fiil ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 32. ve 33. Maddesi ve diğer hükümleri gereği yasal işlem yapılacaktır.”

İbaresine yer verilmiştir. Valilikçe alınan kararların uygulanmasının, aksi davranışlarda bulunarak Valilik Emirlerine uymayan kişi veya kişiler hakkında Kabahatler Kanununa göre gerekli iş ve işlemlerin yapılmasının gerekliliği belirtilmektedir(Kocaeli Valiliği, 2018).

3.GEREÇ ve YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma niceliksel araştırma yöntemlerinden betimsel model kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırma tekniği olarak ise anket tercih edilmiş ve yapılandırılmış açık ve kapalı uçlu sorular hem ebeveynlere hem de çocuklara yöneltilerek cevap verilmesi sağlanmıştır. Bu formlarda, çalıştırılan mülteci çocukların ve anne-babalarının yaş, cinsiyet, eğitim, meslek gibi özellikleri, korunma biçimleri, eğitim durumları, çalışma koşulları, sosyal çevre koşulları ve bu çocukların eğitim durumları, sokakta yapılan iş türü, çalışmasındaki nedeni, çalışma koşullarına vb. ilişkin sorular yer almaktadır.

Bu çalışma ile çocuk ve ebeveynlerine yönelik, yüz yüze görüşmeler ve yerinde gözlem ile yapılandırılmış açık ve kapalı uçlu anket soruları uygulanarak, elde edilen nicel veriler ve gözlemlerden yararlanılarak tümevarımsal bir analize ulaşmak hedeflenmektedir. İlk aşamada, Suriyeli çocukları sokakta çalıştırılmaya iten nedenler hakkında literatür araştırması yapılarak, konu hakkında yazılmış çalışmalar incelenmiştir. Yaşları 6-15 aralığında değişen ve çeşitli iş kollarında çalışan 75 Suriyeli çocukla derinlemesine görüşme, yerinde gözlem yapılacak ve çocuk ile ailelere yönelik hazırlanmış anket soruları kapsamında veriler toplanacaktır.

Bu araştırmada, araştırmanın amaçları doğrultusunda hazırlanmış iki ayrı bölümden oluşan anket soruları hazırlanmıştır. Bunlardan biri; sokakta çalışan/çalıştırılan çocuklara yönelik, diğeri de söz konusu çocukların ailelerine yönelik hazırlanmış anket sorularıdır. Yapılan araştırmanın verileri, sokaktaki alan çalışmaları ve gözlem sonucu elde edilmiştir. Araştırma sonucu elde edilen bilgiler, SPSS programı yardımı ile analiz edilerek istatistiksel sonuçlar ve tablolar elde edilmiştir.

3.2.Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, 2018 yılı içerisinde Kocaeli ilinde sokakta çalıştırıldığı tespit edilen 172 Suriyeli mülteci çocuğun oluşturduğu, örneklemini ise Gebze ilçesinde, Ocak 2018 ile Ocak 2019 tarihleri arasında yapılan alan çalışmasında sokakta çalıştırıldığı tespit edilen, yaşları 6-15 yaşları arasında değişkenlik gösteren 75 Suriyeli mülteci çocuklar ve onların aileleri oluşturmaktadır. Bu çocuklar sokakta araba camı silmek, kâğıt mendil, su ve sakız satmak, ayakkabı boyacılığı yapmak ile dilenmek gibi işler yaparak evin

geçimini sağlayan, Suriye’den göç ederek gelen çocuklardır. Bu araştırma kapsamında sadece sokakta çalıştırılan çocukların annesi ve/veya babası “aile” kapsamına alınmıştır. Kocaeli ilinin sadece Gebze ilçesi çalışmaya dâhil edilerek araştırma için sınır belirlenmiştir.

3.3.Verilerin Toplanması

Çalışmaya başlamadan önce sokakta çalışan /çalıştırılan çocuklar hakkında kaynak taraması yapılmış, bu bağlamda yazılmış makaleler, derlemeler, tezler ve raporlar incelenmiştir. Katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgilendirme yapılmış, bilgilerinin gizli tutulacağı hakkında güvence sağlanmaya, görüşmelerde samimi bir iletişim kurmaya çalışılmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden seçilen yapılandırılmış gözlem ve anket teknikleri ile araştırma için gerekli verilerin toplanması sağlanmıştır. Anket formu, sokakta çalışan çocukların yaş, cinsiyet, aile yapısı, eğitim/okul durumları, yaptıkları iş, çalışma koşulları, elde ettikleri kazanç, çalışmaya başlama şekli gibi sorularak elde edilecek sonuçları saptamaya çalışılarak belirlenmiştir. Araştırma sürecinde Kocaeli Valiliğinden gerekli izin alınmış, Kocaeli İl Göç İdaresi Müdürlüğü ve Kocaeli Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünden alınan veriler ile araştırma desteklenmiştir. Araştırmada ‘Sokakta Çalışan Suriyeli Çocuklara’ ve ‘Sokakta Çalışan Suriyeli Çocukların Ailelerine’ yönelik ayrı ayrı hazırlanmış anket sorularından yararlanılarak iki türlü veri toplama aracı kullanılmıştır.

Araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan anket soruları; örnekleme oluşturan kişilerin Suriye uyruklu olması, yaşlarının 6-15 yaş arasında değişkenlik göstermesi, Türkçe okuma-yazma bilmeme ihtimalleri düşünülerek sözlü olarak uygulanmış, gerekli görüldüğü takdirde tercümandan destek sağlanmıştır. Bu çalışmanın anketörlüğü bizzat araştırmacı tarafından yapılarak bir yıl boyunca haftada beş gün ve belirli aralıklarla günde sekiz saat çalışılmıştır. Anketlerin uygulanması ve toplanması aşamalarında gizlilik ilkesine titizlikle uyulmuştur. Sokakta çalışan Suriyeli çocuklarla, yaşadıkları mahallelerde, çalıştıkları ortamlarda ve evlerinde yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde sokakta çalışan/çalıştırılan çocukların ve ailelerinin özellikleri, sorunları, oturdukları mahallelerdeki yaşam tarzları, vb. konularda yapılandırılmış gözlem yoluyla bilgi edinilmeye çalışılmış, mevcut durum objektif olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3.4.Araştırmanın Hipotezleri

Bu çalışmada Kocaeli ilinde sokakta çalışan/ çalıştırılan Suriyeli mülteci çocukların ve ailelerinin demografik özellikleri, çalışma koşulları, aile olgusu ve sosyokültürel özellikleri konularıyla ilgili hipotezler ortaya konulmuş ve bu hipotezlerin geçerliliği sorgulanmıştır. Bunlar:

Hipotez 1. Sokakta çalışan Suriyeli mülteci çocukların üzerinde en önemli unsur ailelerin ekonomik yetersizlikleridir. Bu nedenle çocuklar aileye ekonomik destek olmak amacıyla erken yaşta çalışma hayatına başlamaktadır.

Hipotez 2. Sokakta çalıştırılan Suriyeli mülteci çocukların ailelerinin çoğunluğu eğitimsiz ve herhangi bir meslek sahibi değildir.

Hipotez 3. Aile reisleri günlük yevmiyeli işlerde çalışmakta ve annelerin neredeyse tamamına yakını ev hanımıdır.

Hipotez 4. Sokakta çalışma zorunda bırakılan mülteci çocuklar en temel hakları olan eğitimden uzak kalmaktadır. Bu açıdan bakıldığında erken yaşta çocukların çalışma yaşamına atılmaları gelecekte onarılması güç olan “kayıp nesil riski”nin oluşmasına neden olmaktadır.

Hipotez 5. Suriye’den ülkemize göç etmek zorunda bırakılan mülteci aileler ekonomik yönden yoksun olması nedeniyle sosyal yardımlardan faydalanmaktadır.

Hipotez 6.Suriyeli mülteci ailelerinin hemen hemen tamamına yakını barınma olarak gecekondular ve müstakil evleri ve kentin varoş mahallerini yüksek oranda tercih etmişlerdir.

Hipotez 7.Sokakta çalıştırılan Suriyeli çocukların çoğunluğunu erkek çocuklar oluşturmakta ve bu çocuklar genellikle 6-12 yaş aralığındadır.

3.5.Verilerin Analizi

Araştırmada anket formunun uygulanması ve görüşmelerin tamamlanmasının ardından Kocaeli ili Gebze ilçesinde sokakta çalışan/çalıştırılan Suriyeli mülteci çocuklara ve ailelerine yönelik elde edilen bilgiler SPSS İstatistik Programı (SPSS 23.00) ile uygun istatistiksel teknikler kullanılarak analiz edilmiş ve çıkan sonuçlar birey sayısı ve yüzde dağılımı biçiminde tablolar oluşturulmuştur. Oluşturulan tablolar betimsel analiz ve yapılandırılmış gözlem tekniğiyle çözümlenmiştir. Daha sonra katılımcılara uygulanan anket sorularından elde edilen sonuçlar yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bu çözümlenme neticesinde sokakta çalıştırılan Suriyeli mülteci çocukların çalıştıkları süre zarfında hissettikleri, düşünceleri, yaşadığı güçlükleri, çalışmaya iten nedenleri, ailenin sosyo-ekonomik durumu, göçün neden olduğu olumsuz koşullar ve uyum süreci vb. durumları belirlemek adına anket sorularına verdikleri cevaplar ve görüşme esnasında yapılan gözlem sonucu elde edilen bilgiler harmanlanarak yorumlanmış ve mevcut durumun anlaşılması amaçlanmıştır. Elde edilen verilere önce kodlama yönergesi ile SPSS programına kodlanarak, kodlanmış verilerden sayısal ve yüzde veriler elde edilmiş, edilen sayısal verilerden tablolar oluşturulmuş ve bu tablolar yorumlanmıştır.

4.KOCAELİ İLİ GEBZE İLÇESİNDE SOKAKTA ÇALIŞAN SURİYELİ ÇOCUK İŞÇİLERE YÖNELİK SAHA ARAŞTIRMASI

4.1. Bulgular ve Yorum

Bu bölüm, Sokakta Çalıştırılan Çocuklar ve Aileleri olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. İlk bölümde araştırmalar sonucu elde edilen bulgular nezdinde Çocukların Tanıtıcı Bilgilerine, ikinci bölüm de ise Ailelere yönelik tanıtıcı bilgilere yer verilerek bulgular yorumlanmaya çalışılacaktır.

4.1.1.Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocuklara Yönelik Tanıtıcı Bulgular

Araştırma kapsamında bulunan sokakta çalıştırılan çocuklara ait elde edilen bulgular ışığında betimlenmesi amaçlanmaktadır. Çalıştırılan çocukların tanıtıcı bilgilerine, çalışma ve okul yaşamlarına ait bilgilere yer verilecektir.

4.1.1.1.Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri

Tablo 1. Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Yaş ve Cinsiyet Bulguları

YAŞ ARALIĞI	Sayı	Yüzde %	CİNSİYET	Sayı	Yüzde %
6-12 Yaş	53	70,7	Erkek	53	70,7
13-15 Yaş	22	29,3	Kadın	22	29,3
Toplam	75	100	Toplam	75	100

Sokakta çalıştırıldığı tespit edilen Suriye uyruklu çocukların büyük bir kısmını (%70,7) erkek çocuklar oluşturmaktadır. Erkek çocukların evin geçimine katkı sağlamasında aile tarafından onlara önemli sorumluluklar yüklendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca kız çocuklarının annelerine ev işlerinde yardımcı olduklarını, küçük kardeşleri ile ilgilendiklerini görüşme esnasında belirtmişlerdir. Bu ifadeye göre kız çocuklarının da ev işlerinde çalıştırıldığı anlaşılmaktadır. Suriyeli aileler, kendi ananelerine göre kız çocuklarının 12 yaşını doldurduktan sonra okula gönderilmediklerini hatta erillğe

kavuştuğunda evlendirildiklerini belirtmişlerdir. Ne yazık ki bu durum kız çocuklarının eğitimlerine devam edememesi hatta erken yaşta evlilik sorununu doğurmaktadır.

Tablo 2. Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Birlikte Kaldığı Kişilere Ait Bulgular

ÇOCUĞUN BİRLİKTE KALDIĞI KİŞİLER	Sayı	Yüzde (%)
Aile ile kalıyor	72	96,0
Akraba ile kalıyor	3	4,0
Toplam	75	100

Çocukların %96'nın aileleri ile birlikte yaşadıkları, ebeveynlerini kaybeden çocukların ise akrabalarının yanında kaldığı görülmüştür.

Tablo 3. Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Türkçe Dilini Konuşma Düzeyine Ait Bulgular

TÜRKÇEYİ KONUŞMA DÜZEYİ	Sayı	Yüzde (%)
Alt	7	9,3
Orta	33	44,0
İyi	35	46,7
Toplam	75	100

Suriye uyruklu çocukların Türkçeyi %46,7 oranıyla iyi düzeyde, %44'ünün orta düzeyde ve %9,3'ünün ise alt düzeyde konuşabildiklerini belirtmişlerdir. Ailelerin %44'ünün dört yıl önce Türkiye'ye göç ettiklerini dikkate aldığımızda kısa bir zaman zarfında Türkçeyi öğrendikleri, kendilerini ifade edebilecek düzeye geldikleri, iletişim sorunu yaşamadıkları görülmektedir.

4.1.1.2.Sokakta Çalıştırılan Çocukların Eğitim Durumlarına Ait Bilgiler

Tablo 4. Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Eğitim Durumu, Sınıf Dağılımı ve Okula Devam Durumlarına Ait Bulgular

EĞİTİM DURUMU	Sayı	Yüzde (%)	SINIF DAĞILIMI	Sayı	Yüzde (%)	DEVAM DURUMU	Sayı	Yüzde (%)
Okuryazar olmayan	40	53,4	1-4. sınıf	20	26,6	Düzenli devam eden	19	25,3
İlköğretim öğrencisi	32	42,7	5-6. sınıf	12	16,0	Düzensiz devam eden	13	17,3
İlkokul mezunu	3	4,0						
Toplam	75	100	Toplam	32	42,6	Toplam	32	42,6

Çocukların okul durumlarına baktığımızda %42,7'nin ilköğretim öğrencisi olduğu ancak okul çağında olan çocukların %53,4 gibi büyük bir oranın ise hiç okula gitmediği veya okula kayıt yaptırılmadığı görülmektedir. Okula giden çocukların %25,3'nün düzenli olarak okula devam ettiği, %17,3'nün ise devam etmediği anlaşılmıştır. Suriye uyruklu çocukların ciddi anlamda okullaşma sorunu yaşadığı ve eğitim sürecinden mahrum kaldıkları görülmektedir. Mülteci çocuklar için acil eğitim programlarının yapılması, gerekli ve özverili çalışmaların yapılarak okula gitmeyen çocukların zorunlu eğitim süreci içerisinde 'okullaştırılmasının sağlanması' gerekliliğini ortaya koymaktadır. Katılımcı çocuklar ile yapılan görüşmeler esnasında okula gitmek istemediklerini, çalışıp para kazanmak istediklerini, kardeşlerinin süt, mama, bez vb. ihtiyaçlarını karşılamak istediklerini belirtmişlerdir.

4.1.1.3.Sokakta Çalıştırılan Çocukların Çalışma Yaşamlarına Ait Bilgiler

Tablo 5. Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Yapmış Olduğu İş Türü, Çalışılan Zaman Dilimi ve Saat Miktarına Ait Bulgular

İŞ TÜRÜ	Sayı	Yüzde (%)	ÇALIŞILAN SAAT MİKTARI	Sayı	Yüzde (%)	ÇALIŞILAN ZAMAN DİLİMİ	Sayı	Yüzde (%)
Su satma	6	8,0	1-2	24	32,0	Öğle	23	30,7

Tablo 5. Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Yapmış Olduğu İş Türü, Çalışılan Zaman Dilimi ve Saat Miktarına Ait Bulgular (devamı)

Mendil satma	30	40,0	3-4	32	42,7	Öğle-Akşam	47	62,7
Araba camı silme	5	6,7	5-7	16	21,3	Akşam	5	6,7
Ayakkabı boyacılığı	4	5,3	8-12	3	4,0			
Dilencilik	24	32,0						
Diğer	6	8,0						
Toplam	75	100	Toplam	75	100	Toplam	75	100

Sokakta yapılan iş türüne bakıldığında, çocukların '40'nın mendil satarak, %32'nin ise dilencilik yaparak para kazandıkları ve çocukların %62,7'nin çalışma zamanı olarak günün öğle ve akşam saatlerini genellikle tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Sokakta ortalama 3-4 saatini çalışarak geçiren çocukların, zamanının büyük çoğunluğunu sokakta geçirmediği, akşamları evlerine döndükleri, aile ile ilişkilerinin devam ettiği, sokakta yaşamadıkları, uyuşturucu/yatıştırıcı, alkol ve sigara vb. maddeleri kullanmadıkları, sokakta çalışırken şiddet, hakaret vb. durumlara maruz kalmadıkları, herhangi bir suça karışmadıkları, görüşmeler sırasında edinilen sevindirici bilgiler arasındadır.

Tablo 6. Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Çalışma Nedeni, Çalışmaya Başlama Şekli ve Birlikte Çalıştığı Kişilere Ait Bulgular

ÇALIŞMA NEDENİ	Sayı	Yüzde (%)	ÇALIŞMAYA BAŞLAMA ŞEKLİ	Sayı	Yüzde (%)	BİRLİKTE ÇALIŞILAN KİŞİLER	Sayı	Yüzde (%)
Okumayı istememe	5	6,7	Ebeveyn baskısı ve teşviki	43	57,3	Yalnız	31	41,3
Aileye ekonomik destek sağlama	52	69,3	Akran baskısı ve teşviki	1	1,13	Aile üyelerinden biri ile	40	53,3
Okul masrafını karşılamak	5	6,7	Kendi isteği	19	25,3	Akraba ile	4	5,3
Harçlık	13	17,3	Kardeş teşviki	12	16,0			
Toplam	75	100	Toplam	75	100	Toplam	75	100

Sokakta çalıştırılan çocukların neredeyse yarısından fazlasının(%69,3) ailesine ekonomik destek sağlamak için çalıştıklarını, %57,3'nün ebeveyn baskısı ve teşviki sonrası

çalışmaya başladıklarını, çocuklardan %53,3'nün aile üyelerinden (genellikle baba veya kardeş) biri ile çalıştıklarını, %41,3 'ünün ise yalnız çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 7. Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Çalışmaya İlişkin Memnuniyet Durumu, Günlük Ortalama Kazanılan Para Miktarı ve Kazanılan Parayı Harcama Yeri Ait Bulgular

ÇALIŞMAYA İLİŞKİN MEMNUNİYET DURUMU	Sayı	Yüzde (%)	GÜNLÜK ORTALAMA KAZANILAN PARA MİKTARI	Sayı	Yüzde (%)	KAZANILAN PARAYI HARCAMA YERİ	Sayı	Yüzde (%)
Memnun	51	68,0	0-10 TL	21	28,0	Ailesine veriyor	54	72,0
Fikri yok	24	32,0	11-20 TL	42	56,0	Kendi isteği ile harcıyor	16	21,3
			21-30 TL	11	14,7	Okul masrafını karşılıyor	5	6,7
			30 TL ve üzeri	1	1,3			
Toplam	75	100	Toplam	75	100	Toplam	75	100

Çocukların büyük bir kısmının(%68) sokakta çalışmaktan memnuniyet duyduklarını, bu çocukların %56'nın gün içerisinde sokakta çeşitli işler yaparak günlük 11-20 TL arasında para kazandıklarını, çocukların %72'nin kazandıkları parayı ailesine vererek aile ekonomisine katkı sağladıklarını belirtmişlerdir. Bu anket sonuçlarını dikkate aldığımızda çocukların çalışma hayatına itilmesinde ailenin büyük bir rolü olduğu, çocukların sokakta sıcak para elde etmesi ile çocuklara sokağı cazip ve çekici hale getiren olumsuz bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 8. Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Çalışma Durumlarından Ailelerin Haberdar Olma Durumuna Ait Bulgular

AİLENİN HABERDAR OLMA DURUMU	Sayı	Yüzde %
Evet, biliyor	59	78,6

Tablo 8. Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Çalışma Durumlarından Ailelerin Haberdar Olma Durumuna Ait Bulgular (devamı)

Hayır, bilmiyor	16	21,4
Toplam	75	100

Sokakta çalıştırılan çocukların ailelerinin %59'nun çocukların çalıştılarından haberdar olduğunu, %16'sının ise haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir. Elde edilen bu bulgular çocukların aileleri tarafından çalıştırıldıkları durumunu doğrular niteliktedir.

4.1.2.Sokakta Çalıştırılan Suriyeli Çocukların Ailelerine Yönelik Tanıtıcı Bulgular

Araştırma kapsamında bulunan sokakta çalışan/çalıştırılan mülteci çocukların ailelerinin betimlenmesi amaçlanarak sokakta çalıştırılan çocukların ailelerine yönelik tanıtıcı bilgiler, yaşanan konut ve özellikleri, göç öyküsü, çocuğun çalışmasına ilişkin düşünceler, ailelerin sosyoekonomik ve sosyokültürel özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.1.2.1. Ailelerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Tablo 9. Anne ve Babaların Hayatta Olma Durumlarına Ait Bulgular

ÖZELLİKLER	BABALAR		ANNELER	
EBEVEYNİN HAYATTA OLMA DURUMU	Sayı	Yüzde %	Sayı	Yüzde %
Sağ	67	89,3	73	97,3
Ölü	8	10,7	2	2,7
Toplam	75	100	75	100

Sokakta çalıştırılan çocukların ebeveynlerinin hayatta olma durumlarına bakıldığında, babaların %89,3'ünün sağ olduğu %10,7'sinin vefat ettiği, annelerin ise %97,3'ünün sağ olduğu %2,7'sinin vefat ettiği bulgusu edinilmiştir. Vefat eden babaların çoğu savaşta ya da hastalıktan, annelerin ise hastalık nedeniyle hayatını kaybettiklerini görüşme esnasında belirtmişlerdir.

Tablo 10. Anne ve Babaların Yaş, Eğitim ve İş/Meslek Durumlarına Ait Bulgular

ÖZELLİKLER	BABALAR		ANNELER	
	Say	Yüzd	Say	Yüzde
YAŞ	1	e	1	(%)
		(%)		
30 yaş ve altı	8	10,7	10	13,3
31-40 yaş	35	46,7	45	60,0
41-50 yaş	20	26,7	16	21,3
51-60 yaş	4	5,3	2	2,7
EĞİTİM DURUMU				
Okuryazar	11	14,7	5	6,7
Okuryazar değil	35	46,7	50	66,7
İlkokul mezunu	16	21,3	11	14,7
Ortaokul mezunu	5	6,7	7	9,3
İŞ/MESLEK				
İşsiz	1	1,3		
İşçi	5	6,7		
Özel sektörde çalışıyor	6	8,0		
Sokak/atık toplayıcısı	7	9,3		
Günlük(yevmiyeli)işler	20	26,7		
de çalışıyor				
Seyyar satıcı	14	18,7		
Ev hanımı			54	72,0
Diğer			17	22,7
Toplam	67	89,3	73	97,3

Aile bulgularında babaların %46,7 ve annelerin %60'nın 31-40 yaş aralığında oldukları, babaların %46,7 annelerin %66,7'nin okuryazar olmadıkları, babaların %26,7 vasıfsız gündelik işlerde çalıştıkları, annelerin büyük çoğunluğunun (%72) ev hanımı oldukları görülmektedir. Babaların genellikle inşaat işçisi olarak çalıştığı, ellerinde seyyar olarak tespih sattıkları (Suriye'de tespih satmanın önemli bir yeri olduğunu hatta dede mesleği diye tabir ettiklerini belirtmişlerdir), tekstil atölyelerini çalışma alanları olarak öncelikli tercih ettikleri bilgisine ulaşılmıştır.

4.1.2.2. Aile Yapısına Ait Bilgiler

Tablo 11. Aile Türü ve Aile Birlikteliklerine Ait Bulgular

AİLE TÜRÜ	Sayı	Yüzde (%)	AİLE BİRLİKTELİĞİ	Sayı	Yüzde (%)
Çekirdek	57	76,0	Birlikte	58	77,3
Geniş	1	1,3	Ayrı	17	22,7
Parçalanmış	17	22,7			
Toplam	75	100	Toplam	75	100

Suriyeli çocukların aile yapılarında aile türünün %76'nın çekirdek aile olduğu, %77,3'nün aile birlikteliklerinin olduğu görülmektedir. Aile birlikteliği olmayan parçalanmış aile olarak tanımladığımız aileler oluşturmaktadır. Bu ailelerin %22,7'sinin Suriye'deki savaşta hayatlarını kaybeden erkekler ya da Türkiye'ye geldikten sonra başka kadınlar ile evlilik yaparak eşlerini terk eden erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 12. Suriyeli Ailelerin Sahip Olduğu Çocuk Sayısına Ait Bulgular

ÇOCUK SAYISI	Sayı	Yüzde %
1	2	2,6
2	4	5,3
3	14	18,7
4	21	28
5	14	18,7
6	8	10,7
7	3	4
8	5	6,7
10	2	2,7
11	1	1,3
13	1	1,3
Toplam	75	100

Ebeveynlerin çocuk sayılarına bakıldığında %2,6'sının 1(bir) , %5,3'ünün 2(iki), %18,7'sinin 3(üç), %28'inin 4(dört), %18,7'sinin 5(beş), %10,7'sinin 6(altı), %4'ünün 7(yedi), %6,7'sinin 8(sekiz), %2,7'sinin 10(on), %1,3'ünün 11(on bir) ve %1,3'ünün 13(on üç) çocuğa sahip olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Görülmektedir ki birincil sırada %28 oranla dört çocuklu ailelerin fazla olduğu ve bu sıralamayı, %18,7'sinin üç ve %18,7'sinin beş çocuklu ailelerin takip ettiği görülmektedir. Araştırma sonucu elde edilen bilgilere göre ortalama çocuk sayısının 4,77 olduğu verisine ulaşılmaktadır. Ayrıca görüşmeler sırasında özellikle annelerin aile planlaması hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları sonucunu tahmin edilebilmektedir. “Neden bu kadar çok çocuk yapıyorsunuz?” sorusuna “Allah vergisi, ne yapalım?” cevabı ile yanıt verdikleri görülmüştür.

Bulgular, sokakta çalışan çocukların sahip olduğu ailelerde, çocuk sayısının çok fazla olduğunu, çocuk sayısının çok olması beraberinde ailelerin çocuklarının yetiştirilmesindeki önemi ve gereken bakımı yerine getiremeyeceklerini, çocuklarının eğitimlerine yeterli zaman ve ilgiyi ayıramayacaklarını ortaya koymaktadır.

4.1.2.3. Ailelerin Sosyo-Ekonomik Durumuna Ait Bilgiler

Tablo13. Suriyeli Ailelerin Sosyal Yardımlardan Faydalanma ve Gelir Durumlarına Ait Bulgular

GELİR DURUMU	Sayı	Yüzde (%)	SOSYAL YARDIMLARDAN YARARLANMA	Sayı	Yüzde (%)
Düzenli gelir var	16	21,3	Alıyor	73	97,3
Düzenli gelir yok	50	66,7	Almıyor	2	2,7
Sosyal yardımlar ile geçim sağlanıyor	9	12,0			
Toplam	75	100	Toplam	75	100

Ailelerin ekonomik durumlarına bakıldığında %21,3'ünün düzenli gelire sahip oldukları, babaların genellikle yevmiyeli işlerde çalışmasından dolayı ailelerin %66,7'nin düzenli

gelire sahip olmadıkları, %12'sinin ise hiçbir geliri olmadıkları geçimlerini sosyal yardımlar ile sağladıkları, Suriyeli ailelerin %97,3'ünün Sosyal Yardımlardan(SYDV, Belediye, Ücretsiz Sağlık Hizmeti vb.) faydalandıkları bilgisine ulaşılmıştır.

4.1.2.4. Ailelerin Barınma Koşullarına Ait Bilgiler

Tablo 14. Suriyeli Ailelerin Yaşadıkları Konut Tipi, Yakacak Türü, Konuttaki Pozisyonu ve Kira Tutarına Ait Bulgular

KONUT TİPİ	Sayı	Yüzde (%)	YAKACAK TÜRÜ	Sayı	Yüzde (%)	KİRA TUTARI	Sayı	Yüzde (%)
Müstakil	29	38,7	Elektrik	4	5,3	0-250 TL	9	12,0
Gecekondu	34	45,3	Doğal gaz	4	5,3	251-500 TL	54	72,0
Apartman daireesi	12	16,0	Kömür/Odun	67	89,3	501-750 TL	10	13,3
						751-1000 TL	2	2,7
Toplam	75	100	Toplam	75	100	Toplam	75	100

KONUTTAKİ POZİSYONU	Sayı	Yüzde %
Kiracı	75	100
Ev sahibi	0	0
Toplam	75	100

Suriyeli ailelerin %84'nün gecekondu ve müstakil evlerde oturduklarını, %100'nün oturdukları evdeki pozisyonlarının kiracı olduğunu, %72'nin ev kiralılarının 251-500 TL aralığında olduğunu, %89,3'nün ısınmalarında yakacak türü olarak kömür/odundan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Ailelerin ikamet ettikleri konutlardaki durumlarına bakıldığında ailelerin %100'ünün kiracı pozisyonunda olduklarını belirtmişlerdir.

4.1.2.5. Ailelerin Göç Durumlarına Ait Bilgiler

Tablo 15. Suriyeli Ailelerin Suriye'den Ayrılma Zamanı ve Nedenine Ait Bulgular

TÜRKİYE'YE GÖÇ ETME ZAMANI	Sayı	Yüzde (%)	SURİYE'DEN AYRILMA NEDENİ	Sayı	Yüzde %
2 yıl	5	6,7	Ekonomik Nedenlerle	0	0
3 yıl	11	14,7	Güvenlik/Hayati Tehlike Nedeniyle	75	100
4 yıl	33	44,0	Diğer	0	0
5 yıl	23	30,7			
6 yıl ve üzeri	3	4,0			
Toplam	75	100	Toplam	75	100

Suriyeli ailelerin göç durumlarına bakıldığında; ailelerin %6,7'sinin 2 yıl, %14,7'sinin 3 yıl, %44'nün 4 yıl önce, %30,7'sinin 5 yıl ve %4'ünün 6 yıl ve üzeri yıllarda Türkiye'ye göç ettikleri bilgisine ulaşılmıştır. Tabloya baktığımızda %6,7'nin 2 yıl önce Türkiye'ye geldikleri, Suriye'den göçün halen devam ettiği yorumunda bulunmak mümkündür. Göç eden ailelerin %100'ünün güvenlik/hayati tehlike nedeniyle Suriye'den ayrıldıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 16. Suriyeli Ailelerin Türkiye'yi Seçme ve Gebze'ye Gelme Nedenine Ait Bulgular

TÜRKİYE'Yİ SEÇME NEDENİ	Sayı	Yüzde (%)	GEBZE'YE GÖÇ ETME NEDENİ	Sayı	Yüzde (%)
Dini yakınlık	1	1,3	İş imkanlarının fazla olması	48	64,0
Şartların diğer ülkelere göre daha iyi olması	14	18,7	Akrabalara yakın olma	26	34,7
Türkiye'ye güvenildiği için	53	70,7	Diğer	1	1,3
Ulaşım kolaylığı	7	9,3			
Toplam	75	100	Toplam	75	100

Suriyeli ailelerin %70,7'nin Türkiye'yi seçtiklerini, ülkemize güvendiklerini özellikle ülkemize kabul eden ve sahip çıkan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a büyük minnet duyduklarını görüşme esnasında dile getirmişlerdir. Ailelerin %64'nün iş imkânlarının bulunması, ev kiralarnın İstanbul'dan uygun olması nedenleriyle Gebze ilçesini ilk sırada tercih ettiklerini, ikincil olarak akrabalara yakınlık nedeniyle Gaziantep, Şanlıurfa ve İstanbul illerinden geldiklerini belirtmişlerdir.

4.1.2.6. Ailelerin Çocuklarının Çalışması Hakkındaki Düşüncelerine Ait Bilgiler

Tablo 17.Suriyeli Ailelerin Çocukların Sokakta Çalışmasından Haberdar Olma Durumu ve Çocuğun Çalıştırılmasındaki Sebeplere Ait Bulgular

AİLENİN	Sayı	Yüzde	ÇOCUĞUN	Sayı	Yüzde
ÇOCUĞUN SOKAKTA		(%)	ÇALIŞTIRILMASINDAKİ		(%)
ÇALIŞMASINDAN			SEBEP		
HABERDAR					
OLMA DURUMU					
Haberdar	57	76,0	Aile ekonomisine katkı sağlaması	50	66,7
Haberdar değil	18	24,0	Çalışma ve iş hayatını öğrenmesi	2	2,7
			Kendi harçlığını elde etmesi	5	6,7
			Çocuğun çalışmasından ailenin haberinin olmadığı	18	24,0
Toplam	75	100	Toplam	75	100

Ailelerin %76'sının çocuğun sokakta çalıştığından haberdar oldukları, bazı babaların sağlık sorunları nedeniyle çalışamadıkları, çalışan babaların gelirlerinin aile üyelerinin fazlalığı nedeniyle yetersiz kaldığı, annelerin evin idaresini sağladığı ve bakıma muhtaç bebeklerinin olması nedeniyle çalışamadıkları gibi nedenler belirtilerek çocuğun çalışarak ev ekonomisine katkı sağlaması gerekliliğini belirtmişlerdir. Sadece ailelerin %24'nün çocuğun çalıştığını bilmediğini, çocuğun sokakta arkadaşları ile oynamaya çıktığını ya da akrabalarında olduğunu bildiklerini, çocuğunu çalıştırmadıklarını belirtmişlerdir. Çocukların 'Ailelerinizin çalıştığınızdan Haberi Var mı?' sorusuna %59'unun vermiş olduğu 'evet' cevabı ile ailelerin çocuklarını sokakta çalışmasından haberdar olduğu hatta aileleri tarafından çalıştırıldıkları durumunu destekler niteliktedir.

4.1.2.7. Ailelerin Sosyokültürel Durumlarına Ait Bilgiler

Tablo 18. Suriyeli Ailelerin Buldukları Çevreye Uyum Sağlama ve Suriye'ye Geri Dönme İsteği Durumlarına Ait Bulgular

SOSYAL UYUM SAĞLAMA DURUMU	Sayı	Yüzde (%)	SURİYE'YE DÖNME İSTEĞİ	Sayı	Yüzde (%)
Uyum sağladı	49	65,3	İstekli	56	74,7
Kararsız	26	34,7	İsteksiz	2	2,7
			Kararsız	17	22,7
Toplam	75	100	Toplam	75	100

Ailelerin %65,3'nün yaşadıkları bölgeye uyum sağladıkları görülmektedir. Uyum sağlamada zorlanmadıklarını, güvende olduklarını bu nedenle kendilerini rahat hissettiklerini sadece ekonomik sıkıntılar yaşadıklarını, %74,7'sinin Suriye'deki savaş bittiğinde vatanlarına geri dönmekte istekli olduklarını, %22,7'sinin ise kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 19. Suriyeli Ailelerin Türkçeyi Konuşma Düzeyine Ait Bulgular

TÜRKÇEYİ KONUŞMA DÜZEYİ	Sayı	Yüzde %
Alt	20	26,7
Orta	30	40
İyi	21	28
Hiç Türkçe bilmiyor	4	5,3
Toplam	75	100

Aile üyelerinin %26,7'sinin kendini ifade edebilecek yeterlilikte Türkçe konuşabildiği, %40'nın Türkçeyi orta düzeyde, %28'inin iyi düzeyde konuşabildiklerini belirtmişlerdir. %5,3 olan Türkçeyi hiç bilmeyen kısmı dışındaki ailelerin çoğunun Suriye uyruklu 'Türkmen' olduklarını bu yüzden iletişim sorunu çok fazla yaşamadıklarını dile getirmişlerdir.

Tablo 20. Suriyeli Ailelerin Gebze İlçesinde İkamet Ettiği Mahallelere Ait Bulgular

İKAMET EDİLEN MAHALLE	Sayı	Yüzde (%)
Hürriyet	18	24,0
Yavuzselim	15	20,0
Mimarsinan	8	10,7
Mevlana	6	8,0
Diğer	28	37,3
Toplam	75	100

Gebze ilçesinde ikamet eden 47 Suriyeli ailelerin %24'nün Hürriyet, %20 Yavuzselim ve %10 Mimarsinan gibi mahallere yerleştikleri görülmektedir. Aileler ile yapılan görüşmeler esnasında edinilen gözlemler sonucu; Suriyeli ailelerin genellikle ikamet seçimlerinde ilçenin varoş diye tabir edilen kenar mahallerini tercih ettikleri, Suriyeli ailelere yakın olmayı önemsedikleri, kültürlerini devam ettirme isteklerinin olduğu yani Suriyeli ailelerin *gettolaşma* yapılanmasına doğru ilerlediklerini belirtmek çok da yanlış bir ifade olmayacaktır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kocaeli ili Gebze ilçesinde sokakta çalıştırılan Suriyeli mülteci çocukları ve ailelerini konu edinen bu araştırmada çocukların kendilerine ve aile profillerine ilişkin bilgiler belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Kocaeli ili Gebze ilçesinde sokakta çalıştırılan Suriyeli çocuklar 6-15 yaş dilimi içerisinde yer almakta ve bu dilimin %70,7'sini 6-12 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır. Sokakta çalıştırılan Suriyeli mülteci çocukların %70,7'sinin erkek çocuklardan oluşmaktadır. Bu bulgular sokakta çalıştırılan çocukların çoğunluğunun 6-12 yaş aralığında ve erkek çocuklardan oluştuğu araştırma hipotezini doğrulamaktadır.

Bu çocukların %53,4'ünün okul çağında olmalarına rağmen okula gitmediği, %42,7'sinin okula gittiği ancak bu oranın yarısından fazlasının okula düzenli devam etmediği görülmüştür. Çocuklardan çoğunun zamanını öğle-akşam arası sokakta çalışarak geçirdikleri, akşam olduğunda evlerine gittikleri, sokakta yaşayan herhangi bir çocuğun olmadığı azda olsa sevindirici bir durumdur. Çocuklar ayakkabı boyacılığı yapma(%5,3), kâğıt mendil(%40) ve su satma(%8), araba camı silme(%6,7), dilencilik(%24) gibi çeşitli işler yaparak gelir elde etmektedir. Çocukların %42,7'sinin gün içerisinde 3-4 saat arasında çalıştığı, %56'sının yaptıkları basit işlerden ortalama 11-20 TL arasında para kazandıkları görülmektedir. Çocukların %57,3'ünün ebeveyn baskı/teşviki ile ayrıca %53,3'ünün aile üyelerinden biri ile çalıştıkları ve %69,3'ünün elde ettiği kazançları ekonomik destek sağlamak için ailelerine verdikleri, çalışmalarından dolayı ailelerinin ve kendilerinin memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu olaydaki en dramatik ve kırılması zor olan nokta, bu çocukların, ailelerinin zorlamasıyla bu işleri yapmaları ve kazandıkları parayı evde anne ve babalarına teslim etmeleridir. Sokakta çalışan bu çocukların bir süre sonra evlerinin terk ederek kaçtıkları ve sokakta yaşamaya başladıkları yapılan çalışmaların sonucunda görülmektedir (Yıldırım, 2007, s:415). Ulaşılan bu bulgular sokakta çalışan Suriyeli mülteci çocukların okul çağında olmalarına rağmen eğitim hakkından mahrum olmaları ve sokakta yaptıkları iş bakımından yoğunlukla su, mendil satma, ayakkabı boyacılığı yapma, araba camı silme gibi işlerden kazanç elde ettikleri ve elde ettikleri kazancı ev ekonomisine katkı sağlamak amacıyla ailelerine verdikleri yönündeki araştırma hipotezini doğrular niteliktedir.

Sokakta alıştırılan Suriyeli mülteci çocukların sosyoekonomik düzeyi düşük ve çok çocuklu ailelere sahiptir. Ailelerin %66,7'si düzenli bir gelire sahip değildir. Anne – babaların çoğu 31-40 orta yaş grubu içerisindeydir. Anne-babaların eğitim seviyeleri oldukça düşüktür. Babaların %46,7'si annelerin ise %66,7'si herhangi bir örgün eğitim almamış ve okuryazar değildir. Babaların %26,7'si vasıf gerektirmeyen gündelik/yevmiyeli işlerde çalışırken, annelerin %72'si meslek sahibi olmamakla birlikte ev hanımıdır ve çocukların bakımından ve ev işlerinden sorumludur. Araştırma kapsamında olan Suriyeli mülteci ailelerin %97,3'ünün sosyal yardımlardan faydalandığı görölmektedir. Ailelerin büyük çoğunluğunun(%66,7) aile ekonomisine katkı sağlamak için çocuklarını isteyerek sokakta çalıştırdığı belirlenmiştir. Ulaşılan bulguların sonuçlarından da göröldüğü üzere sokakta alıştırılan Suriyeli çocukların ebeveynlerinin çoğunun eğitimsiz olduğu ve aile reisinin vasıf gerektirmeyen işlerde çalıştığı bu nedenle düzenli gelire sahip olmadıkları, annelerin çoğunun ev hanımı olduğu ve ailelerin çoğunun ekonomik yoksunluğu nedeniyle sosyal yardımlardan faydalandığı yönündeki araştırma hipotezini destekler niteliktedir.

Yoksul bir ailede doğmak, çocuklar için pek çok imkândan yoksun olmanın yanı sıra, okula gitmek yerine erken yaşta çalışmaya başlamak anlamına da gelmektedir. Sokakta alışan çocuklar, okula devam edemedikleri gibi, sigaraya-uyuşturucuya alışma, kolay yoldan para kazanma, suça yönelme, dışlanma, aşağılanma, şiddet gibi tehlikelere de maruz kalmaktadırlar. Sokak onlar için, gittikçe cazip olan bir mekân haline gelmektedir(Yıldırım, 2007, s:416). Eğitim ve gelir düzeyi ile paralel olarak ele alınabilecek diğer bir husus ise ev içinde yaşayan birey sayısı ve çocuk sayısıdır. Nitekim araştırma bulgularından da göröldüğü üzere %28 oranla dört çocuklu ailelerin fazla olduğu ve bu sıralamayı %18,7 üç ve %18,7 ile beş çocuklu ailelerin takip ettiği görölmektedir. Bu durum ailelerin çok sayıda çocuk sahibi olmaları, çocukların öz bakımı, yetiştirilmesi, eğitilmesi, gelişim ile ilgili görevlerini yerine getiremediği, çocukların sorunları ile ilgilenmedikleri, ailelerin %76'sının çocuklarının sokakta çalıştığından haberdar olduğu ancak çocukların sokakta karşı karşıya kalabileceği risk ve tehlikelerin bilincinde olmadığı ya da önemsemedikleri, sokak koşullarını tamamen göz ardı ederek çocukları çalıştırdıkları ve sadece eve getireceği gelire odaklandıkları görölmüştür. Ayrıca oyun çağında olan bu çocukların aileleri tarafından özenle bakılıp korunması gerektiği bu dönemde çocukluklarını yaşayamayıp erken yaşta '*yetişkin rolü*' verilerek büyük sorumluluk üstlenmelerine maruz bırakıldıkları, aile bütçesine katkı

sağlaması amacıyla çocukların çalışmaya teşvik/zorlama yoluna gittikleri yani ebeveyn tarafından çocukların ‘ekonomik istismar’ edildikleri görülmektedir.

Suriyeli mülteci ailelerin %76’sı çekirdek yapıdadır ve %77,3’ünün aile birlikteliği vardır. Gebze ilçesinin varoş mahalleri diye tabir edebileceğimiz Hürriyet (%24), Yavuzselim (%20), Mimarsinan (10) gibi mahalleler mülteci ailelerin öncelikli tercih noktası olmakta hatta bu semtlerin gettolaşmaya doğru ilerlediği görülmüştür. Bu aileler genellikle kira bedeli 251-500 TL aralığında değişen, %84’ü müstakil ve gecekondular evlerde kiracı pozisyonunda yaşamaktadır. Aileler yaşadıkları konutlarda yakacak türü olarak %89,3’ünün kömür/odun kullandığı ve ısınmayı bu şekilde sağladıkları görülmektedir. Elde edilen bulgular Suriyeli mülteci ailelerin kentin varoş mahallerini ve gecekondular, müstakil konutlarda yaşamayı tercih etmesi araştırma hipotezini doğrulamaktadır.

Suriyeli mülteci ailelerin %44’ünün 4 yıl önce Suriye’deki iç savaştan kaçarak Türkiye’ye geldiklerini belirtmişlerdir. Katılımcı ailelerin ülkemize göç etme sebebine verdikleri yanıtlara bakıldığında %70,7’sinin Türkiye’ye güvendikleri için geldiklerini %18,7’sinin ise şartların diğer ülkelere göre daha iyi olması nedeniyle tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Ailelerin %64’ünün iş imkânlarının daha fazla olması nedeniyle Gebze ilçesini seçtiklerini, %34,7’sinin ise akrabalara yakın olma amacıyla ilçenin tercih noktası olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Suriyeli ailelerin akrabalık ilişkilerini önemsedikleri gözlem ve görüşmeler esnasında elde edilen bilgiler arasındadır.

Suriyeli mülteci ailelerin %65,3’ünün yaşadığı çevreye uyum sağladığını belirtmişlerdir. Anketi cevaplayan katılımcı aile üyelerinin %40’nın orta düzeyde Türkçeyi konuşabildiğini belirtmiştir. Gözlemler neticesinde ailelerin ve özellikle çocukların sosyal çevre ile ilişkilerinde zorluk yaşamadıkları, Türkçeyi öğrendikleri için iletişim kurabildikleri görülmüştür. Mülteci ailelerin %74,7’sinin Suriye’ye çatışmaların sona ermesi halinde geri dönme konusunda istekli olduklarını ve ülkelerini özlediklerini belirtmişlerdir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün yayınladığı 2017 yılı bülteninde bakanlığa bağlı sosyal hizmet merkezlerinde çocukların sokakta çalışmasını önlemek amacıyla yapılan mesleki çalışmalar çerçevesinde illerde il emniyet müdürlüğü, müftülük, milli eğitim müdürlüğü ve belediye görevlilerinin de içinde yer aldığı Sokak Çocukları Çalışma Komisyonları kurulmuştur. 12 Haziran Çocuk

İşçiliğiyle Mücadele Günü'nde bu alandaki hizmetler hızlandırılmıştır. Sokakta risk altında bulunan çocukların tespitine yönelik başlatılan bu uygulama kapsamında 111 mobil ekip oluşturulmuştur (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018).

Bu araştırmadan elde edilen bulgular temelinde sokakta çalışan/çalıştırılan Suriyeli mülteci çocuk sorununa, konunun geniş boyutlu olması hususunu da göz önünde bulundurarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir. Bunlar;

- Vatanlarından göç etmeye zorlanan ve trajik olaylara şahitlik eden Suriyeli mülteci aileler ve çocuklar için Sosyal Uyum ve Psikososyal Destek Programlarının uygulanması önem arz etmektedir.
- Özellikle Suriyeli çocuklar için uzun vadede suça karışmalarının önüne geçmek için ahlak ve değerler eğitiminin yer aldığı programlara önem ve ağırlık verilmelidir(Süleymanov, 2016, s:49).
- Suriyeli çocukların anne-babalarına, kendi çocuklarında bulunan sorunların üstesinden gelebilmesi için danışmanlık hizmeti verilmeli ve sorun krizi, çocuk eğitimi ve yetiştirilmesi konularında ebeveynlere yönelik eğitimler düzenlenmelidir.
- Suriyeli ailelerin İŞKUR kapsamındaki meslek edindirme kurslarına dâhil edilmelerini sağlamak gerekmektedir.
- Suriyeli mülteci aileler ile Sosyal Uyum veya Aile Sosyal Destek kapsamında meslek elemanlarının ev ziyaretlerinde bulunması ve ailelerin yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik yol gösterici danışmanlık programlarının düzenli olarak yürütülmesi gerekmektedir.
- Sokakta çalışan/çalıştırılan çocuğa karşı her türlü istismarın önlenmesi için projeler oluşturulmalı ve oluşturulan projeler kitle iletişim araçları ile kamuoyuna duyurulmalıdır.
- Okullaştırılmayan ve okula devamı sağlanmayan Suriyeli mülteci çocukların hız kaybetmeden gerekli çalışmalarının Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından tespitinin yapılması ve bu çalışmaların hızlandırılması gerekmektedir.
- Sokakta çalıştırılan çocukların sokağın tehlikelerinden uzaklaştırmak adına sosyal, kültürel, sportif etkinlikler ile sosyal hayata adaptasyonlarının artırılması ve rehabilite edilebilmeleri için yerel yönetimlere bağlı Çocuk ve Gençlik Merkezlerinin sayısını arttırarak aktif hale getirmek, Halk Eğitim

Meslek ve Beceri Edindirme Kurslarına yönlendirerek çocukları topluma kazandırmak gerekmektedir.

- Sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklara yönelik sokak ofisleri, barınak ve mobil ekip vb. birimleri bünyesinde barındıran “*Sokak Sosyal Hizmet Birimlerinin*” oluşturularak kalıcılığının sağlanması ve bu birimlere işlevsellik kazandırılması gerekmektedir. Ayrıca bu birimlerde çocuk ve aile ile iletişime geçecek profesyonel meslek elemanlarının bulundurulması, çocuğun çalışma ve sosyal hayatında takibinin yapılması gerekmektedir.
- Sokakta çalıştırılan çocuk olgusunun kısa vadede çözüme kavuşturulabilmesi için ilgili tüm paydaş kurumların üzerine düşen görevleri hassasiyetle önemsemesi ve titizlikle yerine getirmesi gerekmektedir.
- Unutulmamalıdır ki ‘*Sokaktaki Çocuk*’ ‘*Sokağın Çocuğu*’ olmaya adaydır. Gerekli önlemleri yerinde ve zamanında tespit edip müdahalede bulunmak için Mobil Ekiplerin üç vardiya şeklinde 24 saat tam ve sürekli sokakta devriye halinde olması gerekmektedir.
- Şehir merkezlerinde kolayca ulaşılacak yerlerde bulunan, sokakta çalıştırılan/dilendirilen çocuklar hakkında ihbarları değerlendirebilecek ve mobil ekipleri yönlendirecek ‘*Sokak Ofis*’ birimlerinin oluşturulması gerekmektedir.
- Sokakta yaşayan/ çalıştırılan çocukların sokağın yaşantısından koparıp sosyal, kültürel ve eğitim vb. faaliyetlerin sürdürülmesi ve toplumsal hayata katılımların sağlanması, kaybedilen aile olgusunun yeniden kazandırılması adına ‘*Sokak Destek Evleri*’nin oluşturulması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- ACAR, H. (2010). *Sokakta Yaşayan ve/veya Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Hizmet Modelinin ve İl Eylem Planlarının Değerlendirilmesi Raporu*. Ankara: SHÇEK, s:5-129.
- AİLE, ÇALIŞMA ve SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI.(2018). *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2017 Yılı Bülteni*. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/2500/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu-2017-bulteni.pdf> adresinden alındı.Erişim: 04.05.2019.
- AKPINAR, T. (2017). Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların ve Kadınların Sosyal Politika Bağlamında Yaşadıkları Sorunlar. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:3 Sayı:3*, s:17-23.
- AKYÜZ, E. (2016 s.42). *Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi, s:42.
- ALACAHAN, O. (2010). Çocuğunu Sokakta Çalıştıran Ailelerin sosyo-Ekonomik Profili, Tutum ve Beklentileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi Sayı:59*, s:138-139.
- ALPTEKİN, K. (2011). Sokakta Çalışan Çocuklar ve Aileler:Düzce Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi Cilt:22 Sayı:1*, s:26.
- ASLAN, M., LORDOĞLU, K.(2018). *Görünmeyen Göçmen Çocukların İşçiliği:Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar*. Çalışma ve Toplum, s:716-717. <http://www.calismatoplum.org/sayi57/arslan.pdf> adresinden alındı. Erişim: 26.04.2019.
- BARIŞ, İ. (2008). *Sokakta Yaşayan Çocuklar ve Aileleri:İstanbul Örneği Doktora Tezi İstanbul*, s:90. acikerisim.istanbul.edu.tr: <http://acikerisim.istanbul.edu.tr/bitstream/handle/123456789/27232/43540.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı.Erişim: 25.05.2019.
- BAŞPINAR, Ö. (2007). *Sokak Çocuğu Olgusu ve Türkiye'de Uygulanan Hizmet Modeli İstanbul*, s:62-79. [www.acikerisim.istanbul.edu.tr](http://acikerisim.istanbul.edu.tr): <http://acikerisim.istanbul.edu.tr/bitstream/handle/123456789/26929/42919.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı.Erişim: 26.04.2019.
- BAYRAKTAR, G. (2007). *Sokak Çocuklarının Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Özellikleri Açısından İncelenmesi:Ankara Sakarya Caddesi Örneği Yüksek Lisans Tezi, Denizli*, s:28-29. acikerisim.pau.edu.tr: <http://acikerisim.pau.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11499/2846/G%C3%BCrray%20Bayraktar.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı.Erişim:25.04.2019.
- BİLGİN, R., KIZMAZ, Z. (2010). Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar ve Suç:Diyarbakır Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:9 Sayı:32*, s:274-275.
- BOZBEYOĞLU, E. (2015). Mülteciler ve İnsan Hakları. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Çalışmalar Dergisi 2(1)*, s:70.
- CANBULUT, T. (2014). Türkiye'de Çocukların Katılım Hakkı Üzerine Bir Derleme. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi 1(2)*, s:87.

- CÜCE, S. (2017). Sokakta Çalıştırılan Çocukların Karşılaştıkları Güçlükler Üzerine Nitel Bir Araştırma:Ankara Örneği. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 1(1), s:37.
- ÇAKI, A. (2018). *Geçmişten Bugüne Türkiye'nin Göç Politikası ve Suriyeli göçmenler Bağlamında Göç Yönetimi Yüksek Lisans Tezi Karaman*. www.kmu.edu.tr: <http://dosya.kmu.edu.tr/sbe/userfiles/file/tezler/kamuyonetimi/asl%C4%B1cak%C4%B1.pdf> adresinden alındı. Erişim: 12.05.2019.
- ÇAKRAN, Ş., EREN, V. (2017). Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı:39*, s:3.
- ÇOÇA (2015), *Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye Devlet Okullarındaki Durumu Politika ve Uygulama Önerileri*, s:3. <http://cocuk.bilgi.edu.tr: http://cocuk.bilgi.edu.tr/wp-content/uploads/2015/09/Suriyeli-Cocuklar-Egitim-Sistemi-Politika-Notu.pdf> adresinden alındı. Erişim: 14.05.2019.
- ÇÖPOĞLU, M. (2018). Türkiye'de Çocuk İşçiliği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilgiler Dergisi Sayı:14 Araştırma Makalesi*, s:365.
- DERVİŞOĞLU, S. (2012). *Çocuk İstismarı ve İhmali Açısından Sokakta Çalışan Çocuklar ve Avrupa Birliği Uygulamaları Yüksek Lisans Tezi, İstanbul*,s:85-111 . <http://acikerisim.istanbul.edu.tr: http://acikerisim.istanbul.edu.tr/bitstream/handle/123456789/31229/49122.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı. Erişim: 23.05.2019.
- DUR, A. İ., ÖZTÜRK, M. (2017). Türkiye'de ve Dünyada Çocuk İşçiliği ve Mücadele Politikaları:SDÜ MYO Öğrencileri Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt:22 Sayı:3*, s:615.
- DÜZEL, B., ALIŞ, S. (2018). Düzensiz Göçle Gelen Suriyeli Mülteci Çocuklar Bağlamında Türkiye'de Refakatsiz göçmen Çocukların Durumu ve Başlıca Risklerin Değerlendirilmesi. *Asia Minor Studies-İnternational Journal of Social Sciences Cilt:6*, s:259-260.
- ERİKÇİ, M. (2005). *Ana Baba Yoksunluğunun 9-15 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Üzerindeki Etkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi, Konya*, s:4. [http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/8376/190525.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://acikerisim.selcuk.edu.tr: http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/8376/190525.pdf?sequence=1&isAllowed=y) adresinden alındı. Erişim: 25.05.2019.
- ERKAN, R., ERDOĞDU, M. (2006). Göç ve Çocuk Suçluluğu. *Aile ve Toplum Dergisi Yıl:8 Cilt:3 Sayı:9*, s:82.
- ERTAN, K. A., ERTAN, B. (2017). Türkiye'nin Göç Politikası. *İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar Dergisi Cilt:1 Sayı:2*, s:9-20.
- GAZETE, T. R. (2005). *Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklara Yönelik Hizmet Modeli*. <http://www.resmigazete.gov.tr: http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/03/20050325-8.htm> adresinden alındı. Erişim: 23.05.2019.
- GERŞİL, G. S. (2019). *Çalışan Çocuk Gerçeği ve Sağlık Sorunları*, s:5. https://www.academia.edu/16049792/%C3%87ALI%C5%9EAN_%C3%87OCUK_GER%C3%87E%C4%9E%C4%B0_VE_SA%C4%9ELIK_SORUNLARI adresinden alındı. Erişim: 25.04.2019.

- GİGM. (2016). *Türkiye Göç Raporu*. www.goc.gov.tr: http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf adresinden alındı. Erişim: 26.04.2019.
- GİGM. (2014). *Geçici Koruma Yönetmeliği*. www.goc.gov.tr: http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf adresinden alındı. Erişim: 12.05.2019.
- GİGM. (2013). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*. wwwçgoc.gov.tr: http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf adresinden alındı. Erişim: 12.05.2019
- GİGM. (2019). *Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler*. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 adresinden alındı. Erişim: 17.04.2019.
- GÖÇ ve ACİL DURUM EĞİTİM DAİRE BAŞKANLIĞI. (2018). *Geçici Koruma Kapsamı Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri*. Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü: https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/03175027_03-12-2018__Ynternet_BYIteni.pdf adresinden alındı. Erişim: 20.04.2019.
- GÜNEŞ, F. (2012). *Göç, Yoksulluk ve Sosyal Politika*. İktisadi Araştırmalar Vakfı, s:184. <https://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/seminer/adanagoc3.pdf> adresinden alındı. Erişim: 26.04.2019.
- GÜNGÖR, F., ERDURAK, Y. (2007). Çocuk Hakları ve Uygulama Stratejileri Bağlamında Sokakta Çalıştırılan Çocuklar. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi Sayı:12*, s:14-25.
- GÜNGÖR, M. (2013). Risk Altındaki Çocukların Aile Yapıları ve Suça Yönelimleri:Mersin İli Örneği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt:9 Sayı:2*, s:422-423.
- GÜNÖZ, M. (2007). *Türkiye'de Çocuk İşçiliği Sorunu ve Çözüm Önerileri*. Ankara, s:4.
- GÜZEL, B. (2018). Suriye İç Savaşı Bağlamında Türkiye'nin Değişen Göç ve Göçmen Politikası. A. ERTUĞRUL, & M. ULUDAĞ içinde, *Düzce Üniversitesi Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi Bildirileri*. Düzce Üniversitesi Yayınları s: 101-104.
- HARUNOĞULLARI, M. (2016). Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği. *Göç Dergisi Cilt:3 Sayı:1*,s: 36-44.
- KARA, G. E. (2017). Aile Kuramları. T. G. YILDIZ içinde, *Anne Baba Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, s:17.
- KARATAŞ, K., ÖZDEN, S., EGE, A., FIRAT, E., ERİM, F., ASLAN, H. (2016). *Ankara Sokaklarında Çalıştırılan Çocuklar:Sorunlar ve İhtiyaçlar*. Ankara: Anıl Grup Matbaacılık, s:6-43.
- KARATAY, A. (2007). *Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu Doktora Tezi, İstanbul*, s:69. <http://www.manevisosyalhizmet.com>: <http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2009/07/cumhuriyet-donemi-korunmaya-muhtac-cocuklara-iliskin-politikanin-olusumu.pdf> adresinden alındı.Erişim: 25.05.2019.
- KASATURA, İ. (2002). Sokaktaki Çocuklar Sokakta Çalışan Çocuklar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, s:212.

- KAYPAK, Ş., BİMAY, M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri:Batman Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi Cilt:6 Sayı:1*, s:88.
- KELEBEK, G. (2017). Sokakta Çalışan Çocukların Karşılaştığı Tehlikeler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s:376-378.
- KIR, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:10 Sayı:10*, s:384.
- KİREÇDAĞ, N. (2017). Antakya'da Bir Alan Araştırmasına Dayalı Gözlemler:Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler. *Türk Tabipler Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi Cilt:16 Sayı:62-63*, s:31.
- KIRIK, A. M. (2014). Aile ve Çocuk İlişkisinde İnternetin Yeri:Nitel Bir Araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Cilt:3 Sayı:1 Makale No:32*, s:338-339.
- KOCAELİ VALİLİĞİ. (2018). *kandira.gov*. Sokakta Yaşayan ve Çalıştırılan Çocukların Korunması Suretiyle Kamu Esenliğinin Sağlanması İle İlgili Karar: <http://kandira.gov.tr/kocaeli-valiligi-20181-sayili-karari> adresinden alındı. Erişim: 26.04.2019.
- KOCAELİKOZ.COM. (2019). *Kocaeli'deki Suriyeli Sayısı Her Geçen Gün Artıyor*. www.kocaelikoz.com: <https://www.kocaelikoz.com/guncel/kocaelideki-suriyeli-sayisi-her-gecen-gun-artiyor-3-h40439.html> adresinden alındı. Erişim:02.05.2019.
- KÖMÜRCÜ, B., NEGİZ, N. A. (2016). Kentsel Bir Sorun Alanı Olarak Sokakta Çalışan-Çalıştırılan Çocuklar:Isparta Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi Cilt:21 Sayı:3*, s:976.
- KUCUR, F. (2016). Sosyo-Ekonomik Bir Sorun Olarak Sokakta Çalışan Çocuklar. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi Cilt:2 Sayı:1*, s:63.
- MAMUR IŞIKÇI, Y., KARATEPE, S. (2016). Türkiye'de Çocuğa yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ve Tarihsel Analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi Sayı:1 Cilt:7*, s:89.
- MEPA NEWS. (2018). *SNHR:Suriye'deki Savaşta 28 Bin Çocuk Öldürüldü*. Mepa News: <https://www.mepanews.com/snhr-suriyedeki-savasta-28-bin-cocuk-olduruldu-20525h.htm> adresinden alındı. Erişim: 20.04.2019.
- NÜFUSU.COM. (2018). *Gebze Nüfusu*. www.nufusu.com: https://www.nufusu.com/ilce/gebze_kocaeli-nufusu adresinden alındı. Erişim: 02.05.2019.
- OKUMUŞ, E. (2009). sokak Çocuklarının Sosyolojisi:Diyarbakır Örneği. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi Cilt:9 Sayı:4*, s:13-26.
- ORAL, B. D. (2018). *Çocuk İşçiliği İle Mücadele*. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, s:8-9. https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/3207/casgem_sayi01.pdf adresinden alındı. Erişim: 26.04.2019.
- ÖZBAŞ, M. (2016). Sokak Çocuklarının Sosyo-Ekonomik Özelliklerine İlişkin Aile Görüşleri. H. ÖKÇESİZ, & vd içinde, *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi*. İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, s:315.

- ÖZTÜRK, S., Çoltu, S. (2018). Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:7 Sayı:13*, s:191.
- ÖZYÜREK, A. TEZEL ŞAHİN, F. (2017). Anne-Baba Olmak ve Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları. T. G. YILDIZ içinde, *Anne Baba Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi, s:41.
- PAKSOY, S., KARADENİZ, M. (2016). Kilis'te Çalışan Suriyeli Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:15 Sayı:58*, s:786.
- PALA, A. (2013). *Zorunlu Göç ve Kadın Deneyimi: Diyarbakır Örneği Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, s:6. <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/1208/77bdf84a-9d75-4525-8e86-7e2611c5eceb.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı. Erişim: 23.05.2019.
- POSTMAN, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu*. Ankara: Çeviri K.İNAL İmge Yayınevi, s: 52 .
- SAYIN, Y., USANMAZ, A., ASLANGİRİ, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler:Suriye Göçü Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi Cilt:18 Sayı:31*, s:2-5.
- SÜLEYMANOV, A (2018) . “Suriyeli Mültecilerin Yaşam Deneyimleri ve Yerel Halkın Algısı: Sultanbeyli Örneği”, I. ULUSLARARASI GÖÇ VE MÜLTECİ KONGRESİ BİLDİRİLERİ, Ed. Ertuğrul, A., Uludağ, M,E,, Düzce Üniversitesi Yayınları ; No.5. Kongreler ; 1, ss.521-527
- SÜLEYMANOV, A. (2016). *'Suriyeli Mülteci Çocuklarla El Ele Projesi' Sultanbeyli İlçesindeki Suriyelilerin Yaşam Deneyimleri Sonuç Raporu*. İstanbul,
- ŞEN, M. (2017). Ev ve Ev Dışındaki Ortamlarda Öğrenme Etkinlikleri. T. G. YILDIZ içinde, *Anne Baba Eğitimi* . Ankara: Pegem Akademi Yayınevi, s:191.
- ŞENER, S. SERDAR, M. (2015). Sokak Çocukları Problemi ve Bu Probleme Yönelik Uygulanan Politikalar(Türkiye-Hindistan Örneği). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı.45*, s:112.
- TARİHİ OLAYLAR EKİBİ. *Arap Baharı*. www.tarihiolaylar.com: <https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/arap-bahari-1304> adresinden alındı. Erişim: 17.04.2019
- TBMM. (2005). *Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/111,160,180)Esas Numaralı Meclis Araştırması Raporu*, s:23. www.tbmm.gov.tr: <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss829.pdf> adresinden alındı. Erişim: 26.04.2019.
- TÜİK. (2012). *2012 Yılı Çocuk İşgücü Anket Sonuçları*. www.tuik.gov.tr: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13659> adresinden alındı. Erişim: 14.05.2019.
- UNHCR. (2018). *Suriye Acil Durumu*. www.unhcr.org.tr: <https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu> adresinden alındı. Erişim: 14.05.2019.

- UNICEF.(2016). *Türkiyedeki Suriyeli Çocukların Bilgi Notu*, s:1. unicef.org.tr: http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Nisan%202016_1.pdf adresinden alındı. Erişim: 14.05.2019.
- YERLİ, G. (2018). Türkiye'deki Göç Politikaları Ekseninde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin Kuruluş ve Fonksiyonları. A. ERTUĞRUL, & M. ULUIDAĞ içinde, *Uluslararası Göç ve Mülteciler Kongresi Bildirileri*. Düzce: Düzce Üniversitesi Yayınları, s:50-51.
- YİĞİT, R., UGUCU, G., KAYA, S. (2018). Yoksulluk: Çocuk Sağlığını Tehdit Eden Bir Durum. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi 2018:2(2)*, s:94.
- YILDIRIM, K. (2007). *Sosyal Hizmet*. Adapazarı: Sakarya Yayıncılık, s:415.
- YILDIRIMALP, S., İSLAMOĞLU, E., İYEM, C. (2017). Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma. *Bilgi Dergisi Cilt:19 Sayı:2*, s:109-110.
- YURTMAN, G. A. (2017). *Suriyeli Mülteci Göçü Bağlamında Risk Grupları: Çalışan Çocuklar*. İstanbul: Üsküdar üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, s:99.

EKLER

EK 1: Veri Toplama Aracı (ANKET FORMU)

AİLEYE YÖNELİK ANKET SORULARI		
1	Aile türü	a. Çekirdek aile b. Geniş aile c. Parçalanmış aile
2	Aile birlikteliği	a. Birlikte b. Ayrı
3	İkamet adresi (mahalle)	
4	Ailenizin ekonomik durumu	a. Düzenli geliri var b. Düzenli geliri yok c. Sosyal yardımlarla geçim sağlanıyor
5	Yaşadığınız konut tipi	a. Müstakil ev b. Apartman dairesi c. Gecekondu d. Konar-göçer çadırlar
6	Yaşadığınız konuttaki pozisyonunuz	a. Kiracı b. Ev sahibi c. Ev sahibi değilim ama kira ödemiyorum
7	Babanın çalışma durumu	a. İşsiz b. İşçi c. Özel sektörde çalışıyor d. Kamu sektöründe çalışıyor e. Sokak/atık toplayıcısı f. Seyyar satıcı g. Günlük(yevmiyeli) işlerde çalışıyor h. Diğer

8	Annenin çalışma durumu	<ul style="list-style-type: none"> a. İşsiz b. İşçi c. Özel sektörde çalışıyor d. Kamu sektöründe çalışıyor e. Sokak/atık toplayıcısı f. Seyyar satıcı g. Günlük(yevmiyeli) işlerde çalışıyor h. Ev hanımı i. Dilencilik j. Diğer
9	Babanın yaşama durumu	<ul style="list-style-type: none"> a. Sağ b. Ölü
10	Babanın öğrenim durumu	<ul style="list-style-type: none"> a. Okuryazar b. Okuryazar değil c. İlkokul mezunu d. Ortaokul mezunu e. Lise mezunu f. Ön lisans mezunu g. Lisans mezunu
11	Babanın yaşı	<ul style="list-style-type: none"> a. 30 yaş ve altı b. 31-40 yaş arası c. 41-50 yaş arası d. 51-60 yaş arası e. 60+ yaş
12	Annenin yaşama durumu	<ul style="list-style-type: none"> a. Sağ b. Ölü
13	Annenin öğrenim durumu	<ul style="list-style-type: none"> a. Okuryazar b. Okuryazar değil c. İlkokul mezunu d. Ortaokul mezunu e. Lise mezunu f. Ön lisans mezunu g. Lisans mezunu
14	Annenin yaşı	<ul style="list-style-type: none"> a. 30 yaş ve altı b. 31-40 yaş arası c. 41-50 yaş arası d. 51-60 yaş arası e. 60+ yaş

15	Suriye'den ayrılış nedeniniz?	<ul style="list-style-type: none"> a. Ekonomik nedenlerle b. Güvenlik/hayati tehlike nedeni ile c. Sağlık nedeni ile d. Siyasi nedenlerle e. Diğer
16	Türkiye'yi seçme nedeniniz?	<ul style="list-style-type: none"> a. Dini yakınlık nedeniyle b. Şartların diğer ülkelere göre daha iyi olması sebebiyle c. Türkiye'ye güvendiğim için d. Ulaşım kolaylığı e. Diğer
17	İkamet ettiğiniz ile/ilçeye gelme sebebiniz nedir?	<ul style="list-style-type: none"> a. İş imkânlarının fazla olması b. Akrabalara yakın olma c. Daha çok sosyal yardım alabilmek d. Diğer
18	Türkiye'ye kaç yıl önce geldiniz?	
19	Konut yakacak türü	<ul style="list-style-type: none"> a. Elektrik b. Doğal gaz c. Isıtıcı bulunmuyor d. Kömür/odun e. Diğer
20	Kira tutarı	<ul style="list-style-type: none"> a. 0-250 TL b. 251-500 TL c. 501-750 TL d. 751-1000 TL e. 1000+ üzeri
21	Suriye'ye geri dönme isteği	<ul style="list-style-type: none"> a. İstekli b. İsteksiz c. Kararsız
22	Çocuğunuzu çalıştırmanızda veya dilendirmenizdeki sebep nedir?	<ul style="list-style-type: none"> a. Aile ekonomisine katkı sağlaması b. Çalışma ve iş hayatını öğrenmesi c. Çocuğun sosyalleşmesini sağlaması d. Kendi harçlığını elde etmesi e. Çocuğun çalışmasından ailenin haberi olmadığı

23	Çocuğunuzu sokakta çalıştırmanın yasal sorumluluğunu biliyor musunuz?	a. Evet b. Hayır
24	Sosyal yardımlardan faydalanıyor musunuz?	c. Evet d. Hayır
25	Çocuğunuzun sokakta çalıştığından haberiniz var mı?	a. Evet b. Hayır
26	Kaç tane çocuğunuz var?	
27	Türkiye'deki sosyal hayata ne derecede uyum sağlayabildiğinizi düşünüyorsunuz?	a. Hiç uyum sağlayamadım b. Uyum sağlayamadım c. Kararsızım d. Uyum sağladım e. Tamamen uyum sağladım
28	Türkçeyi ne derecede konuşabiliyorsunuz?	a. Az düzeyde b. Orta düzeyde c. İyi düzeyde d. Türkçeyi anlıyor ama konuşamıyor e. Hiç Türkçe bilmiyor
ÇOCUĞA YÖNELİK ANKET SORULARI		
1	Cinsiyetiniz	a. Kadın b. Erkek
2	Yaşınız	
3	Öğrenim durumunuz	a. Okuryazar b. Okuryazar değil c. İlkokul öğrencisi d. İlkokul mezunu e. Ortaokul öğrencisi f. Ortaokul mezunu g. Lise öğrencisi h. Okul çağında değil
4	Kaçıncı sınıfa gidiyorsun?	
5	Eğitime devam etme durumunuz	a. Evet, devam ediyorum b. Hayır, devam etmiyorum

6	Sokakta yapılan iş türü nedir?	<ul style="list-style-type: none"> a. Su satışı b. Kağıt mendil satışı c. Simit satışı d. Ayakkabı boyacılığı e. Sakız satışı f. Çöp/kâğıt toplayıcılığı g. Araba camı silme h. Seyyar satıcılık i. Dilencilik
7	Sokakta çalışmaya başlamana etken olan şey nedir?	<ul style="list-style-type: none"> a. Ailesinin bakışı ve teşviki b. Akran baskısı ve teşviki c. Kendi isteği
8	Günlük kaç saat çalışıyorsun?	<ul style="list-style-type: none"> a. 1-2 b. 2-3 c. 3-4 d. 4-5 e. 5-6
9	Sokakta kiminle çalışıyorsun?	<ul style="list-style-type: none"> a. Yalnız b. Aile üyelerinden biri ile c. Akraba ile d. Arkadaş ile
10	Sokakta genelde ne zamanlar çalışıyorsun?	<ul style="list-style-type: none"> a. Hafta içi b. Hafta sonu c. Boş olduğum her zaman
11	Sokakta çalışma nedenin nedir?	<ul style="list-style-type: none"> a. Okumayı istememe b. Ailesine destek c. Okul masraflarını karşılama d. Harçlık
12	Günün hangi vakitlerinde çalışıyorsun?	<ul style="list-style-type: none"> a. Sabah b. Öğle c. Akşam
13	Günlük ne kadar para kazanıyorsun?	<ul style="list-style-type: none"> a. 0-5 TL b. 6-10 TL c. 11-20 TL d. 21 TL ve üzeri
14	Elde ettiğin parayı nerede harcıyorsun?	<ul style="list-style-type: none"> a. Ailesine veriyor b. Kendi isteği ile harcıyor c. Okul masraflarını karşılıyor

15	Sokakta çalışmaktan memnun musun?	a. Evet, memnunum b. Hayır, memnun değilim c. Fikrim yok
16	Ailen sokakta çalıştığını biliyor mu?	a. Evet, biliyor b. Hayır, bilmiyor
17	Kiminle birlikte kalıyorsun?	a. Ailemle b. Akrabamla c. Sokakta d. Yurtta
18	Türkçeyi ne derecede konuşabiliyorsunuz?	a. Az düzeyde b. Orta düzeyde c. İyi düzeyde d. Türkçeyi anlıyor ama konuşamıyor e. Hiç Türkçe bilmiyor

EK 2: Valilik İzni

T.C.
KOCAELİ VALİLİĞİ
İl Yazı İşleri Müdürlüğü

Sayı : 24933003-249-E.2999
Konu : Mine GÜR' ün Araştırma Talebi

DAĞITIMLI
05/02/2019

Mine GÜR
Dumlupınar Mah. Cantekin Sokak.
No:53 Derince/KOCAELİ

İlgi : Mine GÜR' ün 23.01.2019 tarihli dilekçesi.

Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Mine GÜR' ün Araştırma İsteği Valiliğimizce incelenmiştir. Söz konusu araştırmanın İl Göç İdaresi Müdürlüğü nezaretinde yapımı uygun bulunmuştur.
Bilgi ve gereğini rica ederim.

Ekrem ERDOĞAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek: Dilekçe ve Eki (2 sayfa)

DAĞITIM :
Gereği:
Kocaeli İl Göç İdaresi Müdürlüğü

Bilgi:
Mine GÜR
Dumlupınar Mah. Cantekin Sokak.
No:53 Derince/KOCAELİ

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (E27V61-ttwm89-9tyvoc-/2B5sb-7PnrnTGX) kodunu yazınız.

Körfez Mh. Ankara Karayolu Cd. No: 129 Pk:41040 İzmit
Telefon No: (262)300 50 00 Faks No: (262)332 19 00
e-Posta: kocaeli.yazisleri@icisleri.gov.tr İnternet Adresi: <http://www.kocaeli.gov.tr>

Bilgi için: Öner ÇAKAN
VERİ HAZIRLAMA VE KONT. İŞLETMENİ
Telefon No:

EK 3: Özgeçmiş Formu

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Mine GÜR
Doğum Yeri ve Tarihi : Gümüşhane 1983
Yabancı Dil : İngilizce (Başlangıç)
İletişim (Telefon/ E-Posta) : 0553 645 51 05
mine.gur83@gmail.com

Eğitim Durumu (Kurum ve Mezuniyet Yılı)

Lise : Derince İ.H.L (2000)

Ön Lisans ve Lisans :

- Bülent Ecevit Üniversitesi Devrek MYO Büro Yönetimi ve Sekreterlik Bölümü (2004)
- Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü (2006)
- Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyal Hizmetler (2012)
- Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü (2015)
- Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (-halen)
- Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi PDR Çap Programı (-halen)

Çalıştığı Kurum/ Kurumlar ve Yılı:

- Kocaeli Derince Eğitim Araştırma Hastanesi- Veri Giriş Elemanı (2005-2010)
- Kocaeli Gebze Sosyal Hizmet Merkezi- ASDEP Personeli- Sosyal Çalışmacı (2017-halen)

Hizmet İçi Eğitimler:

- SHM Güçlendirme Eğitimi (2018)
- ASDEP Hizmet İçi Eğitim Programı (2018)
- Çocuk İşçiliği İle Mücadele Sempozyumu (2018)